Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 21 december 2006 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till hur den nuvarande polisutbildningen bör reformeras.

Till särskild utredare förordnades samma dag numera generaldirektören Anders Danielsson. Som experter förordnades från och med den 22 januari 2007 departementsrådet Peter Bringle, departementssekreteraren Frédérique Lémery (t.o.m. den 19 november 2007), polisintendenten Lena Matthijs, fil. mag. Martin Olauzon, prefekten Betty Rohdin, professorn Jerzy Sarnecki, numera säkerhetsrådet Johan Sjöö, numera t.f. rikspolischefen Bengt Svenson och vice riksåklagaren Guntra Åhlund. Departementssekreteraren Sofia Magnusson förordnades som expert från och med den 19 november 2007.

Som sekreterare åt utredningen förordnades den 22 januari 2007 numera rådmannen Helen Voelkerling.

Utredningen har antagit namnet Utredningen om den framtida polisutbildningen (Ju 2006:12).

Utredningen har tidigare överlämnat delbetänkandet Framtidens polis (SOU 2007:39).

Härmed överlämnas utredningens slutbetänkande Framtidens polisutbildning (SOU 2008:39). Arbetet har bedrivits i nära samråd med experterna som står bakom bedömningarna. Betänkandet är därför skrivet i vi-form.

Uppdraget är med detta slutfört.

Stockholm i april 2008

Anders Danielsson

/Helen Voelkerling

Innehåll

Sammanfattning **11**

Författningsförslag **21**

1 Förslag till förordning om tillträde till polisutbildning 21

2 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100) 23

3 Förslag till förordning om ändring i polisutbildningsförordningen (1999:740) 29

4 Förslag till förordning om ändring i polisförordningen (1998:1558) 30

5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen 33

6 Förslag till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655) 36

1 Uppdraget m.m. **37**

1.1 Uppdraget 37

1.2 Utredningsarbetet 38

2 Framtidens polis **41**

3 Polisutbildningen i dag **43**

3.1 Inledning 43

3.2 Bakgrund till dagens polisutbildning 43
3.2.1 Utbildningen under 1970- och 1980-talen 43
3.2.2 Tillkomsten av dagens utbildning 44

3.3 Allmänt om dagens utbildning 47

3.4 Behörighetskrav, urvalsprocess och rekryteringsinsatser 50
3.4.1 Behörighetskraven 50
3.4.2 Urvalsprocessen 51
3.4.3 Rekryteringsinsatser 53

3.5 Närmare om polisprogrammet 55
3.5.1 Allmänt 55
3.5.2 Polisprogrammets olika moment 55

3.6 Aspirantutbildningen 57

3.7 Särskilt om polisutbildningarna i Umeå och Växjö 57
3.7.1 Uppdragsutbildning i Umeå och Växjö 57
3.7.2 Uppdragsavtalen mellan Rikspolisstyrelsen och respektive universitet 58
3.7.3 Polisutbildningen i Umeå 59
3.7.4 Polisutbildningen i Växjö 60

3.8 Vidareutbildning 60
3.8.1 Nationell vidareutbildning 60
3.8.2 Lokal vidareutbildning 63
3.8.3 Internationell utbildning 63

4 Granskning av polisutbildningen 67

4.1 Inledning 67

4.2 Behörighetskraven och urvalsprocessen 68

4.3 Rekryteringsinsatserna 71

4.4 Grundutbildningen 72

4.5 Enkätundersökningen 80

4.6 Vidareutbildningen 82

4.7 Sammanfattande synpunkter 83

5 Internationell utblick ... 85

5.1 Danmark ... 85

5.2 Norge ... 87

5.3 Finland ... 88

5.4 Nederländerna ... 89

5.5 Storbritannien ... 90

5.6 Kartläggning av polisutbildningen i Europa ... 91

6 Allmänt om universitet och högskolor ... 93

6.1 Inledning ... 93

6.2 Allmänt om högskolesystemet ... 93

6.3 En ny utbildnings- och examensstruktur ... 94

6.4 Alternativa sätt att knyta polisutbildningen till högskolan ... 97

7 Utgångspunkter för en framtida polisutbildning ... 99

7.1 Inledning ... 99

7.2 Framtida krav och behov ... 100

7.3 En bredare rekrytering ... 101

7.4 Grundutbildningens syfte ... 102

7.5 En sammanhållen grundutbildning ... 103

7.6 Behovet av specialister ... 105

7.7 Praktik varvad med teori ... 106

8 En ny polisutbildning ... 107

8.1 Inledning ... 107

8.2 En högskoleutbildning ... 107
8.2.1 Inledning ... 107
8.2.2 Vetenskap och beprövad erfarenhet ... 108
8.2.3 Den internationella trenden ... 109
8.2.4 Högre utbildning och forskning ... 109
8.2.5 En alltför kvalificerad poliskår? ... 110
8.2.6 Jämställdhet, etnisk mångfald och glesbygdsproblematiken ... 111
8.2.7 Brister i den nuvarande utbildningen ... 113
8.2.8 Sammanfattande bedömning ... 113

8.3 Anknytningen till högskolan ... 114
8.3.1 En utbildning vid universitet och högskolor under Utbildningsdepartementet ... 114
8.3.2 Polisens inflytande över utbildningen ... 115

8.4 Närmare om grundutbildningen ... 117
8.4.1 En ny examen ... 117
8.4.2 Utbildningens längd ... 117
8.4.3 Praktikperioder – verksamhetsförlagd utbildning ... 118
8.4.4 Ett tänkt upplägg ... 120
8.4.5 Vid vilka högskolor kommer utbildningen att bedrivas? ... 123

8.5 Tillträde till utbildningen ... 123
8.5.1 Allmänna utgångspunkter ... 123
8.5.2 Tillträdeskrav som bör gälla även fortsättningsvis ... 125
8.5.3 Tillträdeskrav som bör slopas ... 126
8.5.4 Särskild merit ... 129

8.6 Disciplinära åtgärder och avskiljande ... 130
8.6.1 Dagens bestämmelser för polisutbildningen ... 130
8.6.2 Motsvarande bestämmelser för universitet och högskolor ... 131
8.6.3 Våra överväganden ... 131

8.7 Rekrytering och anställning ... 133
8.7.1 En ny ordning för rekrytering och anställning ... 133
8.7.2 En ökad konkurrens ... 134
8.7.3 Prövning av lämpligheten för polisyrket ... 135
8.7.4 Rikspolisstyrelsens och polismyndigheternas framtida roll ... 136

8.8 Specialistutbildning ... 136
8.8.1 Behovet av specialister ... 136
8.8.2 Två typer av specialister ... 137
8.8.3 En ettårig högskoleutbildning på avancerad nivå ... 138
8.8.4 Inriktningar för specialistutbildningen ... 139
8.8.5 Tillträdeskrav ... 140
8.8.6 Civil personal eller poliser ... 141

8.9 Internutbildning ... 142
8.9.1 Ansvaret för internutbildningen ... 142
8.9.2 Vilken typ av internutbildning ska bedrivas? ... 144
8.9.3 Organisatoriska frågor m.m. ... 145
8.9.4 Fortsatta studier vid högskolan ... 145

8.10 Polisforskning ... 146
8.10.1 Begreppet polisforskning ... 146
8.10.2 Polisforskningen i dag ... 146
8.10.3 Polisforskningen i framtiden ... 147

8.11 Övergången till en ny utbildning ... 148
8.11.1 Större krav på lärarkompetens ... 148
8.11.2 Värdet av en äldre polisutbildning ... 149
8.11.3 Ikraftträdande m.m. ... 150

9 Konsekvenser av förslagen ... 151

9.1 Inledning ... 151

9.2 Kostnaden per student med dagens polisutbildning ... 151

9.3 Kostnaden och ersättningen per student vid de allmänna universiteten och högskolorna ... 152

9.4 En jämförelse med sjuksköterskeutbildningen ... 154

9.5 Sammanfattande bedömning ... 155

9.6 Övriga förslag ... 156

10 Författningskommentar ... 157

Tillträdesförordningen ... 157

Högskoleförordningen ... 157

Polisutbildningsförordningen 158
Polisförordningen 158
Rikspolisstyrelsens instruktion 158
Studiestödsförordningen 159

Bilagor

1 Kommittédirektiv 2006:139 161
2 Enkätundersökning 169

Sammanfattning

Framtidens polis

Av delbetänkandet Framtidens polis framgår bl.a. att den s.k. akutverksamheten(se närmare om begreppet nedan) även i framtiden kommer att utgöra kärnan i polisens uppdrag.

Ett antal trender kommer emellertid att påverka uppdraget, såsom en allt äldre befolkning, en allt glesare glesbygd, en fortsatt segregation, en fortsatt globalisering och internationalisering, allt mer ifrågasättande och intoleranta medborgare samt en fortsatt snabb teknikutveckling.

Brottsutvecklingen bedöms inte förändras på något påtagligt sätt, men den grova och organiserade brottsligheten förväntas att bli mer internationell och sofistikerad. Vidare bedöms att en större del av brottsligheten relateras till Internet och andra elektroniska kommunikationssystem. Det finns skäl att anta att anmälningar om offerlösa brott, (t.ex. brott mot offentlig verksamhet och miljöbrott) kommer att öka. Detsamma gäller för våldsbrott framför allt till följd av en ökad anmälningsbenägenhet hos allmänheten.

Polisen måste inom det brottsförebyggande området på ett bättre sätt ta till sig forskning samt utveckla och utvärdera metoder. Inom den mer kvalificerade utredningsverksamheten måste polisen skapa en förmåga till uthållighet och skaffa sig tillgång till spetskompetens.

Ett antal osäkra faktorer kan komma att påverka polisen i framtiden. Bland dessa kan nämnas den politiska dagordningen och medias belysning av olika samhällsfrågor.

Samhällets förändringstakt lär bli fortsatt hög. Polisen måste därför ha förmåga att, ibland med kort varsel, förändra kompetens, verksamhet och organisation.

Framtidens polisutbildning

Utgångspunkter för en framtida polisutbildning

De krav som kommer att ställas på framtidens poliser och brister i den nuvarande utbildningen medför sammantaget att polisutbildningen bör reformeras.

Den framtida polisutbildningen ska syfta till att den som genomgått utbildningen ska behärska de arbetsuppgifter som ryms inom den s.k. akutverksamheten. Begreppet akutverksamhet är vidare än den verksamhet som traditionellt benämns ”blåljusverksamhet”. I begreppet inkluderas en inte ringa del av det brottsförebyggande arbetet och kriminalunderrättelsearbetet, dvs. att mot bakgrund av kunskap styra polisresurserna till de platser och tidpunkter där de bäst behövs och att vid varje tillfälle tillämpa de mest framgångsrika metoderna. I begreppet ingår vidare utryckningsverksamheten och arbetet i kommunikationscentralerna, dvs. polisens reaktion kring pågående brott eller andra händelser. Även de första- och andrahandsåtgärder i utredningsverksamheten som utförs av poliser i yttre tjänst och i kriminaljourerna omfattas av begreppet. Här avses att påbörja och i många fall också slutföra en utredning i nära anslutning till brottet genom att hålla förhör med målsägande, vittnen och en eller flera misstänkta gärningsmän samt att säkra spår av betydelse vid en framtida lagföring. Slutligen omfattas den polisverksamhet i övrigt som bedrivs inom ramen för närpolisverksamheten, t.ex. kontaktskapande verksamhet mot kommuner och andra aktörer som polisen samarbetar med.

Den framtida utbildningen och rekryteringen av poliser måste gagna en ökad jämställdhet och en ökad etnisk mångfald inom polisen. Därtill måste rekryteringen av poliser till glesbygdsområden underlättas.

Grundutbildningen bör vara densamma för alla studerande. Att inom ramen för akutverksamheten utbilda och anställa olika typer av poliser med olika kunskaper och befogenheter skulle motverka den rörlighet och flexibilitet som är en förutsättning för en effektiv verksamhet.

I den delen av polisverksamheten som inte kan hänföras till akutverksamheten – den mer kvalificerade brottsförebyggande och brottsutredande verksamheten – finns däremot ett behov av personer med spetskompetens. För den typen av specialister är heller inte alltid

sådana kunskaper som förvärvas inom ramen för en polisiär grundutbildning nödvändiga fullt ut.

Det finns slutligen ett behov av att på ett annat sätt än i dag varva praktik med teori.

En högskoleutbildning

Dagens grundutbildning till polis bör ersättas med en högskoleutbildning. Skälen till detta är flera.

Polisyrket kräver i dag – och kommer i framtiden än tydligare att kräva – en utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Kraven på enskilda polisers kunskaper och förmåga kommer att öka. En förmåga hos varje polisman till helhetssyn när det gäller polisens verksamhet och hur den verksamheten påverkar andra delar av samhället är nödvändig. Framtidens poliser måste därtill ha en förmåga att ta till sig och analysera kunskap och kunna omsätta den kunskapen i praktiskt polisarbete. Polisen måste vidare kunna verka med en stor grad av flexibilitet och ha en förmåga att ständigt anpassa sig efter förändringar. Varje polisman måste därtill ha en individuell förmåga att självständigt och kritiskt göra bedömningar, urskilja problem och föreslå lösningar. Poliserna måste också ges en grund att själva fortsätta sitt lärande efter avslutad utbildning och ges de metoder som krävs för egen kompetensutveckling.

Det är vad gäller utvecklingen av polisutbildningen svårt att se någon tydlig, för alla jämförbara länder gemensam trend. I Norge är emellertid polisutbildningen i dag redan en högskoleutbildning och i Danmark kommer en sådan reform att genomföras de kommande åren.

Även att skapa en naturlig grund för forskning och forskarutbildning på polisområdet talar starkt för att göra polisutbildningen till en högskoleutbildning. En allmän uppfattning är att forskningen på polisområdet i Sverige länge har varit eftersatt och att en naturlig plattform för sådan forskning saknas samt att Sverige ligger efter andra jämförbara länder.

En högskoleutbildning bör också gynna strävandena att skapa en poliskår som på ett bättre sätt än i dag speglar befolkningen i fråga om kön och etnisk mångfald. Vad gäller glesbygdsproblematiken finns förutsättningar att sprida utbildningen geografiskt på ett bättre sätt än i dag och att på ett bättre sätt utnyttja möjligheten till distansutbildning.

Anknytningen till högskolan

Polisutbildningen bör anordnas av universitet och högskolor under Utbildningsdepartementet. Alternativet till en sådan lösning är att skapa en s.k. sektorshögskola, en typ av högskola som Försvarshögskolan är ett exempel på. Fördelen med det sistnämnda alternativet är möjligheten att skapa särregler för utbildningen i förhållande till övriga utbildningar vid universitet och högskolor samt att en formell koppling mellan utbildningsanordnaren och polisen skulle kunna bevaras.

Fördelarna med att fullt ut utnyttja det befintliga högskolesystemet överväger emellertid fördelarna med en sektorshögskola. De högskolor eller universitet som skulle komma att bedriva utbildningen finns redan liksom det regelverk som skulle komma att styra utbildningen. Utbildningen skulle förmodligen komma att bedrivas på flera orter i landet, vilket bör kunna leda till en bred rekrytering. Förutsättningarna skulle därmed öka för att skapa en poliskår som i än högre grad än i dag präglas av jämställdhet och etnisk mångfald. Även rekryteringen till glesbygden borde komma att underlättas. Det är därtill en fördel att studenterna på polisutbildningen studerar i en miljö som främjar kontakterna med studerande på andra utbildningar, i stället för i en isolerad miljö med enbart polisstuderande som vid Polishögskolan i Sörentorp.

Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna kommer även med en sådan lösning att ha inflytande över utbildningen, om än mer indirekt. Polisen är i dag den ende avnämaren av polisutbildningen och bedöms även med en högskoleutbildning vara den allt dominerande rekryteraren av examinerade studenter. De universitet och högskolor som anordnar en grundutbildning för poliser måste därför självfallet utbilda sina studenter med en sådan kvalitet och med ett sådant innehåll att polisen är beredd att anställa studenterna efter godkänd utbildning. Det finns vidare möjlighet för högskolorna att låta externa ledamöter, t.ex. representanter för Rikspolisstyrelsen eller polismyndigheterna, delta i de organ vid högskolorna som har ansvaret för utbildningen. Det är också praxis att Högskoleverket i den tillsyn verket bedriver över utbildningen samarbetar med avnämare och berörda myndigheter.

Närmare om utbildningen

Polisutbildningen bör leda till en ny högskoleexamen, *polisexamen*. Examen ska vara en yrkesexamen på högskolans grundnivå.

Utbildningen ska vara treårig (180 högskolepoäng) och kommer därmed att ha samma omfattning som exempelvis de utbildningar som leder till sjuksköterskeexamen och socionomexamen.

Utbildningen föreslås innehålla två praktikperioder, s.k. verksamhetsförlagd utbildning, om en termin (30 högskolepoäng) vardera. Den delen av utbildningen bör förläggas till någon polismyndighet. Den praktiska delen av utbildningen kommer därmed att fördubblas jämfört med i dag. De teoretiska studierna ska varvas med den verksamhetsförlagda utbildningen.

Utbildningen inleds med ett års (60 högskolepoäng) teoretiska studier vid en högskola. Därefter varvas verksamhetsförlagd utbildning och teoretiska studier terminsvis. Utbildningen avslutas med ett självständigt examensarbete.

Studenterna föreslås varken under den teoretiska delen av utbildningen eller under den verksamhetsförlagda utbildningen ha någon anknytning till polisen i form av anställning och kommer därmed inte heller att ha några polisiära befogenheter.

Tillträde till utbildningen m.m.

En utgångspunkt är att utbildningsreformen ska genomföras med så få särregler för polisutbildningen som möjligt i förhållande till andra utbildningar vid universitet och högskolor. Polisutbildningen och polisyrket kan emellertid inte i alla delar behandlas som vilken utbildning eller vilket yrke som helst. Därtill finns redan under utbildningen en säkerhetsaspekt genom att utbildningen till polis självfallet kommer att tillföra studenterna en avsevärd insikt i hur polisen arbetar och, i vart fall under den verksamhetsförlagda utbildningen, en insyn i polisens register.

För den föreslagna polisutbildningen bör mot denna bakgrund gälla särskilda krav på laglydnad, vissa medicinska krav och krav på körkort för personbil. Vidare bör gälla särskilda krav på studier i svenska och samhällskunskap på gymnasienivån.

Vissa av de krav som gäller i dag vid antagningen till polisutbildningen kan emellertid slopas. Hit hör de nuvarande kraven på svenskt medborgarskap, de fysiska kraven (styrka, kondition och simning),

de personliga egenskaperna (lämpligheten för polisyrket) och svenskprovet.

Genom att ta bort dessa krav bör skapas större förutsättningar att rekrytera kvinnor och personer med utländsk bakgrund.

Det bör framhållas att vad gäller svenskt medborgarskap finns alltjämt ett sådant krav för att bli anställd som polis.

För polisutbildningen finns i dag en särskild ordning för frågor om avskiljande av studenter från utbildningen och för disciplinära påföljder. Sådana frågor bör i stället avgöras i den ordning som gäller för universitet och högskolor.

Rekrytering och anställning

Med dagens utbildningssystem finns en nära koppling mellan antagningen till polisutbildningen och den kommande anställningen som polis. Med en högskoleutbildning är det i stället de universitet och högskolor som anordnar utbildningen som antar studenterna.

Rekrytering och anställning inom polisen kommer därmed att se ut på samma sätt som för andra jämförbara yrkesområden. Studenter har att efter avslutad utbildning söka sig till de polismyndigheter där det finns behov av arbetskraft och har i fråga om en specifik utlyst tjänst att konkurrera med sina medsökande. Polisens insatser kommer därmed med vårt förslag att behöva inriktas på en allmän marknadsföring av polisyrket och att locka studenter att söka de anställningar som är aktuella.

Den föreslagna ordningen kommer att leda till en sund konkurrens om anställningarna som polis, en konkurrens som i dag saknas. En än större konkurrens kan uppnås genom att utbilda ett något större antal personer än vad det finns behov av i polisverksamheten. Ett ytterligare skäl för en överutbildning skulle vara att den föreslagna utbildningen kan komma att locka studenter som genomgår hela eller delar av utbildningen utan att ha för avsikt att ta anställning som polis.

Specialistutbildning

Utgångspunkten för den föreslagna polisutbildningen är att grundutbildningen till polis ska vara gemensam för alla studerande. Centralt för det ställningstagandet är att grundutbildningen ska syfta till att

den som anställs som polis efter godkänd polisexamen ska vara verksam inom den s.k. akutverksamheten.

Inom ramen för polisverksamheten finns emellertid en rad arbetsuppgifter som inte ryms inom begreppet akutverksamhet. Hit hör särskilt kvalificerad brottsförebyggande verksamhet och särskilt kvalificerad utredningsverksamhet. Den kompetens som krävs för att lösa sådana arbetsuppgifter kan inte tillgodoses enbart genom rekrytering av personer med en polisiär grundutbildning.

Behovet av specialister bör tillgodoses dels genom att personer med polisexamen ges möjlighet att studera vidare på en högre nivå inom högskolan, dels genom att personer med redan befintliga specialistkunskaper ges den utbildning som behövs för att arbeta inom polisen.

Genom en specialistutbildning tillgodoses polisens behov av kvalificerad kompetens inom områden som exempelvis underrättelseverksamhet och utredningsverksamhet avseende miljöbrottslighet, ekonomisk brottslighet, kriminalteknik och förundersökningsledning.

Specialistutbildningen föreslås bli en ettårig (60 högskolepoäng) högskoleutbildning på avancerad nivå med en särskild examen, *specialistpolisexamen*. För de studerande som saknar polisexamen ska utbildningen därtill omfatta en halv termins studier (15 högskolepoäng) vid den grundläggande polisutbildningen.

För tillträde till utbildningen ska krävas en tidigare högskoleexamen, antingen i form av en polisexamen eller en annan examen med exempelvis samhällsvetenskaplig, juridisk, ekonomisk eller teknisk inriktning. De tillträdeskrav som föreslås gälla för polisutbildningen på grundnivå gör sig inte gällande för specialistutbildningen. Det ska således inte ställas upp några medicinska krav eller krav på körkort för personbil. Däremot bör samma krav på laglydnad gälla även för tillträde till specialistutbildningen.

De som genomgått specialistutbildningen utan en tidigare polisexamen bör kunna anställas som poliser, naturligtvis med de begränsningar i fråga om arbetsuppgifter som följer med en specialiserad utbildning. Med förslaget skulle därmed i Sverige kunna rekryteras den första polismannen med funktionshinder eller en kronisk sjukdom som annars hade utgjort hinder för en anställning som polis.

Internutbildning

Internutbildningen inom polisen kommer med förslaget till ny polisutbildning även fortsättningsvis att vara ett ansvar för Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna.

Utbildningen kan beslutas och anordnas såväl centralt av Rikspolisstyrelsen som regionalt dvs. genom samarbete polismyndigheter emellan eller lokalt av enskilda polismyndigheter. Behovet av sådan utbildning skiftar över tiden och kommer därtill att påverkas av vårt förslag om en specialistutbildning vid högskolan.

Behovet av internutbildning måste identifieras framför allt av polismyndigheterna i deras verksamhet. Rikspolisstyrelsen bör emellertid ha en tydlig roll vad gäller att samordna internutbildningen i landet och bedriva tillsyn i syfte att säkra en hög kvalitet.

Redan i dag är ambitionen att internutbildningen ska vara ”högskolemässig”, men med en tydlig koppling till praktisk erfarenhet och praktisk kunskap. Med förslaget till ny grundutbildning bör en nära anknytning till högskolor och universitet falla sig än mer naturlig, t.ex. vad gäller samarbete med högskolorna samt med enskilda lärare och forskare.

Polisforskning

Med förslaget till ny högskoleutbildning ges en plattform för den framtida polisforskningen. Förutom att forskningen är eftersatt saknas i dag en naturlig koppling mellan forskningen och polisutbildningen och därmed i förlängningen till polisverksamheten. Det är därför i samband med utvecklingsarbete inom polisen i dag svårt att som stöd i arbetet använda vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Exempel på tänkbara områden för sådan forskning är effekter av olika typer av polisiära åtgärder, polisens arbetsmiljö och polisorganisationers utveckling och karaktär.

Övergången till en ny utbildning, m.m.

Ett förverkligande av förslaget till ny högskoleutbildning kommer att ställa andra krav på lärarna vid utbildningen än de som gäller i dag. En del av lärarna vid dagens polisutbildning måste höja sin kompetens om de önskar fortsätta som lärare vid den föreslagna utbild-

ningen, medan andra redan har den kompetens som krävs för anställning som lärare vid en högskola.

Vad gäller värdet av en äldre polisutbildning inom ramen för ett högskolesystem är det möjligt för en polis med en äldre polisutbildning att genom kompletterande studier vid högskolan erhålla den föreslagna polisexamen. De kan därigenom också få tillträde till den föreslagna specialistutbildningen.

Den nuvarande polisutbildningen framstår vid en jämförelse med motsvarande högskoleutbildningar som en relativt dyr utbildning. Utbildning av poliser inom ramen för högskolan bör därmed kunna ske till en lägre kostnad jämfört med dagens polisutbildning, trots att utbildningstiden föreslås bli längre.

Den föreslagna högskoleutbildningen kommer, beroende på vilka högskolor som kommer att tillhandahålla utbildningen och vilken dimensionering utbildningen kommer att ha, att kunna starta tidigast år 2010.

Författningsförslag

1 Förslag till förordning om tillträde till polisutbildning

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänt

1 § I denna förordning finns bestämmelser om tillträde till utbildning som leder till

1. polisexamen som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) och
2. specialistpolisexamen som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen.

Bestämmelserna i 7 kap. högskoleförordningen om tillträde till utbildning gäller i de fall detta särskilt anges.

Tillträde till utbildning som leder till polisexamen

2 § För att kunna bli antagen till en utbildning som avses i 1 § första stycket 1 krävs, utöver vad som gäller för grundläggande behörighet enligt 7 kap. 5, 6 och 24 §§ högskoleförordningen, att sökanden

1. har genomgått säkerhetsprövning och uppfyller kraven enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627) och säkerhetsskyddsförordningen (1996:633),
2. innehar körkort med förarbehörighet B enligt körkortslagen (1998:488) och
3. uppfyller vad Högskoleverket föreskriver i fråga om synskärpa, färgseende och hörsel samt om sådana sjukdomar och skador som

kan komma att försvåra möjligheterna att fullgöra utbildningen eller polisyrket.

3 § För tillträde till utbildning som avses i 1 § första stycket 1 gäller i övrigt 7 kap. 1, 2, 4–5, 8–13, 15–21 och 23–27 §§ högskoleförordningen (1993:100).

Tillträde till utbildning som leder till specialistpolisexamen

4 § För att kunna bli antagen till utbildning som avses i 1 § första stycket 2 krävs, utöver vad som gäller för grundläggande behörighet enligt 7 kap. 28 och 30 §§ högskoleförordningen, att sökanden har genomgått och godkänts vid sådan säkerhetsprövning som anges i 2 § 1.

5 § För tillträde till utbildning som avses i 1 § första stycket 2 gäller i övrigt 7 kap. 28 och 30–33 §§ högskoleförordningen (1993:100).

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2010.

2 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)

Härigenom föreskrivs att bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Bilaga 2
	EXAMENSORDNING
	---
	3. Förteckning över examina

	Examina på grundnivå

	Yrkesexamina

Ortopedingenjörsexamen	Ortopedingenjörsexamen
Receptarieexamen	*Polisexamen*
---	Receptarieexamen

	Examina på avancerad nivå

	Yrkesexamina

Sjukhusfysikerexamen	Sjukhusfysikerexamen
Specialistsjuksköterskeexamen	*Specialistpolisexamen*
---	Specialistsjuksköterskeexamen
	---
	4. Examensbeskrivningar

	EXAMINA PÅ GRUNDNIVÅ

	YRKESEXAMINA

Polisexamen

Omfattning

Polisexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 180 högskolepoäng.

Mål

För polisexamen ska studenten visa sådan kunskap och förmåga som krävs för att självständigt arbeta som polis.

Kunskap och förståelse

För polisexamen ska studenten

– visa kunskap om områdets vetenskapliga grund och insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete samt kunskap om sambandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet och sambandets betydelse för yrkesutövningen

– visa kunskap om och förståelse för samhällets uppbyggnad och utveckling samt polisens grundläggande uppgifter i samhället

– visa kunskap om och förståelse för samspelet mellan individers och gruppers sociala situation och levnadsvillkor i förhållande till samhälleliga och andra bakomliggande faktorer

– visa kunskap om relevanta såväl nationella som internationella författningar

– visa kunskap om relevanta internationella konventioner och mänskliga rättigheter

Färdighet och förmåga

– visa förmåga att med en helhetssyn planera, leda och med adekvata metoder genomföra arbetsuppgifter

– visa förmåga att kritiskt och systematiskt granska, bedöma och använda relevant kunskap och information

– visa förmåga att tillämpa sitt kunnande för att hantera olika situationer, företeelser och frågeställningar utifrån individers och gruppers behov

– visa förmåga att kommunicera utifrån de krav som situationen ställer

– visa förmåga att värdera och förhålla sig till risker och hot i olika situationer

– visa förmåga att tillämpa relevant lagstiftning inom det polisiära området, såväl nationellt som internationellt

– visa förmåga att i polisarbetet samarbeta och samverka med dels myndigheter och organisationer, dels med enskilda personer, såväl nationellt som internationellt

Värderingsförmåga och förhållningssätt

– visa självkännedom och empatisk förmåga

– visa förmåga till ett professionellt bemötande och förhållningssätt

– visa förmåga att inom yrkesutövningen göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter

med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna

– visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och fortlöpande utveckla sin kompetens

Självständigt arbete

För polisexamen ska studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng.

Övrigt

För polisexamen ska också de preciserade krav gälla som varje högskola själv bestämmer inom ramen för kraven i denna examensbeskrivning.

EXAMINA PÅ AVANCERAD NIVÅ

YRKESEXAMINA

Specialistpolisexamen

Omfattning

Specialistpolisexamen med respektive inriktningar uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 60 högskolepoäng med undantag för de studenter som inte avlagt polisexamen enligt denna bilaga, där examen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 75 högskolepoäng.

Mål

För specialistpolisexamen ska

studenten visa sådan kunskap och förmåga som krävs för att självständigt arbeta som specialist inom polisen.

Kunskap och förståelse

För specialistpolisexamen med respektive inriktning ska studenten

– visa kunskap om områdets vetenskapliga grund och insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete samt kunskap om sambandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet och sambandets betydelse för yrkesutövningen

Färdighet och förmåga

För specialistpolisexamen med respektive inriktning ska studenten

– visa fördjupad förmåga att med en helhetssyn planera, leda och genomföra arbetsuppgifter i den polisiära verksamheten inom området

– visa fördjupad förmåga att i den polisiära verksamheten inom området kritiskt och systematiskt granska, bedöma och använda relevant kunskap och information

– visa förmåga att integrera kunskap samt analysera, bedöma och hantera komplexa frågeställningar och situationer

– visa analytisk förmåga

Värderingsförmåga och förhållningssätt

– visa självkännedom och empatisk förmåga

– visa förmåga till ett professionellt bemötande och förhåll-

ningssätt

– visa förmåga att med en helhetssyn göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna

– visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och fortlöpande utveckla sin kompetens

Självständigt arbete

För specialistpolisexamen ska studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete)

Övrigt

I examensbeviset ska utbildningens inriktning anges.

För specialistpolisexamen med en viss inriktning ska också de preciserade krav gälla som varje högskola själv bestämmer inom ramen för kraven i denna examensbeskrivning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2010.

3 Förslag till förordning om ändring i polisutbildningsförordningen (1999:740)

Härigenom föreskrivs att polisutbildningsförordningen (1999:740) ska upphöra att gälla.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2010.

4 Förslag till förordning om ändring i polisförordningen (1998:1558)

Härigenom föreskrivs i fråga om polisförordningen (1998:1558)

dels att 2 kap. 14 § och 6 kap. 6 § ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 3 och 4 §§, 3 kap. 9 § och 6 kap. 9 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
3 §	
Grundläggande bestämmelser om polisen finns i polislagen (1984:387).	
Närmare bestämmelser om Rikspolisstyrelsen finns i förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen.	
Bestämmelser om utbildning finns i polisutbildningsförordningen (1999:740).	
4 §	
Med polisman avses vid tillämpning av lag eller annan författning	Med polisman avses vid tillämpning av lag eller annan författning
1. rikspolischefen, säkerhetspolischefen, överdirektören vid Rikspolisstyrelsen, rikskriminalchefen och biträdande säkerhetspolischefen,	1. rikspolischefen, säkerhetspolischefen, överdirektören vid Rikspolisstyrelsen, rikskriminalchefen och biträdande säkerhetspolischefen,
2. länspolismästare, biträdande länspolismästare, polismästare, polisöverintendent, polisintendent och polissekreterare	2. länspolismästare, biträdande länspolismästare, polismästare, polisöverintendent, polisintendent och polissekreterare
3. kommissarie, inspektör och polisassistent *samt polisaspirant som under tjänstgöringstid fullgör aspirantutbildning vid en polismyndighet,*	3. kommissarie, inspektör och polisassistent.

4. sådan anställd vid Rikspolisstyrelsen som avses i 2 eller 3, och	4. sådan anställd vid Rikspolisstyrelsen som avses i 2 eller 3, och
5. chef för arbetsenhet och avdelningschef vid Rikspolisstyrelsen *liksom rektorn vid Polishögskolan,* om dessa tidigare haft anställning som avses i 1, 2 eller 3.	5. chef för arbetsenhet och avdelningschef vid Rikspolisstyrelsen, om dessa tidigare haft anställning som avses i 1, 2 eller 3.

Om polismän som anges i första stycket inte uppehåller sin befattning som polisman, tillämpas dock inte bestämmelser om polisman på dem.

Att vad som föreskrivs om polismän också gäller militärpolismän och beredskapspolismän följer av förordningen (1980:123) med reglemente för militärpolisen och förordningen (1986:616) om beredskapspolisen.

3 kap.

9 §

Polismyndigheten svarar för att anställda som bedöms vara lämpade för chefsbefattningar ges möjligheter till kompetensutveckling. Har den som skall anställas som chef inom polisen inte tidigare genomgått polisprogrammet vid Polishögskolan eller motsvarande utbildning, skall polismyndigheten i samråd med Rikspolisstyrelsen se till att han eller hon får den polisutbildning som behövs för chefsuppdraget.	Polismyndigheten svarar för att anställda som bedöms vara lämpade för chefsbefattningar ges möjligheter till kompetensutveckling. Har den som skall anställas som chef inom polisen inte tidigare *avlagt sådan polisexamen som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) eller* genomgått polisprogrammet vid Polishögskolan eller motsvarande utbildning, skall polismyndigheten i samråd med Rikspolisstyrelsen se till att han eller hon får den polisutbildning som behövs för chefsuppdraget.

6 kap.

9 §

Behörig att anställas som polisaspirant är den som genomgått polisprogrammet vid Polishögskolan.	

Behörig att anställas som kommissarie, inspektör eller polisassistent är den som har *genomgått*	Behörig att anställas som kommissarie, inspektör eller polisassistent är den som har
	1. avlagt sådan polisexamen på grundnivå som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100)
	2. avlagt sådan specialistpolisexamen på avancerad nivå som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100)
1. polisprogrammet *vid Polishögskolan och* aspirantutbildning,	3. *genomgått* polisprogrammet *inklusive* aspirantutbildning *eller annan grundutbildning vid Polishögskolan enligt äldre bestämmelser.*
2. aspirantutbildning vid en polismyndighet eller polisutbildning för specialister vid Polishögskolan,	
3. grundutbildningen vid Polishögskolan enligt äldre bestämmelser, eller	
4. grundkursen vid Polishögskolan och fullgjort alternerings-tjänstgöringen enligt äldre bestämmelser.	
Om det finns särskilda skäl får Rikspolisstyrelsen i ett enskilt fall medge undantag från vad som har föreskrivits i *andra* stycket.	Om det finns särskilda skäl får Rikspolisstyrelsen i ett enskilt fall medge undantag från vad som har föreskrivits i *första* stycket.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2010.

5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen med instruktion för Rikspolisstyrelsen (1989:773)

dels att det införs en ny paragraf, 13 g §, av följande lydelse

dels att1, 2 och 26 §§ ska ha följande lydelse

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	
Rikspolisstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för polisväsendet. Den skall verka för planmässighet, samordning och rationalisering inom polisväsendet vilket framgår av 7 § första stycket polislagen (1984:387).	
Till Rikspolisstyrelsen hör Säkerhetspolisen, Rikskriminalpolisen *och Polishögskolan.*	Till Rikspolisstyrelsen hör Säkerhetspolisen *och* Rikskriminalpolisen.
Rikspolisstyrelsen är chefsmyndighet för Statens kriminaltekniska laboratorium.	
Närmare bestämmelser om Säkerhetspolisen finns i förordningen (2002:1050) med instruktion för Säkerhetspolisen och Statens kriminaltekniska laboratorium i förordningen (1978:677) med instruktion för Statens kriminaltekniska laboratorium.	
2 §	
Utöver vad som följer av polislagen (1984:387), polisförordningen (1998:1558), *polisutbildningsförordningen (1999:740)* eller av andra föreskrifter ska Rikspolisstyrelsen särskilt	Utöver vad som följer av polislagen (1984:387), polisförordningen (1998:1558) eller av andra föreskrifter ska Rikspolisstyrelsen särskilt
1. verka för ett förtroendefullt förhållande mellan Polisen och allmänheten,	
2. utveckla och precisera de mål och riktlinjer som riksdagen och regeringen lägger fast för polisverksamheten samt förmedla detta till polisorganisationen,	
3. utarbeta planer för Polisens beredskapsplanläggning	
4. föra centrala polisregister, och	

5. organisera en nationell insatsstyrka med huvuduppgift att bekämpa terroraktioner i landet.

Rikspolisstyrelsen skall även

1. vara nationell enhet för den internationella kriminalpolis organisationen (Interpol) och för den europeiska polisbyrån (Europol) samt vara ansvarig för den nationella delen av Schengens informationssystem (SIS) och vara nationell kontaktpunkt för SIS genom Sirenekontoret,

2. vara sådan centralbyrå när det gäller penningförfalskning som föreskrivs i den internationella konventionen för bekämpande av penningförfalskning av den 20 april 1929 (SÖ 2001:6),

3. organisera en styrka inom Polisen för tjänstgöring utomlands i fredsfrämjande verksamhet(Polisens utlandsstyrka) i samarbete med Försvarsmakten och andra berörda myndigheter,

4. upprätthålla de förbindelser som behövs med utländska brottsbekämpande myndigheter, utländska gränskontrollmyndigheter och internationella organ,

5. i samråd med den nationella OPC-koordinatorn delta i arbetet i den operativa kommittén (OPC), som är en del av Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet,

6. biträda Regeringskansliet i det internationella arbetet på polisområdet, *och*	6. biträda Regeringskansliet i det internationella arbetet på polisområdet,
7. svara för organisation och samordning av verksamhet för eftersök av trafikskadat vilt.	7. svara för organisation och samordning av verksamhet för eftersök av trafikskadat vilt, *och*
	8. bedriva sådan internutbildning som avses i 13 g §.

Rikspolisstyrelsen får ingå överenskommelse om samarbete med en utländsk brottsbekämpande myndighet eller utländsk gränskontrollmyndighet i länder som är medlemmar i Europeiska unionen eller som har slutit avtal enligt konventionen om tillämpning av Schengenavtalet av den 14 juni 1985 om samarbete med konventionsländerna. Detta gäller dock inte om överenskommelsen kräver riksdagens eller Utrikesnämndens medverkan. Innan en sådan överenskommelse ingås ska Regeringskansliet (Justitiedepartementet) underrättas.

13 g §

Rikspolisstyrelsen får meddela föreskrifter om sådan utbildning vid polismyndigheterna som avser

att dels vidmakthålla och utveckla personalens kompetens, dels öka personalens förmåga att utföra uppgifter som fordrar särskilda kunskaper eller särskild kompetens (internutbildning).

26 §

Vid Rikspolisstyrelsen ska det finnas en personalansvarsnämnd. Nämnden prövar frågor som anges i 25 § första stycket myndighetsförordningen (2007:515) för anställda vid Rikspolisstyrelsen, Statens kriminaltekniska laboratorium och den lokala polisorganisationen. *Nämnden prövar även sådana överklaganden som avses i 6–8 §§ polisutbildningförordningen (1999:740).*

Vid Rikspolisstyrelsen ska det finnas en personalansvarsnämnd. Nämnden prövar frågor som anges i 25 § första stycket myndighetsförordningen (2007:515) för anställda vid Rikspolisstyrelsen, Statens kriminaltekniska laboratorium och den lokala polisorganisationen.

Nämnden består av rikspolischefen, personalföreträdarna, chefsjuristen vid Rikspolisstyrelsen och de två företrädare för Polisen som rikspolischefen bestämmer samt två särskilt förordnade ledamöter. För företrädarna för Polisen kan ersättare utses. Vid prövning av ärenden som gäller anställda vid Säkerhetspolisen eller Rikskriminalpolisen ingår också säkerhetspolischefen respektive rikskriminalchefen i nämnden.

Rikspolischefen är ordförande och bestämmer vem som ska vara vice ordförande.

Nämnden är beslutför när ordföranden och minst fyra andra ledamöter är närvarande.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2010.

6 Förslag till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655)

Härigenom föreskrivs att bilagan till studiestödsförordningen (2000:655) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Bilaga
	Förteckning över de läroanstalter och utbildningar vid vilka studiestöd kan lämnas
	Avdelning B
	Kompletterande utbildningar som enligt förordningen (2000:521) om statligt stöd till kompletterande utbildningar har förklarats berättiga till studiestöd enligt avdelning B
Missionsskolan Götabro, pastors- och missionärsutbildning	Missionsskolan Götabro, pastors- och missionärsutbildning
Polishögskolan, polisprogrammet	
Polisprogrammet, uppdragsutbildning vid Umeå universitet	
Polisutbildningen, uppdragsutbildning vid Växjö universitet	
Skandinaviska Naprapathögskolan AB, fyraårig naprapatutbildning	Skandinaviska Naprapathögskolan AB, fyraårig naprapatutbildning

---

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2010.

1 Uppdraget m.m.

1.1 Uppdraget

Regeringen beslutade den 21 december 2006 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till hur den nuvarande polisutbildningen bör reformeras. Uppdraget innebär att utredaren ska kartlägga och analysera hur kraven på polisverksamheten och därmed på poliserna kan komma att förändras jämfört med situationen i dag. Kartläggningen och analysen ska avse de behov och förväntningar som finns på polisorganisationen i fråga om etnisk mångfald, jämställdhet, polisverksamhet i glesbygd och storstad samt en breddad rekrytering till polisyrket. Med detta som utgångspunkt ska utredaren genomföra en granskning av dagens polisutbildning vad avser antagningskrav, rekryteringsprocess samt grund- och vidareutbildningen. Utredaren ska vidare utifrån de identifierade kraven och granskningen av polisutbildningen lämna förslag till hur denna bör reformeras och hur förändringarna ska genomföras. I uppdraget ingår även att överväga de andra frågor som kan komma att aktualiseras med anledning av uppdraget.

Syftet med granskningen är att säkerställa att enskilda poliser och polisorganisationen som helhet motsvarar de krav som ställs på polisverksamheten och på de förhållningssätt som ska styra arbetet.

Den del av utredningen som rör identifieringen av de krav som kan komma att ställas på polisen i framtiden skulle enligt direktiven redovisas särskilt i ett delbetänkande. Dessa frågor behandlades i delbetänkandet *Framtidens polis* (SOU 2007:39) som presenterades i juni 2007. Uppdraget ska enligt direktiven (dir. 2006:139, tilläggsdir. 2007:61) slutredovisas senast den 30 mars 2008.

Med utgångspunkt dels i de bedömningar som utredningen gjort avseende de framtida kraven på polisverksamheten, dels i resultatet av den företagna granskningen av dagens grund- och vidareutbildning lämnar utredningen i detta slutbetänkande förslag till hur

dagens polisutbildning bör reformeras och hur förändringarna ska genomföras.

Direktiven fogas till detta betänkande som *bilaga 1*.

1.2 Utredningsarbetet

Utredningsarbetet har i denna del utförts under perioden juni 2007 till mars 2008. Under utredningsarbetet har den särskilde utredaren regelbundet sammanträtt med de förordnade experterna.

Därutöver har utredningen besökt Polishögskolan i Solna samt polisutbildningen vid Umeå universitet. Utredningen har även sammanträffat med utbildningsföreträdare vid de tre utbildningsorterna.

Som ett led i granskningen av dagens polisutbildning har flertalet länspolismästare samt rekryterings-, utbildnings- och aspirantansvariga vid landets polismyndigheter intervjuats. Vidare har intervjuer genomförts med ett antal närpolisområdeschefer, yttre befäl och rotelchefer vid polismyndigheterna i Stockholms, Skåne, Västernorrlands och Västerbottens län.

Utredningen har vid en särskilt anordnad hearing tagit del av synpunkter från företrädare för berörda myndigheter, organisationer och andra verksamheter.

I samband med arbetet med internationella jämförelser har utredningen besökt Politiskolen i Köpenhamn i Danmark och Politieacademie i Apeldoorn i Nederländerna. Vidare har Cepol samt National Policing Improvement Agency (NPIA), som ansvarar för polisutbildningen i Storbritannien, besökts. Utredningen har i denna del även haft kontakt med Politihögskolen i Oslo i Norge.

I enlighet med direktiven har utredningen även samrått med berörda myndigheter, då särskilt med Rikspolisstyrelsen och Högskoleverket. Samråd har även skett med den numera avslutade Polisutbildningsutredningen (Ju 2006:03). Vidare har utredningen haft kontakt med Polisförbundet, Småkommunernas förening, Försvarshögskolan och förre länspolismästaren i Stockholms län, Gunno Gunnmo. Utredningen har även sammanträffat med medarbetare som deltagit i Rikspolisstyrelsens granskningar år 2002 och 2005.

Prefekten Betty Rohdin och doktoranden Maria Mikkonen har för utredningens räkning genomfört den enkätundersökning avseende grundutbildningen som bifogats betänkandet som *bilaga 2*.

…previously

2 Framtidens polis

Den första delen av utredningsuppdraget redovisades i delbetänkandet *Framtidens polis* (SOU 2007:39), som överlämnades i juni 2007.

I betänkandet konstateras att samhällsförändringar i Sverige och omvärlden innebär att förutsättningarna för polisarbetet förändras. Den dagliga verksamheten inom polisen präglas till stor del av akuta händelser, t.ex. brott, försvunna personer och ordningsstörningar. Det saknas skäl att utgå från annat än att den typen av verksamhet även i framtiden kommer att utgöra kärnan i polisens uppdrag. Emellertid kommer samhällsutvecklingen på en rad områden – t.ex. demografi, teknik och internationalisering – att påverka polisen och dess verksamhet på olika sätt. Därutöver finns en rad faktorer som är svåra att förutse och som polisen måste ha en beredskap för att möta.

Polisen är för genomförandet av sitt uppdrag beroende av allmänhetens förtroende. Ett korrekt och bra bemötande från polisens sida är därför centralt. Mer pålästa, högre utbildade och mer ifrågasättande medborgare kommer att ställa allt högre krav på kompetens och kunskap. Vidare måste polisen ha en förankring i befolkningen och genom de anställda spegla samhället i stort såvitt avser bl.a. kön och etnisk bakgrund.

Slutligen måste polisen vara tillgänglig för alla. Emellertid är en rimlig avvägning mellan en lokalt tillgänglig polis, inte minst i glesbygden, och en förmåga att ställa spetskompetens till förfogande vid behov nödvändig.

För en mer utförlig redovisning hänvisas till delbetänkandet.

3 Polisutbildningen i dag

3.1 Inledning

Före år 1965 var polisen i huvudsak en kommunal angelägenhet. För att skapa en effektiv och enhetlig organisation övertog staten år 1965 hela ansvaret för polisväsendet. Vid förstatligandet inrättades också Rikspolisstyrelsen som en central förvaltningsmyndighet för polisen. I samband därmed inordnades polisutbildningen under Rikspolisstyrelsen.

Vi kommer i detta avsnitt att i korthet beskriva bakgrunden till dagens utbildning samt hur polisutbildningen ser ut i dag.

3.2 Bakgrund till dagens polisutbildning

3.2.1 Utbildningen under 1970- och 1980-talen

Grundutbildningen till polis omfattade efter förstatligandet år 1965 en 32 veckors teoretisk konstapelkurs, följt av åtta veckors praktik. Utbildningen avslutades med ytterligare en konstapelkurs som omfattade tre veckor. En smärre förändring gjordes år 1971 då den inledande konstapelkursen tillfördes en vecka med påföljd att praktiktjänstgöringen blev en vecka kortare.

År 1972 förlängdes utbildningen till tre år. Utbildningen inleddes med en 40 veckors teoretisk kurs. Därefter följde två års betygsatt praktik (alterneringstjänstgöring) inom olika delar av polisen. Utbildningen avslutades med en tio veckor lång assistentkurs på polisskolan. Ställning som polis erhölls redan efter den teoretiska grundutbildningen men tjänst som extra ordinarie polis kunde sökas först efter alterneringstjänstgöringen. År 1982 förkortades assistentkursen till att omfatta sex veckor.

Polisutbildningen har utretts vid ett flertal tillfällen. Bland annat har frågan om polisutbildningens närmande till högskolan ofta

diskuterats. Det första förslaget efter polisens förstatligande i denna fråga lades fram av Polisutredningen år 1979 (*Polisen*, SOU 1979:6) och innebar att polisutbildningen skulle samordnas med den allmänna högskolan. Polisutredningen lämnade även förslag till en förändrad grundutbildning.

Efter att förslagen remissbehandlats föreslog regeringen genomgripande förändringar av polisutbildningen (prop. 1980/81:13). Utbildningen skulle enligt förslaget ges en mer högskoleinriktad prägel med ett ökat inslag av psykologi och samhällsorienterade ämnen. Vidare föreslogs den grundläggande polisutbildningen förändrad till en sammanhållen utbildningsgång med praktik såväl i polisdistrikt som vid andra samhällsorgan, t.ex. inom socialtjänsten.

Efter att riksdagen godkänt riktlinjerna för utbildning och frågorna beretts ytterligare av den s.k. Polisberedningen genomfördes det första steget i polisreformen år 1984. Förändringarna innebar bland annat att den centrala utbildningsverksamheten inom polisen sammanfördes i en gemensam organisation, Polishögskolan, som organisatoriskt fick ställning som en byrå vid Rikspolisstyrelsen. Polisutbildningen kom dock inte att bli någon högskoleutbildning. Vidare infördes en ny inriktning och organisation av rekryteringsverksamheten.

Som ett andra steg i polisreformen genomfördes år 1985 en ny utbildningsordning. För grundutbildningens del innebar förändringarna att praktiktiden kortades till 18 månader och att den teoretiska delen förlängdes med sex månader. Grundutbildningen kom då att omfatta tio månaders teoretisk utbildning, vilken följdes av 18 månaders praktik. I denna praktik ingick tjänstgöring vid en kriminalavdelning och en ordningsavdelning med minst sex månader vid vardera avdelning samt samhällspraktik om två månader. Samhällspraktiken skulle fullgöras vid två myndigheter utanför polisväsendet. Utbildningen avslutades med ytterligare fem månaders teoretisk utbildning.

3.2.2 Tillkomsten av dagens utbildning

År 1995 tillkallade Justitiedepartementet en arbetsgrupp för att se över rekryteringen och utbildningen av poliser. Målet för arbetsgruppens arbete var att utarbeta förslag till sådana förändringar i fråga om rekrytering och utbildning inom polisen som skulle behövas

för att polisen på effektivast möjliga sätt skulle kunna utvecklas och lösa sina uppgifter också i framtiden.

Rekrytering och grundutbildning

Uppdraget genomfördes etappvis. I den första promemorian, *Rekrytering och grundutbildning av poliser* (Ds 1996:11) konstaterade arbetsgruppen att det är önskvärt att framtidens poliskår har en sådan bakgrund att den bättre speglar den samhällsstruktur i vilken den kommer att verka. Olika åldersgrupper med olika arbets- och livserfarenhet borde därför enligt arbetsgruppen finnas representerad inom poliskåren. Arbetsgruppen föreslog att åtgärder borde vidtas för att öka andelen kvinnor och personer med invandrarbakgrund inom polisen.

I fråga om behörighetskraven till polisyrket föreslog arbetsgruppen att samma krav som gäller för anställning som polis borde gälla för antagning till polisutbildningen. Vidare föreslogs att de teoretiska förkunskapskraven borde ställas högre än vad som då gällde.

Arbetsgruppens förslag till ny grundutbildning innebar bland annat att den kursbundna utbildningen skulle förlängas något och att praktiktjänstgöringen skulle minskas från arton till sju månader. Det inledande studieåret föreslogs bli förlagt till den allmänna högskolan och omfatta studier i juridik, beteendevetenskap och kommunikation. Resterande del av utbildningen skulle enligt förslaget ske i Polishögskolans regi. Den delen av utbildningen skulle bestå av dels en polisiär basutbildning (ca tre månader), dels olika påbyggnadskurser (sammanlagt ca fyra månader). Utbildningen föreslogs avslutad med praktiktjänstgöring vid en polismyndighet. Praktiktjänstgöringen föreslogs få ett delvis nytt innehåll.

Arbetsgruppen lämnade även förslag om utbildning och direktrekrytering av specialister till polisväsendet. Bland annat angavs att polisens behov av specialister till viss del borde kunna lösas genom extern rekrytering.

Vidareutbildningen

I ett andra steg hade den ovan nämnda arbetsgruppen att se över rekrytering och utbildning av polischefer samt vidareutbildningen av poliser. Förslagen presenterades år 1997 i promemorian *Vidareutbildning av poliser* (Ds 1997:5).

I denna promemoria lämnade arbetsgruppen förslag till ett nytt utbildningssystem. Det konstaterades att det var nödvändigt att personalen inom polisväsendet vidareutbildades med viss regelbundenhet. Särskilda utbildningsinsatser borde därför enligt gruppen ske i närpolisverksamhet, kriminalunderrättelseverksamhet, ekobrottsbekämpning och datakunskap. Vidareutbildningen föreslogs ske regelbundet under hela tjänstgöringstiden och omfatta alla poliser. Den första utbildningsinsatsen skulle ske senast fem år efter påbörjad polistjänstgöring. Gruppen föreslog dessutom särskilda satsningar på kvalificerad kompetensutveckling för dem som när arbetsgruppens förslag presenterades redan arbetade som poliser.

Vidare föreslogs en bättre samordning av polisväsendets vidareutbildning. Rikspolisstyrelsen skulle ha det övergripande ansvaret för detta. När det gällde möjligheterna till vidareutbildning utanför polisväsendet konstaterades att polisen i större utsträckning borde pröva möjligheterna att använda externa utbildningsanordnare för vidareutbildningsverksamhet inom vissa områden.

Arbetsgruppen presenterade även förslag till en delvis ny chefsrekrytering och ny chefsutbildning inom polisen samt dessutom förslag om Polishögskolans organisation och framtida uppgifter.

Rikspolisstyrelsens arbetsgrupp m.m.

I december 1996 beslutade regeringen att uppdra åt Rikspolisstyrelsen att detaljplanera en ny grundutbildning för poliser med utgångspunkt i utredningen Rekrytering och grundutbildning av poliser (Ds 1996:11) och remissyttrandena med anledning av denna.

Rikspolisstyrelsen tillsatte en särskild arbetsgrupp för detta arbete. Gruppen lade i maj 1997 fram promemorian *Ny grundutbildning för poliser*.

Efter det nyss nämnda förslaget från Rikspolisstyrelsens arbetsgrupp fastställde regeringen år 1997 riktlinjer för en ny grundutbildning för poliser, Polisprogrammet. I juni 1997 fick Polishögskolan i uppdrag av Rikspolisstyrelsen att utveckla en ny polis-

utbildning enligt riktlinjerna. Den nya polisutbildningen startade i januari 1998. Samtidigt infördes en central rekrytering till polisutbildningen.

3.3 Allmänt om dagens utbildning

Grundutbildningen till polis benämns polisprogrammet och omfattar fyra terminers heltidsstudier samt aspirantutbildning om sex månader. Polisutbildning bedrivs vid Polishögskolan i Solna och som uppdragsutbildning vid universiteten i Umeå och Växjö. Rikspolisstyrelsen är huvudman för utbildningen vid Polishögskolan. När det gäller uppdragsutbildningen tillkommer huvudmannaskapet respektive universitet. Den rättsliga regleringen av polisutbildningen framgår av polisutbildningsförordningen (1999:740), förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor samt av avtal mellan Rikspolisstyrelsen och respektive universitet.

Sedan våren 2002 bedrivs polisutbildningen även i form av distansutbildning. Att studera på distans innebär att merparten av studierna kan bedrivas från de studerandes respektive hemorter. Vissa delar av utbildningen är dock förlagd till Polishögskolan. De studerande är dessutom knutna till olika polismyndigheter där en del av de praktiska övningarna som ingår i polisprogrammet genomförs. Distansutbildningen bedrivs via Internet, genom instruktionsvideor och videokonferenser samt genom närutbildning vid en polismyndighet eller vid Polishögskolan.

Ansökan till polisutbildningen kan ske två gånger per år, den 15 mars och den 15 september. Till polisprogrammet får enligt polisutbildningsförordningen den som är lämplig antas. Rikspolisstyrelsen har bemyndigats att närmare besluta om vilka behörighetskrav som ställs. Dessa krav beskrivs närmare i avsnitt 3.4.1.

Sedan år 1994 är polisutbildningen studiemedelsfinansierad. Dessförinnan uppbar de polisstuderande lön även under utbildningstiden.

Under år 2006 antogs 1 048 personer till polisprogrammet. På grund av regeringens mål om att det år 2010 ska finnas 20 000 poliser (budgetpropositionen för 2007, prop. 2006/07:1) kommer antalet utbildningsplatser att utökas till 830 per termin under höstterminen 2007 och båda terminerna 2008. (Polisens budgetunderlag för åren 2008–2010 s. 17 samt Polisens årsredovisning 2006 s. 125).

Drygt 7 000 personer sökte till den utbildningsomgång som började i januari 2008. Andelen kvinnor som sökte uppgick till 39 procent. Andelen sökande med invandrarbakgrund utgjorde cirka 20 procent av samtliga sökande (uppgifterna är hämtade från Polishögskolans hemsida på Internet i september 2007).

Utbildning bedrivs även av de lokala polismyndigheterna. Denna utbildning utgörs dels av funktionsinriktad utbildning, dels av aspirantutbildning om sex månader. Med funktionsinriktad utbildning avses sådan fortbildning som syftar till att öka personalens förmåga att utföra arbetsuppgifter som normalt fordrar särskilda kunskaper eller särskild kompetens utöver den grundläggande utbildningen. Rikspolisstyrelsen har bemyndigats att meddela föreskrifter om sådan utbildning. Exempel på sådana föreskrifter finns i Rikspolisstyrelsen föreskrifter och allmänna råd om fortbildning på trafikområdet (RPSFS 2000:37, intagna i FAP 772-1) samt i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om fortbildning i livräddning och konflikthantering med kommunikation och självskydd (RPSFS 2000:21, intagna i FAP 776:1).

I början av år 2007 tillsatte Rikspolisstyrelsen en arbetsgrupp med uppgift att göra en översyn av dagens antagningssystem samt begränsade justeringar i grundutbildningen inklusive aspirantutbildningen. Syftet med arbetet är att det ska finnas tydliga kopplingar mellan antagningsarbetet, utbildningens innehåll, aspirantutbildningen och verksamhetens behov.

Målet när det gäller antagningsprocessen är att denna ska effektiviseras och göras kortare. Vidare ska antagningsprocessen fortsätta utvecklas i syfte att underlätta rekryteringen till glesbygden samt för att uppnå en ökad jämställdhet. När det gäller grundutbildningen ska bl.a. studenternas kunskaper i färdighetsämnena öka. Rikspolisstyrelsen driver även frågan om lämplighetsbedömning under utbildningstiden. Såvitt avser aspirantutbildningen är det Rikspolisstyrelsens målsättning att denna ska vara en renodlad utbildnings- och övningstermin som ska genomföras efter ett nationellt koncept.

Det bör även nämnas att Rikspolisstyrelsen under hösten 2007 tillsatte en arbetsgrupp för att påbörja en översyn av dagens fort- och vidareutbildningssystem.

Närmare om Rikspolisstyrelsens styrning av grundutbildningen

Rikspolisstyrelsen tillämpar sedan den 1 januari 2008 beställar/utförarmodellen när det gäller polisutbildningen. Vid Rikspolisstyrelsen tillkommer uppgiften HR-avdelningen, dvs. den avdelning vid Rikspolisstyrelsen som ansvarar för beställarfunktionerna för chefs- och ledarutveckling samt grund-, fortsättnings- och vidareutbildning. Beställarens uppgift är att leda Rikspolisstyrelsens arbete med att styra, leda och följa upp utbildningsverksamheten inom polisen samt vara huvudansvarig för dessa utbildningar.

Utbildningen styr Rikspolisstyrelsen främst genom sina beställningar. Ett beställar/utförarråd inrättades i februari 2008. Rådet fungerar som ett forum för beställare och utförare att följa upp gjorda beställningar. Beträffande uppdragsutbildningen pågår diskussioner om att inrätta ett leverantörsråd vid Umeå universitet och Växjö universitet där samma frågor ska diskuteras.

När det gäller aspirantterminen är det Rikspolisstyrelsens avsikt att styra denna dels genom föreskrifter, dels genom dialog med polismyndigheterna. Dialogerna ska innefatta frågor om polismyndigheternas förutsättningar att genomföra aspirantterminen samt Rikspolisstyrelsens krav på genomförandet.

Rikspolisstyrelsens mål är att all utbildning inom polisen ska kvalitetsuppföljas. Vad gäller grundutbildningen ska kvalitetsuppföljning ske systematiskt på samtliga tre utbildningsorter samt på polismyndigheterna i samband med aspirantterminen. Kvalitetsuppföljningen ska mäta olika områden såsom studenternas syn på den egna förmågan och kunskapen, utbildningens genomförande i förhållande till utbildningsplan och kursmål samt utbildningens effekt i verksamheten. Utbildningarna och polismyndigheterna kommer vid sidan om Rikspolisstyrelsen, som har det övergripande utbildningsansvaret, att ansvara för en del av mätningarna och uppföljningen av kvaliteten. För det fall åtgärder måste vidtas ankommer denna uppgift på Rikspolisstyrelsen som även kan uppdra åt utbildningarna att själva vidta åtgärder.

3.4 Behörighetskrav, urvalsprocess och rekryteringsinsatser

3.4.1 Behörighetskraven

Som nämnts i föregående avsnitt är det Rikspolisstyrelsen som närmare beslutar om vilka behörighetskrav som ska gälla för polisutbildningen. De behörighetskrav som uppställs är följande.

- Krav på förstudier. För att vara behörig att söka krävs grundläggande behörighet för utbildning som påbörjas på grundnivå. Med grundnivå avses utbildning inom universitet och högskola som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet och som inte utgör utbildning på avancerad nivå eller forskarnivå. Därutöver krävs även särskild behörighet i ett antal ämnen, bland annat svenska, historia och samhällskunskap med lägsta betygskrav 3 eller godkänt. Dessutom fordras att den sökande för högst fem år sedan har genomfört ett högskoleprov. Något resultatkrav uppställs emellertid inte. Krav på genomfört högskoleprov uppställs dock inte för sådana sökande som har minst 20 poäng från högskola eller universitet.
- Svenskt medborgarskap (jfr 5 § lagen (1994:260) om offentlig anställning).
- Lämplighet för polisyrket (personliga egenskaper och laglydnad).
- Fylla lägst 20 år under antagningsåret.
- Inneha körkort för personbil (B-behörighet).
- Ha normal fysisk förmåga. Det innebär att sökanden inte får lida av kroniska sjukdomar eller ha sådana belastnings- eller förslitningsskador som kan komma att försvåra möjligheterna att fullgöra polisyrket.
- Vara simkunnig. I denna del uppställs krav på att sökanden ska kunna simma 150 m bröstsim, 25 m ryggsim utan armtag samt kunna hämta upp en docka från visst djup genom dykning från vattenytan.

Rikspolisstyrelsen har efter samråd med Socialstyrelsen beslutat om medicinska krav på den person som ska antas till grundutbildningen (jfr 5 § anställningsförordningen [1994:373]). I denna del uppställs följande krav på sökanden.

Sökanden ska ha en synskärpa som uppgår till minst 0,1 på vardera ögat okorrigerat. Dessutom fordras att sökande med

korrektion måste se minst 0,8 på vardera ögat. Sökanden måste dessutom ha ett normalt färgseende samt fullgod hörsel.

3.4.2 Urvalsprocessen

En särskild enhet vid Rikspolisstyrelsen, Team Polisrekrytering, ansvarar för urvalsprocessen. Processen inleds med en central granskning av ansökningshandlingarna. Granskningen är en behörighetsgranskning för att kontrollera huruvida sökanden uppfyller de formella krav som angetts ovan. Om sökanden uppfyller dessa krav kallas hon eller han till den lokala polismyndighet vid den ort där den sökande är folkbokförd för att göra ett svenskprov och ha ett inledande samtal. Ännu en granskning av ansökningshandlingarna görs, varvid särskilt avseende fästs vid följande.

- Fullständigt ifylld ansökan
- Levnadsbeskrivningen
- Gymnasiebetyg
- Högskoleprov
- Akademiska meriter
- Arbetslivserfarenhet
- Kroppskonstitution
- Vandel (av civil eller militär myndighet ådömda straff eller böter)
- Språkkunskaper, förutom engelska
- Övriga meriter, exempelvis förtroendeuppdrag.

Om den sökande efter en andra granskning av ansökningshandlingarna samt efter inledande samtal och godkänt svenskprov bedöms som lämplig kallas denne till fysiska prov.

De fysiska proven pågår under en halv dag och utförs på några olika platser i landet. De fysiska proven består av följande moment.

- Koordinationstest (Harres test), vilket innefattar kullerbytta, acceleration, riktningsförändringar, hopp och snabba nedhukningar i ett visst mönster. Höjden på hindren är 76 cm för kvinnor och 84 cm för män. Tiden för genomförandet är maximerad till 15 sekunder för män och 16 sekunder för kvinnor.
- Styrkeprov, varvid en docka på 77 kg ska lyftas och förflyttas en sträcka om 15 meter.

- Konditionstest (Coopers test) innefattande löpning om 2 000 meter. Tiden för genomförandet är maximerad till 9,5 minuter för män och 10 minuter för kvinnor.
- Simprov. Dessa prov utförs inte av samtliga sökande endast av vissa slumpvis utvalda.

Efter de fysiska testerna sker ytterligare ett urval. Ett urvalskriterium är att de sökandena klarat de fysiska testerna. Därutöver görs en bedömning av sökandenas bakgrund. Vid bedömningen tas även hänsyn till faktorer såsom kön och etnicitet. De sökande som bedöms ha starkast konkurrenskraft kallas till fortsatta tester och intervjuer.

Dessa tester och intervjuer sker i samarbete med Pliktverket och pågår under två dagar. Följande tester och intervjuer genomförs.

- Databaserat anlagstest. Detta är ett begåvningstest som bl.a. testar den verbala, spatiala och logiska förmågan hos den sökande.
- Referatskrivning
- Medicinsk undersökning. Undersökningen innefattar kontroll av syn, färgseende, hörsel, urinprov, ISOKAI (mätning av muskelstyrka) samt en läkarundersökning.
- Psykologsamtal. Samtalet innehåller bl.a. frågor som rör den sökandes personliga förhållanden, inställningar, attityder, moral och etiska värderingar.
- Intervju. Denna utförs av poliser som är särskilt utbildade för ändamålet. Intervjun, som främst upptar etiska och moraliska frågeställningar, har till syfte att belysa den sökandes personliga egenskaper, färdigheter och lämplighet för polisyrket.

Efter dessa tester och intervjuer görs ett sista urval av de sökande varefter Team Polisrekrytering lämnar ett förslag till den s.k. Antagningsnämnden över vilka personer som ska erbjudas plats vid polisutbildningen. Antagningsnämnden består av rikspolischefen, rektorn för Polishögskolan, chefen för HR-avdelningen vid Rikspolisstyrelsen, chefen för polisavdelningen vid Rikspolisstyrelsen samt en länspolismästare. Nämnden fattar därefter beslut i frågan.

3.4.3 Rekryteringsinsatser

Polisutbildningen är en mycket populär utbildning där antalet sökande ofta är minst tio gånger fler än antalet erbjudna utbildningsplatser.

Det kan konstateras att kvinnor och personer med invandrarbakgrund är underrepresenterade inom poliskåren i dag jämfört med deras andelar av befolkningen som helhet. Av polisens årsredovisning för år 2006 framgår att andelen kvinnliga poliser detta år uppgick till 22,8 procent och att andelen poliser med annan etnisk och kulturell bakgrund än svensk uppgick till 11,3 procent. Särskilda insatser har därför under ett antal år gjorts för att förmå dessa grupper att i ökad utsträckning söka till polisutbildningen. Insatserna görs såväl centralt som lokalt.

Centrala insatser

Rikspolisstyrelsen ansvarar för de mer övergripande och rikstäckande insatserna. Inför varje ansökningsomgång görs en riksomfattande annonskampanj. Annonsering sker i lokalpress, gratistidningar och i tidningar som vänder sig till kvinnor och personer med annan etnisk och kulturell bakgrund än svensk. Parallellt med annonskampanjen genomförs även en liknande reklamkampanj i radio. Även massutskick till personer boende i miljonprogrammen har gjorts. Satsningar på att nå ut med budskapet görs även till exempel genom radioreklam på främmande språk, information på invandrarföreningars hemsidor eller i samband med vissa idrottsevenemang, t.ex. Tjejvasan och annonsering i fotbollsföreningen Assyriskas matchprogram. I de flesta kampanjer hänvisas till polisens hemsida på Internet där ytterligare information finns. Även ett telefonnummer med talsvarsfunktion anges i syfte att lämna mer information och för att underlätta för de sökande att erhålla ansökningshandlingar.

Lokala insatser

Insatser görs som ovan nämnts även av de lokala polismyndigheterna. Som exempel på sådana insatser kan nämnas anordnande av informationsträffar, besök i skolor, deltagande i mässor, riktade annonser och broschyrer. När det gäller rekryteringen av personer

med annan kulturell och etnisk bakgrund än svensk har polismyndigheterna ofta samarbete med invandrarföreningar, Arbetsförmedlingen och gymnasieutbildningar eller förberedande utbildningar som syftar till en framtid inom ett uniformsyrke (Polisens årsredovisning 2006).

Ett exempel på insatserna för att i ökad utsträckning rekrytera personer med invandrarbakgrund är Polismyndighetens i Skåne projekt ”Utryckningen”, som myndigheten drivit tillsammans med Arbetsförmedlingen, ESF-rådet i Lund, Eductus AB och Folkuniversitet i Kristianstad. Projektet pågick under tiden juni 2004 till och med november 2005. ”Utryckningen” är ett integrationsprojekt som vänder sig till första och andra generationens invandrare som är intresserade av att utbilda sig till poliser. Under sex månader studerade deltagarna, sammanlagt 125 personer, svenska, engelska, samhällskunskap, matematik och IT. Vidare hade de fysisk träning samt deltog i polislektioner och föreläsningar. Deltagarna fick även göra ett antal studiebesök. Projektets mål var att minst 80 procent av deltagarna skulle fullfölja utbildningen och av dessa skulle 100 procent efter genomgången utbildning bli behöriga att söka till polisutbildningen för att därefter få anställning som polis. Syftet med projektet var att öka mångfalden inom polisen genom att öka målgruppens möjligheter att komma in på Polishögskolan. Av samtliga deltagare har 25 elever från ovanstående preparandutbildningar påbörjat studier vid polisutbildningarna i Solna, Umeå, Växjö eller på distansutbildningarna. Det betyder att 20 procent av deltagarna i preparandutbildningen blivit antagna till polisprogrammet vilket tolkas som ett godkänt resultat eftersom vanligtvis 8–9 procent av samtliga sökande blir antagna.

Ett annat exempel är det s.k. Spiraprojektet, som under perioden 2005–2007 drevs av Polismyndigheten i Stockholms län. Syftet med projektet var att öka mångfalden i Södertälje polismästardistrikt. Genom att låta personer med utomnordisk bakgrund arbeta under en period om högst två år hos polisen i Södertälje öppnades det vägar för dem att få insyn i polisyrket. Under anställningen fick de möjlighet att genom distansstudier komplettera de eventuella behörigheter som de saknade för att söka till polisutbildningen. De som inte kom in på skolan fick kunskaper som gör att de kan söka fast anställning på särskilda befattningar vid polismyndigheter i hela Sverige och därigenom öka antalet personer med utomnordisk bakgrund inom polismyndigheterna. Tanken är även att de ska fungera som förebilder för andra personer med utomnordisk

bakgrund och som kan tänka sig att bli poliser men kanske inte tidigare sett sin möjlighet. I projektet deltog 17 personer. Av dessa går fyra personer på Polishögskolan och sex stycken har erhållit en fast anställning som anmälningsupptagare/stationsvakt inom polisen.

3.5 Närmare om polisprogrammet

3.5.1 Allmänt

Som ovan nämnts omfattar grundutbildningen till polis fyra terminers heltidsstudier. Den första terminen på polisprogrammet betecknas som en bastermin och är avsedd att ge den studerande grundläggande teoretiska kunskaper samt en del teoretiska färdigheter. Under de tre följande terminerna tillämpas en problembaserad metodik. Det innebär att undervisningen utgår från verklighetsbaserade händelser eller fall som studenterna ska analysera m.m. Under hela utbildningen varvas teori med praktiska övningar. Stor vikt läggs vid studentens uppträdande och förhållningssätt till andra människor. En vecka varje termin genomför de studerande ett fördjupat arbetsplatsbesök. Dessa besök genomförs dels vid en polismyndighet, dels vid andra myndigheter eller organisationer. Erfarenheterna från besöken följs upp och återförs till utbildningen.

Efter godkända studier erhåller de studerande polisexamen. Därefter följer sex månaders praktik (aspirantutbildning) vid en polismyndighet (se vidare avsnitt 3.6). Först efter godkänd aspirantutbildning är de studerande behöriga att söka anställning som polis.

3.5.2 Polisprogrammets olika moment

Polisprogrammet följer samma utbildningsplan på de tre utbildningarna men fördelningen av moment på kurser varierar, liksom kursernas benämning. Gemensamt för de tre utbildningarna är att benämningen ”polisiärt arbete” används som övergripande ämnesterm för utbildningen. Studierna på polisprogrammet omfattar följande moment eller kurser.

- Grunder för polisiärt arbete (30 hp)
- Polisiärt arbete A eller I (30 hp)
- Polisiärt arbete B eller II (30 hp)
- Polisiärt arbete C eller III (30 hp)

I ämnet ”polisiärt arbete” ingår juridik, ordningsverksamhet, utredningsverksamhet, kriminologi/förebyggande verksamhet, beteendevetenskap, vetenskaplig metod, självskydd/hälsa, vapenanvändning, polisbilskörning, akutsjukvård, grundläggande informationsteknik, muntlig och skriftlig framställning samt mental träning.

Fortlöpande färdighetsträning är i varierande grad integrerat i de olika momenten.

Det kan i sammanhanget nämnas att år 2004 etablerades Centrum för utveckling av ämnet polisiärt arbete (CUP) vid Polishögskolan. Centrat inrättades för att bygga upp ämnet polisiärt arbete, som är basen i polisutbildningen. CUP:s huvuduppgift är att samla in kunskap, fördjupa denna och sedan sprida den vidare.

CUP ska inventera och dokumentera dels forskning på olika relevanta områden, dels de erfarenheter som finns på landets polismyndigheter. CUP ska också publicera forskningsrapporter och skapa en kunskapsbank som ska vara tillgänglig via Internet.

CUP:s ambition är att bygga upp ett nätverk av forskare och erfarna praktiker på området. Tillsammans med universitet och högskolor ska CUP ta initiativ till ny forskning som är betydelsefull för polisverksamheten.

Samma år etablerades även Centrum för pedagogik och casebaserat lärande (CCL) vid Polishögskolan. CCL inrättades för att stärka den pedagogiska kompetensen hos lärarna och den pedagogiska kvaliteten på skolans utbildningar. CCL:s huvuduppgifter är att ge pedagogiskt metodstöd för att säkra utbildningskvaliteten, tillhandahålla pedagogisk introduktion till nya lärare, utvärdera utbildningars kvalitet och effekt, utbilda lärare och handledare i pedagogik samt stödja grundutbildningens kursplanearbete. CCL arbetar med både nationell och internationell samverkan och mycket av samarbetet sker på forskningsnivå (uppgifter hämtade från Polishögskolans hemsida på Internet i oktober 2007).

3.6 Aspirantutbildningen

Den sex månader långa aspirantutbildningen äger rum vid någon polismyndighet. Utbildningen sker under handledning av en erfaren polis som är särskilt utbildad för detta ändamål. Utbildningen följer en särskild kursplan. Under utbildningen ges den studerande tillfälle att fördjupa och tillämpa sina tidigare förvärvade kunskaper. Utbildningen inriktas på sådana uppgifter som polisaspiranten kommer att arbeta med under sina första år i polisyrket. Utbildningen genomförs till största delen inom närpolisorganisationen. En viss tid tillbringas även vid en kriminalpolisenhet. Därutöver kan en kortare tid vid en traditionell utryckningsverksamhet ingå i utbildningen.

Polisaspiranten ska godkännas under sin aspirantutbildning. Denna prövning görs av respektive handledare. Efter godkänd aspirantutbildning kan polisaspiranten söka anställning som polisassistent.

Det bör också nämnas att några polismyndigheter infört en s.k. sjätte termin. Denna har införts då myndigheterna ansett att polisassistenterna, trots att de formellt är att betrakta som färdigutbildade poliser, fortfarande saknar vissa kunskaper för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. De nyanställda polisassistenterna följer då en fortsatt utbildningsplan i syfte att fördjupa deras kompetens och förstärka dem i den nya yrkesrollen. Under denna tid placeras de på enheter som myndigheterna anser vara viktiga för deras utveckling och vidare lärande. Syftet är att ge polisassistenterna en bredare grund och större yrkestrygghet innan de placeras i t.ex. ingripandeverksamheten.

3.7 Särskilt om polisutbildningarna i Umeå och Växjö

3.7.1 Uppdragsutbildning i Umeå och Växjö

Ett universitet eller en högskola som har staten som huvudman och som omfattas av högskolelagen (1992:1434) får bedriva uppdragsutbildning enligt bestämmelserna i förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor.

Som tidigare framgått bedrivs polisutbildning på uppdrag av Rikspolisstyrelsen vid Umeå universitet och Växjö universitet.

Utöver bestämmelserna i den tidigare nämnda förordningen var de formella förutsättningarna för att bedriva uppdragsutbildning vid de båda universiteten att regeringen medgav vissa undantag från bestämmelser i den numera upphävda förordningen (1997:845) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor.

En bestämmelse som undantogs av regeringen var den som anger att uppdragsutbildning måste anknyta till sådan grundläggande högskoleutbildning som universitetet har examensrätt för. Regeringen konstaterade i båda besluten att polisutbildningen i Umeå och Växjö endast delvis knyter an till den grundläggande högskoleutbildning som universitetet har examensrätt för. Som skäl för att medge undantag från bestämmelsen angav regeringen att det behövs fler poliser i Sverige och att det därför var angeläget att utöka landets polisutbildning.

För den polisutbildning som bedrivs vid Växjö universitet konstaterade regeringen också att det uppdrag som Rikspolisstyrelsen ville ge universitetet även innefattade moment som är att betrakta som färdighetsträning. Bland annat eftersom sådan utbildning inte utgör en utbildning som enligt vissa högskoleförfattningar får bedrivas vid universitet och högskolor ansåg sig regeringen inte kunna medge att Växjö universitet bedrev dessa moment som en uppdragsutbildning. Regeringen konstaterade dock att detta inte hindrade universitetet från att ta ett ansvar för att polisutbildningen skulle ha en sammanhållen inriktning som beaktar kraven på pedagogisk integrering av teoretiska och praktiska moment. För Umeå universitets del gjordes inget motsvarande uttalande från regeringens sida.

Regeringen föreskrev dessutom att uppdragsutbildningen fick bedrivas endast under förutsättning att regeringen godkände ett mellan Rikspolisstyrelsen och respektive universitet upprättat avtal om uppdragsutbildningen. Sådana godkännanden har lämnats.

3.7.2 Uppdragsavtalen mellan Rikspolisstyrelsen och respektive universitet

Enligt uppdragsavtalen mellan Rikspolisstyrelsen och respektive universitet gäller bl.a. följande.

Rikspolisstyrelsen ansvarar för antagningen av de sökande. Examinationen och betygsättningen av studenterna svarar respektive universitet för. Rikspolisstyrelsen utfärdar dock examensbevis.

Vid sidan av de frågor som nämns i föregående stycke reglerar avtalen mellan Rikspolisstyrelsen och respektive universitet därutöver frågor om insyn för Rikspolisstyrelsens del, utvärdering av utbildningen, utbildningsvolymer samt kostnader. När det gäller kostnader ersätter Rikspolisstyrelsen respektive universitet med ett årligt belopp som beräknas på antalet årsstudieplatser. Här kan också nämnas att Rikspolisstyrelsen tillhandahåller särskilda lokaler i Umeå där utbildningen bedrivs. I Växjö däremot gäller att utbildningen i princip ska samlokaliseras med utbildningar och lokaler på campusområdet. Rikspolisstyrelsen ersätter därför universitetet för lokalhyror där. Vid båda universiteten tillhandahåller Rikspolisstyrelsen polisspecifikt utbildningsmaterial (bl.a. skjutvapen och polisbilar).

I respektive avtal anges dessutom att målsättningen med universitetens grundutbildning till polis är att parterna ska utveckla grundutbildningens högskolemässighet och forskningsanknytning.

3.7.3 Polisutbildningen i Umeå

Polisutbildningen vid Umeå universitet påbörjades höstterminen 2000. Den första kullen polisstudenter utexaminerades i Umeå i juni 2002. Utbildningen har sin organisatoriska bas i en arbetsenhet inom den samhällsvetenskapliga fakulteten. Universitetet har ett långsiktigt helhetsansvar för utbildningens genomförande. Det innebär bland annat att all lärarrekrytering, etablering av en administrativ och pedagogisk bas för utbildningen samt lokalplanering för utbildningen ska ske inom universitetet.

Utbildningen leds av en föreståndare och vid arbetsenheten finns studierektorer och polislärare/universitetsadjunkter samt administrativ personal. Lärarresurser i övrigt till de lärarlag som efterhand skapas hämtas från universitetets institutioner – främst de juridiska och beteendevetenskapliga ämnesområdena – samt från polisväsendet. Även institutionerna för bl.a. omvårdnad och rättsmedicin samt universitetsbiblioteket medverkar i utbildningen. I flertalet utbildningsmoment medverkar aktiva poliser som polislärare, dvs. lärare med polisiär bakgrund. Hösten 2007 uppgick antalet studenter vid polisutbildningen i Umeå till 432 (uppgifterna är hämtade från Umeå universitets hemsida på Internet i oktober 2007).

3.7.4 Polisutbildningen i Växjö

Den tredje polisutbildningen i landet startade vid Växjö universitet i oktober 2001. Från och med den 1 januari 2006 har universitetet, precis som Umeå universitet, ett helhetsansvar för genomförandet av utbildningen. Utbildningen sorterar direkt under universitetets rektor och leds av en styrelse med en prefekt samt representanter för de berörda ämnesinstitutionerna, polisväsendet och studenterna. Hösten 2007 uppgick antalet studenter vid polisutbildningen i Växjö till 684 (uppgifterna är hämtade från Polishögskolans och Växjö universitets hemsida på Internet i oktober 2007).

Polisutbildningen är en egen avdelning vid universitetet. Av de som undervisar polisstuderande i Växjö i polisprogrammets teoretiska delar är cirka 60 procent universitetslärare. Resten är polislärare. När det däremot gäller polisprogrammets färdighetsämnen är samtliga lärare polislärare.

3.8 Vidareutbildning

Inom polisen bedrivs vidareutbildning såväl på nationell nivå som lokalt vid respektive polismyndighet men även på internationell nivå.

Vidareutbildningen har under de senaste åren genomgått stora förändringar. Nya utbildningar har utvecklats och antalet utbildningar har utökats. Vidare har kvalitetsarbetet och formerna för utbildningen samt övrig pedagogik utvecklats.

3.8.1 Nationell vidareutbildning

När det gäller nationell vidareutbildning har det under perioden 2006–2007 vid Polishögskolan genomförts ett ökande antal utbildningar, vilket innebar 56 kurser med omkring 1 100 deltagare under år 2006 och 99 kurser med omkring 2 000 deltagare under år 2007. Därtill kommer interna och externa uppdragsutbildningar. Utbildningarna har även successivt fått ett ökat antal distansinslag (flexibel utbildning). Under de två senaste åren har drygt 70 kurser genomförts som flexibel utbildning.

Från och med den 1 januari 2008 förändrades förutsättningarna för vidareutbildningens verksamhet då Rikspolisstyrelsen införde en s.k. beställar/utförarmodell. Modellen innebär att all utbildning fortsättningsvis förutsätter en beställning från Rikspolisstyrelsen.

Vilka vidareutbildningar som ska genomföras bestäms således av Rikspolisstyrelsen efter en behovsinventering hos respektive polismyndighet. Utbildningarna utförs av Polishögskolan i Solna samt Umeå universitet och Växjö universitet.

Vidareutbildningens utveckling

Utvecklingen av vidareutbildningen vid Polishögskolan bygger på det program som skolan på Rikspolisstyrelsens uppdrag utarbetade under år 2003, ”*Utvecklingsprogram för vidareutbildning inom Polisen*”. Av programmet framgår bland annat Polishögskolans syn på behovet av utbildning inom polisen, behovet av kunskapsuppbyggnad och kvalitetssäkring av utbildningar och skolans syn på lärande och utbildningsformer.

I utvecklingsprogrammet skiljs mellan vidareutbildning och fortbildning. Med vidareutbildning avses utveckling till eller i en funktion med en väldefinierad kunskapsbas, som ska bidra till en fördjupning och breddning av kunskaper och erfarenheter. Med fortbildning avses kortvariga insatser i syfte att orientera om förändringar och nyheter eller för att vidmakthålla en kompetens, t.ex. vissa färdigheter. Fortbildning äger ofta rum på konferenser, utbildningsdagar eller liknande.

På grundval av Polishögskolans utvecklingsprogram fattade Rikspolisstyrelsen i juni 2004 ett principbeslut om utveckling av polisens vidareutbildning inom ämnesområdena brottsutredning, ordning och säkerhet samt brottsprevention. I beslutet fastslogs de principer som skulle utgöra utgångspunkter för utvecklingen.

Rikspolisstyrelsen beslutade i december 2005 att Polishögskolan skulle genomföra nationella, påbyggnadsbara kurser i brottsutredning, ordning och säkerhet med fokus på polistaktik och trafiksäkerhetsarbete samt brottsprevention. Samtidigt ställde Rikspolisstyrelsen en kostnadsram på 30 miljoner kr till Polishögskolans förfogande för utveckling, genomförande och uppföljning av utbildningarna. Till grund för beslutet låg en promemoria från Polishögskolan om planering, genomförande och uppföljning av nationell vidareutbildning. Såväl i Rikspolisstyrelsens beslut som i Polishögskolans utvecklingsprogram och promemoria betonades kraven på kvalificerad vidareutbildning och kvalitetsarbete.

Ett utvecklingsarbete för att ta fram påbyggnadsbara utbildningar i enlighet med Rikspolisstyrelsens beslut från år 2004 in-

leddes direkt efter beslutet. I och med att Rikspolisstyrelsen anvisat särskilda medel för dessa utbildningar kunde de från och med år 2006 genomföras utan avgift. Flertalet utbildningar hade tidigare varit avgiftsbelagda. Merparten av kurserna har genomförts från och med år 2006.

Vidareutbildningens innehåll

Som ovan nämnts erbjuds vidareutbildningar inom områdena utredning och lagföring samt brottsförebyggande arbete där taktik, trafik, brottsanalys och brottsprevention ingår.

Inom området *utredning/lagföring* ingår påbyggnadsbara utbildningar om 5, 10 eller 20 veckor. De första delkurserna avser en generell brottsutredarkompetens med särskild tonvikt på juridik. Kurserna inom särskild brottsutredning innebär en specialisering för t.ex. utredning av brott mot barn, narkotikabrott, intervju- och förhörsmetodik eller IT-forensiska utredningsmetoder. Utbildningen för kvalificerad förundersökningsledning genomförs som en sammanhållen utbildning om 20 veckor. Den innefattar därutöver praktik hos åklagare och auskultation vid domstol.

När det gäller utbildningarna inom *trafikområdet* har under perioden 2005–2007 fem omgångar av den grundläggande kursen ”Trafiksäkerhet” och fem omgångar vardera av kurserna i ”Trafikövervakning 1” (kontroll av lätta fordon) och ”Trafikövervakning 2” (kontroll av tunga fordon) genomförts. Till området hör också utbildning till motorcykelförare.

Inom *brottspreventionsområdet*, där strukturerad vidareutbildning tidigare saknats, har fyra påbyggnadsbara kurser utvecklats. Kurser som genomförts är ”Grundläggande brottsprevention och brottsanalys”, ”Data- och informationsanalys” och ”Brottsförebyggande arbete”.

I anslutning till beslutet år 2004 fick Polishögskolan även ett uppdrag att utveckla utbildningar för handledare inom bas- och särskild polistaktik samt att utveckla kursplaner för de utbildningar handledarna ska genomföra vid sina polismyndigheter. Polishögskolan har fram till hösten 2007 utbildat drygt 300 bastaktikhandledare, som i sin tur utbildat omkring 6 000 av de 9 000 poliser i yttre tjänst som ska utbildas i bastaktik. När det gäller den särskilda polistaktiken har 58 handledare från storstadsmyndigheterna utbildats i s.k. mobilt insatskoncept. Dessa har sedan utbildat

omkring 1 200 poliser som ska tillämpa den särskilda polistaktiken. Civila gripare, dialogpoliser och operativa chefer (kommenderings-, stabs- och polisinsatschefer) har också utbildats.

Vidareutbildning sker också för att utbilda poliser i syfte att få behörighet för att utföra vissa uppgifter, till exempel avseende farligt gods och arbete i kommunikationscentral. Kurslängden varierar från två dagar till 20 veckor. Dessa utbildningar är oftast reglerade i Rikspolisstyrelsens författningssamling. Därutöver genomför Polishögskolan ett antal handledar- och instruktörsutbildningar, för t.ex. självskyddsinstruktörer och vapeninstruktörer.

3.8.2 Lokal vidareutbildning

Förutom den vidareutbildning som erbjuds på nationell nivå finns även ett ganska stort utbud av vidareutbildning vid främst de större polismyndigheterna. Här ska även framhållas att samverkan sker mellan olika polismyndigheter på regional nivå genom att gemensamma vidareutbildningar anordnas.

Även det lokala utbudet av vidareutbildning bestäms efter en behovsinventering. Vilka utbildningar som ska genomföras bestäms av respektive polismyndighet.

Den lokala utbildningen ges främst inom tre områden. Dessa är chefsutbildning, funktionsinriktade utbildningar (se avsnitt 3.3) samt s.k. ska-utbildningar. De sistnämnda utbildningarna är sådana utbildningar som myndigheterna genom föreskrifter är ålagda att genomföra i syfte att certifiera personer som ska utföra vissa specifika arbetsuppgifter, t.ex. hålla förhör med barn.

För att upprätthålla en enhetlig kompetens i hela landet ska de lokala utbildningsplanerna kvalitetssäkras genom ett godkännande från Rikspolisstyrelsen.

3.8.3 Internationell utbildning

Polisens deltagande i det internationella rättsliga samarbetet växer och är högt prioriterat av regeringen. I den globaliserade världen har ländernas ömsesidiga beroende ökat, inte minst när det gäller brottsbekämpning. Brottslighet av internationell karaktär har blivit vanligare. Därför är det nödvändigt att även den svenska polisen deltar i det internationella erfarenhets- och kunskapsutbytet.

Polishögskolan deltar i icke-operativt polissamarbete, dvs. där syftet främst är att öka kunskaper och erfarenheter. Några exempel på skolans internationella deltagande är

- European Police College, CEPOL
- Association of European Police Colleges, AEPC
- Sida-projekt med utbildningsinslag

Polishögskolan samarbetar i hög grad med de nordiska polisskolorna. Mellan de nordiska länderna sker också löpande utbyte av lärare, studenter och utbildningsidéer.

European Police College – CEPOL

CEPOL inrättades år 2001 av Europeiska rådet och är sedan år 2005 ett EU-organ. Beslutet innebär att EU:s medlemsstater numera har ett gemensamt nätverk av nationella utbildningsinstitut för brottsbekämpning i medlemsstaterna.

CEPOL anordnar seminarier för högre polistjänstemän och experter från medlemsländerna samt Norge, Schweiz och Island. Syftet är att ge deltagarna en ökad möjlighet att byta erfarenheter och att bygga upp en gemensam europeisk strategi för att bekämpa och förebygga brott. Det gäller särskilt den gränsöverskridande brottsligheten. Tanken är att deltagarna ska få ökad kunskap om hur olika länders polisarbete och straffrättsliga system är utformade och hur man kan samarbeta inom EU:s ram. På så sätt kan det internationella polissamarbetet bli en allt mer integrerad del av den nationella polisverksamheten.

Vid sidan av den utbildning som erbjuds högre tjänstemän ska akademin även delta i utarbetandet av lämpliga program för utbildning av polistjänstemän på lägre nivå när det gäller gränsöverskridande samarbete.

Exempel på utbildningar som arrangeras av CEPOL är utbildningar och seminarier om bl.a. den gränsöverskridande brottslighetens framtidstrender, civil krishantering, terroristbekämpning, människohandel och människosmuggling, illegal narkotikahandel samt ekonomisk brottslighet.

Under år 2007 har steg tagits för att utveckla spridningseffekten genom bl.a. harmoniserade och gemensamma kursplaner för nationell implementering och satsningar på utbildning för polislärare.

Association of European Police Colleges, AEPC

Association of European Police Colleges (AEPC) är de europeiska polishögskolornas förbund och nätverk. Det bildades år 1996 och syftet är att dela erfarenheter genom att samarbeta i polisutbildningsfrågor.

Inom ramen för AEPC organiseras utbildningar, seminarier och större riktade utbildningsprojekt. Sverige har under de senaste åren arrangerat internationella utbildningar i mänskliga rättigheter och hållit seminarier i arbetet mot våld och övergrepp mot barn samt handel med barn (child trafficking).

Utbildningarna arrangeras av de olika medlemmarna. Polishögskolan deltar i AEPC för Sveriges räkning.

4 Granskning av polisutbildningen

4.1 Inledning

Enligt direktiven ska vi med utgångspunkt i de identifierade kraven på enskilda poliser och på polisverksamhetens i stort göra en granskning av dagens polisutbildning. Med begreppet polisutbildning avses i direktiven antagningskrav, rekryteringsprocess samt grund- och vidareutbildningen.

Dagens polisutbildning har efter tillkomsten år 1998 varit föremål för en rad granskningar. Rikspolisstyrelsen tillsatte år 2000 en arbetsgrupp med uppgift att utvärdera grundutbildningen. Granskningen avgränsades till grundutbildningens relevans för den polisverksamhet som då bedrevs, utbildningens kvalitet och vissa andra frågor av vikt för utbildningens bedrivande. Därefter granskades grundutbildningen år 2002 av Internrevisionen vid Rikspolisstyrelsen. På grund av att endast ett fåtal polisaspiranter examinerats från den utbildning som startade år 1998 gjordes inte någon mer genomgripande utvärdering av utbildningens innehåll och effekt. Under år 2005 gjorde Internrevisionen vid Rikspolisstyrelsen en uppföljning av sin granskning från år 2002. Samma år, 2005, genomfördes ytterligare en granskning av grundutbildningen. Denna granskning gjordes på uppdrag av Rikspolisstyrelsen i syfte att inhämta underlag inför beslut i frågan om dimensionering av grundutbildningen år 2007. I granskningsrapporten berördes i korthet även rekryteringen samt de synpunkter som vid granskningen framkommit på denna.

Slutligen gjorde Polisutbildningsutredningen (Ju 2006:3) vissa reflektioner avseende grundutbildningen i samband med sina besök vid de tre lärosätena hösten 2006. Utredningen avslutades i december 2006 utan att redovisa något betänkande.

I sammanhanget bör även nämnas att Pliktverket, som sedan år 1997 är delaktigt i urvalsprocessen vid antagningen till polisutbildningen, under åren 2002–2004 genomförde ett s.k. polisuppföljningsprojekt. Uppföljningen syftade till att ta fram underlag för en fortsatt utveckling av Pliktverkets konsulterande verksamhet.

Vi har vid vår granskning av polisutbildningen valt att gå till väga enligt följande.

Intervjuer har genomförts med rekryterings-, utbildnings- och aspirantansvariga vid landets polismyndigheter. Vid intervjuerna var flertalet av landets 21 polismyndigheter representerade. Vidare har vi intervjuat ett antal närpolisområdeschefer, yttre befäl och rotelchefer vid polismyndigheterna i Stockholms, Skåne, Västernorrlands och Västerbottens län. Syftet med dessa intervjuer var att få belyst hur de nyutexaminerade polisassistenterna fungerar ute i verksamheten. Slutligen har vi även intervjuat landets länspolismästare. Intervjun ägde rum i samband med ett länspolismästarmöte där flertalet av landets länspolismästare var närvarande.

Vi har även genomfört en enkätundersökning. Enkäten som behandlar frågor kring grundutbildningen har tillställts de studenter (omkring 700 stycken) som tog examen år 2003 respektive 2005 och som nu har hunnit få några års erfarenhet av polisyrket.

Även dokumentationsgranskning har genomförts, särskilt avseende vidareutbildningen.

Nedan redovisas dels de huvudsakliga slutsatserna från de tidigare granskningarna (dock inte Pliktverkets uppföljningsprojekt) av polisutbildningen, dels vad som framkommit vid vår granskning av denna.

4.2 Behörighetskraven och urvalsprocessen

Internrevisionens vid Rikspolisstyrelsen granskning år 2002

Vid granskningen konstaterades att kritik hade framförts från olika håll innebärande att de gällande behörighetskraven gav upphov till en alltför smal rekryteringsbas och att det härigenom uppstod ett gap mellan de som rekryterades och de människor som dessa senare hade att verka bland. Granskningen kunde emellertid inte finna denna oro generellt bestyrkt och fann inte att behörighetskraven eller urvalsprocessens kriterier i sig var ett hinder för antagning av kvinnor och personer med annan etnisk bakgrund.

Vidare ifrågasattes kravet på fullgjort högskoleprov eftersom något resultatkrav inte uppställs. Internrevisionen konstaterade att det är av vikt att inom ramen för behörighetskraven och urvalsprocessen ta fram kriterier och instrument för att identifiera och attrahera människor som har en naturlig vilja att lära, vilket är en nödvändighet i den proaktiva lärande organisation som behövs för att kunna möta den snabba samhällsutvecklingen. Högskoleprovet skulle, förutsatt att ett resultatkrav ställs upp, på ett bättre sätt tillsammans med andra kriterier kunna användas i ett sådant syfte.

Internrevisionen diskuterade i rapporten även kring problematiken att studenterna inte placeras som aspirant vid den polismyndighet de önskar. I rapporten föreslås att mer fokus läggs på den sökandes önskan om lokal tillhörighet. Detta skulle enligt granskningen kunna ske genom att de lokala polismyndigheterna ansvarar för rekryteringen, dock med en bibehållen central urvalsprocess. Att rekrytera på ett sådant sätt skulle sannolikt enligt granskningen även bidra till en lösning av en rad problem kring rekrytering till glesbygden.

Internrevisionens vid Rikspolisstyrelsen uppföljning år 2005 av 2002 års granskning

Vid granskningen konstaterades att det inte skett någon påvisbar förändring av rekryterings- och urvalsförfarandet för att bättre tillvarata regionala behov samt ökade krav på etnisk och annan mångfald. Dock konstaterades att vissa smärre projekt hade inletts.

Granskningen år 2005 – ”Grundutbildning av poliser – underlag för beslut om dimensionering och genomförande efter 2006”

I rapporten anges att det i uppdraget inte ingick att granska rekryteringsförfarandet. Dock framfördes det under granskningen många spontana synpunkter i frågan. Sammanfattningsvis ansågs sättet att rekrytera som ett hinder för myndigheternas behov av utveckling för att anpassa verksamheten till dagens och framtidens samhälle och dess brottslighet.

Vid granskningen framkom även kritik mot att polisstudenterna i praktiken anställs redan i och med antagningen till utbildningen.

Det påpekades att detta faktum kunde påverka studieambitionerna negativt och att rekryteringen till myndigheterna kunde försvåras.

Polisutbildningsutredningen år 2006

I utredningsarbetet besöktes de tre lärosätena. Vid dessa tillfällen samtalade utredningen med ledning, lärare, studenter och i vissa fall även med den närliggande polismyndigheten.

När det gäller behörighetskraven och urvalsprocessen riktades kritik från flera håll mot antagningssystemet och mot att studenterna var alltför lika varandra. Vidare var vissa lärare kritiska mot att studenterna i praktiken anställs i och med antagningen till utbildningen. Flera av de intervjuade grupperna ansåg även att alltför många olämpliga studenter antas till utbildningen och man efterlyste mer dialog med Pliktverket. Vidare önskade man att tydligare referenser på de sökande skulle inhämtas.

Vår granskning

Antagningskraven

När det gäller antagningskraven har det vid granskningen framkommit en samstämmig uppfattning om att sådana måste uppställas och att dessa krav även måste innefatta krav på en viss fysisk förmåga. Uppfattningen om de antagningskrav som ställs i dag är att de i huvudsak är relevanta. Dock har kravet på fullgjort högskoleprov ifrågasatts då resultatet på provet inte tillmäts någon betydelse vid antagningen. Vidare har kravet på simkunnighet diskuterats. Det har rått en samstämmighet om att ett sådant krav måste ställas på en examinerad polis. Diskussionen har emellertid gällt huruvida kravet bör ställas vid antagningen eller om simkunnigheten bör vara en utbildningsfråga.

Vissa av de rekryteringsansvariga har framfört att en del av dagens krav kan vara diskriminerande för vissa grupper. Exempelvis kan kravet på simkunnighet ha en sådan effekt för personer från andra kulturer då dessa inte är simkunniga i samma utsträckning som infödda svenskar. Vidare kan svenskprovet vara diskriminerande mot personer med utländsk bakgrund. Ett tredje exempel är konditionstestet som ibland sållar bort kvinnor som i övrigt är mycket lämpade att bli poliser.

Såvitt avser frågan om införande av alternativa antagningskrav för civila specialister har vi mött en positiv inställning. En uppfattning om att polisvärlden måste öppnas upp och karriärvägarna differentieras har framförts.

Urvalsprocessen

Dagens urvalsprocess sker så som beskrivits ovan (avsnitt 3.4.2) på en central nivå. Vid intervjuerna har framkommit att de lokala myndigheterna vill ha ökade möjligheter att påverka urvalet, antingen genom lokal antagning eller genom lokal påverkan. En sådan ordning hade också enligt företrädare för några av polismyndigheterna underlättat rekryteringen av poliser till glesbygden då även hänsyn till verksamhetens behov hade kunnat tas.

4.3 Rekryteringsinsatserna

Internrevisionens vid Rikspolisstyrelsen granskning år 2002

Vid granskningen konstaterades att det inom polisen vid tidpunkten för granskningen pågick en kulturförändring innebärande att polisarbetet skulle bli mer problemorienterat och samhällsstödjande, särskilt på det lokala planet. I rapporten framhöll Internrevisionen dock att denna inriktning inte marknadsfördes på ett tydligt sätt, exempelvis i rekryteringsbroschyrer. Internrevisionen ansåg att personer inom socialt utsatta områden borde kunna ha ett större intresse för en samhällstillvänd polis som arbetar förebyggande med fokus på att stödja och trygga lokalsamhället. En tydligare marknadsföring av den nya poliskulturen skulle enligt Internrevisionen kunna öka intresset för polisyrket inom dessa grupper. Internrevisionen föreslog därför en närmare undersökning av marknadsföringen av polisyrket, främst för att öka möjligheterna att attrahera fler kvinnor och personer med annan etnisk bakgrund.

Internrevisionens vid Rikspolisstyrelsen uppföljning år 2005 av 2002 års granskning

Vid granskningen konstaterades allmänt beträffande rekryteringsinsatserna att någon påvisbar förändring i rekryterings- och urvalsförfarandet som i högre grad bl.a. tog hänsyn till kraven på etnisk och annan mångfald samt genusperspektiven inte hade genomförts.

Vår granskning

När det gäller möjligheterna att särskilt rekrytera kvinnor och personer med utländsk bakgrund till polisutbildningen har vid granskningen framkommit att de hinder som finns härför huvudsakligen är strukturella. Den bild som oftast förmedlas av den svenska polisen utgörs av en svensk man iförd uniform och att denna bild kan motverka rekryteringen av de personer som inte kan identifiera sig med bilden eller som skulle vilja ha andra arbetsuppgifter inom polisen än ett arbete i yttre tjänst.

Särskilda insatser görs dock för att få kvinnor och personer med annan etnisk bakgrund än svensk att söka till polisutbildningen. Dessa insatser, exempelvis förutbildning, har närmare beskrivits i avsnitt 3.4.3. Det har vid vår granskning emellertid framkommit att de insatser som görs på detta område inte anses vara tillräckliga.

4.4 Grundutbildningen

Granskning år 2000 – ”Utvärdering av den nya grundutbildningen för poliser”

Inledningsvis anges i granskningsrapporten att endast ett fåtal studenter hade utexaminerats vid tidpunkten för granskningen från den utbildning som startade år 1998 och att vissa uppgifter därför måste bedömas med viss försiktighet.

Vid granskningen fann arbetsgruppen att de färdiga polisaspiranterna tillägnat sig såväl adekvata som tillräckliga kunskaper för att verka som poliser. Dock var aspiranternas förmåga något sämre såvitt avsåg färdighetsämnena jämfört med de teoretiska ämnena. De bristande kunskaperna i färdighetsämnena var enligt granskningen svåra att kompensera under praktikperioden på grund av att denna inte var tillräckligt lång.

Det konstaterades även att högskoleutvecklingen inom Polishögskolan hade fortsatt. Dock var enligt granskningen skolans examinationsförfarande bristfälligt.

Vid granskningen framkom att den nya pedagogiken med verklighetsbaserade praktikfall (casemetoden) sågs som positiv och att det pågående arbetet med att anpassa och utforma fallen borde fortsätta liksom arbetet med att förstärka den pedagogiska kvaliteten i utbildningen. Även den professionella kompetensen borde stärkas.

Vidare ansåg arbetsgruppen att verksamheten vid Polishögskolan regelbundet skulle följas upp och utvärderas, såväl integrerat i den egna verksamheten som genom en från Polishögskolan fristående utvärdering. En sådan ordning hade underlättat att göra nödvändiga och viktiga justeringar inom den pågående processen.

Slutligen föreslogs på grund av en stor efterfrågan på färdigutbildade poliser en snar översyn av förutsättningarna och möjligheterna att förkorta grundutbildningen. Enligt förslaget skulle samtidigt även frågor som möjligheterna till differentierad grundutbildning, vidareutbildning, distansutbildning respektive halvtidsstudier samt konsekvenser av ökad personalrörlighet behandlas.

Internrevisionens vid Rikspolisstyrelsen granskning år 2002

Även i denna rapport anges inledningsvis att endast ett begränsat antal polisaspiranter vid tidpunkten för granskningen hade examinerats från den grundutbildning som startade år 1998. Av den anledningen genomfördes ingen mer genomgripande utvärdering av utbildningens innehåll och effekt.

Internrevisionen slår i rapporten till en början fast att stor positivism rådde till den nya grundutbildningen, särskilt avseende pedagogiken (casemetoden) samt till att färdighetsmomenten och teorin genomfördes integrerat.

Kritik riktades dock mot brister i samordningen av den totala utbildningsprocessen samt att det inte gått att identifiera vem som har totalansvaret för hela processen, från rekrytering till aspirantutbildning. Granskningen visade även att det inte fanns någon tydlig beställare av grundutbildningen.

Vid denna granskning, år 2002, bedrevs polisutbildningen på tre orter, Solna, Umeå och Växjö. Med fler utbildningsinstitutioner involverade konstaterade Internrevisionen att det var viktigt att

förutsättningarna vad gäller självständighet och organisatorisk status för att bedriva undervisningen är någorlunda lika. Det konstaterades även att det vid granskningen förelåg olika förutsättningar mellan lärosätena, främst mellan Polishögskolan och universiteten.

Beträffande examinationen ansåg Internrevisionen att det inte fanns några tydliga kriterier för denna. Det gjordes olika bedömningar av de olika utbildningsanordnarna. Tydliga centralt angivna kriterier för examination borde enligt Internrevisionen utformas på varje delområde, inklusive aspirantutbildningen.

Beträffande aspirantutbildningen framkom vid granskningen att det saknades en central utbildningsplan för denna. En sådan plan borde tas fram, dels så att utbildningen blir likvärdig dels på grund av olika syn på huruvida aspiranterna fortfarande är under utbildning eller om de utgör en resurs i verksamheten. Kritik riktades även mot att aspirantutbildningen är alltför kort. Internrevisionen fann dock inte någon grund för att tjänstgöringen borde förlängas då den ska ses som en renodlad utbildning. I stället föreslogs en ökad och tydligare samverkan mellan lärosätena och polismyndigheterna avseende aspirantutbildningen.

Internrevisionen utfärdade i rapporten följande rekommendationer.

- Införande av ett utbildningsråd för polisutbildningen. Rådet skulle ha en mer övergripande och samordnande roll för hela grundutbildningen samt inneha rollen som samordnande beställare och rådgivare för polisväsendet.
- Tydliggörande av roller och ansvar för hela utbildningsprocessen på ett bättre sätt.
- Förtydligande av Polishögskolans framtida status så att dubbla roller och osäkerhet undanröjs.
- Utvecklande av ett enhetligt uppföljnings- och utvärderingssystem som omfattar hela utbildningen, inklusive antagningen och aspirantutbildningen.
- Överväga examination efter genomförd aspirantutbildning.
- Framtagande av en verksamhetsbeskrivning speciellt avsedd för grundutbildningen.

Internrevisionens vid Rikspolisstyrelsen uppföljning år 2005 av 2002 års granskning

I uppföljningen av granskningen från år 2002 konstaterade Internrevisionen att det fortfarande saknades ett uttalat huvudmannaskap med helhets- och samordningsansvar för hela grundutbildningskedjan samt att Polishögskolans dubbla roller som kravställare och utbildare kvarstod.

Av rapporten framgår att något utbildningsråd inte hade införts. Det fanns inte heller någon samlad verksamhetsbeskrivning för grundutbildningen framtagen. Något enhetligt utvärderingssystem hade inte heller utarbetats. Ett arbete med att ta fram ett gemensamt system pågick dock inom Polishögskolan men detta arbete hade pågått under flera år varför en osäkerhet om resultatet upplevdes.

Dock hade en central utbildningsplan för aspirantutbildningen tagits fram men denna var inte formellt fastställd av polismyndigheterna.

Studenterna examinerades fortfarande efter två år.

Granskningen år 2005 – ”Grundutbildning av poliser – underlag för beslut om dimensionering och genomförande efter 2006”

När det gäller frågan huruvida utbildningen skiljer sig åt på de olika utbildningsorterna konstaterades vig granskningen att kompetensmässiga skillnader mellan nyutbildade poliser är individuella och kan inte hänföras till utbildningsort.

Vidare konstaterades beträffande utbildningsnivån att utbildningen höll god kvalitet i de teoretiska ämnena men att den hade uppenbara brister i tillämpning och praktik. Merparten av avnämarna förordade en längre utbildning och studenterna ansåg att studietakten kunde höjas och examinationskraven skärpas. Av rapporten framgår att examination borde ske efter aspirantutbildningen.

Beträffande lämplighetsbedömningen kunde uppenbara oklarheter konstateras då någon gemensam policy i denna fråga inte fanns framtagen. Skolorna ansåg enligt granskningen att polismyndigheterna skulle göra lämplighetsbedömningen i samband med aspirantutbildningen medan polismyndigheterna ansåg att bedöm-

ningen skulle göras av respektive skola under den teoretiska utbildningen.

Enligt granskningen förelåg fortfarande brister i samordning och helhetsansvar för grundutbildningen. Det fanns enligt granskarna ett uttalat behov av ökat helhetsansvar och samordning av grundutbildningen mellan Rikspolisstyrelsen, utbildningsföreträdarna, polismyndigheterna samt forskningen. Detta är enligt granskningen nödvändigt för att grundutbildningen och praktikperioden ska vara densamma oavsett var den bedrivs. Vid granskningen aktualiserades åter det av Internrevisionen framförda förslaget om inrättande av ett utbildningsråd (se avsnittet ovan).

Polisutbildningsutredningen (Ju 2006:03) år 2006

Utredningen kunde konstatera att det främst från lärarhåll riktas kritik mot att utbildningen är för komprimerad och inte ger utrymme för reflexion kring vare sig yrkesroll eller teoretiska kunskaper. Vidare ansåg flera av de intervjuade grupperna (se avsnitt 4.1) att praktiken borde integreras i utbildningen. Den nuvarande ordningen med att praktiken ligger sist i utbildningen ses som ett hinder för en tät koppling mellan teori och praktik. En del av studenterna ansåg att utbildningen ger dålig förberedelse på de psykiska påfrestningar som polisyrket medför och flera efterlyste mer utbildning i ledarskap. Även studenterna såg en integrerad praktik som önskvärd, vilket även skulle kunna eliminera den i viss mån felaktiga bilden av polisverksamheten.

Från lärarhåll framfördes även synpunkten att den stora mängden undervisning var ett hinder för inskolandet i det problemorienterade arbetssättet.

Vidare konstaterade utredningen att flertalet ansåg att olämpliga studenter antas till utbildningen. Olämpligheten ansågs bestå i felaktig inställning till andra människor och att respekten för olikheter var låg eller bristfällig. Många var även kritiska till att dessa studenter inte uppmärksammades på ett bättre sätt under utbildningen. Från polismyndigheternas sida framhölls att de olämpliga poliser som utexaminerats från utbildningen oftast var mycket unga och att 25 år kanske borde utgöra åldersgräns för att antas.

Vår granskning

Termin 1–4

En ständigt återkommande uppfattning bland de intervjuade är att teori och praktik borde varvas i betydligt större utsträckning än vad som är fallet i dag. I diskussionen görs ofta jämförelser med de studenter som har gått distansutbildningen i vilken de praktiska momenten integreras i högre grad än i den ordinära utbildningen. Många av de intervjuade hävdar att distansstudenterna efter examen är bättre förberedda för polisyrket jämfört med övriga studenter.

En annan stor fråga vi mött vid granskningen är lämplighetsbedömningen. Det synes ständigt pågå en diskussion mellan skolorna och polismyndigheterna om *vad* som ska bedömas, *när* bedömningen ska göras och *vem* som ska göra den. Skolorna hävdar att de endast kan göra en bedömning av lämpligheten för utbildningen medan polismyndigheterna å sin sida hävdar att en lämplighetsbedömning för yrket måste göras redan under utbildningen. Vid granskningen har framkommit önskemål om klara riktlinjer för hur lämplighetsbedömningen ska gå till. Även vikten av att bedömningen görs på ett professionellt sätt har betonats.

Ett annat problem som förts fram är förhållandet mellan polisutbildningen och polisverksamheten. I dag innebär ett beslut om antagning till polisutbildningen i princip garanterad anställning som polis efter avslutade studier. Således görs i dag inte något överintag till polisutbildningen utan det antas så många studenter till utbildningen som det finns avsättning för ute i polisverksamheten. Denna ordning ses som ett problem eftersom den medför svårigheter att underkänna studenter. Om för många studenter skulle underkännas får polismyndigheterna inte de personalresurser som de har behov av. En konsekvens av att intaget på utbildningen motsvarar verksamhetens behov är enligt vissa av de intervjuade att det görs alltför stora insatser för att stötta de svaga studenterna. Således menar många av de intervjuade att en överutbildning av poliser borde ske. Detta skulle kunna leda till en önskvärd konkurrens om polistjänsterna.

Termin 5 (aspirantutbildningen)

Den allmänna uppfattningen som framkommit beträffande aspiranternas kunskaper är att de teoretiska kunskaperna är bra men att studenterna borde vara bättre förberedda för de praktiska momenten och att de i vissa fall har svårigheter att omsätta de teoretiska kunskaperna i praktiken. Vidare har framförts att aspiranterna saknar en helhetssyn på polisverksamheten. De är ibland alltför inriktade på *hur* något ska utföras i stället för *varför* det ska göras.

När det gäller aspirantutbildningens längd, sex månader, är det en samfälld uppfattning att denna är alltför kort och att de kunskapsmässiga brister som kan förekomma hos aspiranterna inte alltid hinner repareras under denna tid.

Vidare har det framförts att aspirantutbildningen ser olika ut beroende var i landet den fullgörs. Polismyndigheterna har i detta sammanhang efterlyst nationella riktlinjer. Ett annat problem som lyfts fram är att de lokala myndigheterna har olika syn på om aspiranterna fullgör sin utbildning under de sex månaderna eller om de utgör en resurs i den ordinarie verksamheten.

Liksom beträffande utbildningen vid skolorna är lämplighetsbedömningen under aspirantutbildningen en omdiskuterad fråga. När det gäller frågan om vad som ska bedömas finns det av Rikspolisstyrelsen framtagna riktlinjer. Kritik mot dessa har dock framförts innebärande att gränsdragningarna är svåra att göra. Lämplighetsbedömningen ska göras fortlöpande av handledaren. Ett beslut om ej godkänd aspirantutbildning kan inte överklagas medan den lämplighetsbedömning som görs i samband med att den nyutexaminerade polisen söker anställning kan överprövas. Här, liksom beträffande utbildningen vid skolorna, efterlyses nationella riktlinjer avseende vad som ska bedömas, hur bedömningen ska göras, hur bedömningen ska dokumenteras, bedömningens eller beslutets rättkraft samt procedurregler. Vidare anses att handledarna bör certifieras och att även deras lämplighet bör bedömas med viss regelbundenhet. Några framför i sammanhanget uppfattningen att det med dagens system är lättare att bli handledare än att bli aspirant.

Den första tiden som nyutexaminerad polis

Det råder en samstämmighet kring uppfattningen att dagens nyutexaminerade poliser har bättre teoretiska kunskaper jämfört med poliser som utbildats före år 1998. Dock har de nyutexaminerade i dag sämre kunskaper och förmåga när det gäller de praktiska momenten. Detta tillskrivs det faktum att praktiken var längre i utbildningen före år 1998. Polismyndigheterna är kritiska till att de själva måste utbilda de nyutexaminerade poliserna i bilkörning, vapenhantering och radiokommunikation. Härvid framförs även att praktikperioden borde vara längre och att teori och praktik borde varvas mer under utbildningen. Att varva teori och praktik hade också gett studenterna den återkoppling till skolan som saknas i dag efter praktikperioden. Problemen kan även utgöras av bemötande- och attitydproblem. Dessa frågor upplevs dock inte som ett generellt problem utan kan ofta rättas till genom förlängd aspirantutbildning i enskilda fall.

Viss kritik framförs även mot det arbetssätt och den metodik (casemetoden) som används under utbildningen och som innebär att uppgifterna eller problemen löses i grupp. Med ett sådant arbetssätt kan enligt kritikerna de kunskapsmässigt svagare i gruppen dra fördel av övrigas kunskaper och förmågor utan att i någon större utsträckning själv bidra till resultatet. Vidare kan arbetssättet medföra att en person i gruppen som är bra på någon specifik uppgift alltid får utföra denna med påföljd att de övriga går miste om träningen. När studenterna sedan kommer ut som nyutbildade poliser har de vissa fall enligt företrädare för polismyndigheterna uppvisat en bristande förmåga i att arbeta självständigt. En del av de poliser som intervjuades i samband med granskningen hade själva utbildats efter år 1998. De framförde även synpunkten att det i det s.k. casebaserade lärandet inte fanns någon återkoppling genom att läraren talade om hur problemet skulle lösas och vad som var en rimlig lösning. Vidare ansåg man att studenterna under utbildningen arbetar med för svåra fall, t.ex. mord. Fallen borde tas ner till en lägre nivå, t.ex. snatteri, eftersom det är den typen av brottslighet studenterna kommer att arbeta med som nyutbildade poliser.

De brister som kvarstår efter aspirantutbildningen är enligt vad som framkommit vid granskningen bemötande- och attitydproblem. Försök att komma till rätta med dessa problem görs såväl med handledning som med olika typer av kurser.

Beträffande rekryteringen har framkommit att denna anses för trubbig på så sätt att alla personer med attitydproblem inte upptäcks, vilket sedan kan bli problem som är svåra att komma till rätta med.

4.5 Enkätundersökningen

Inledning

Som ovan angetts har vi som ett led i vår granskning av polisutbildningen genomfört en enkätundersökning. Undersökningen avser att belysa hur ett antal före detta studenter vid polisprogrammet har uppfattat sin utbildning. Enkäten har tillställts 712 tidigare studenter vid polisutbildningarna i Solna, Umeå och Växjö och som utexaminerades vårterminerna 2003 respektive 2005.

Omkring 67 procent av de tillfrågade har besvarat enkäten. Av dessa utgör 32 procent kvinnor och 68 procent män. Nästan samtliga av de tillfrågade uppger att de hade tidigare arbetslivserfarenheter när de påbörjade utbildningen. Av enkäten framgår att de tillfrågade har i genomsnitt sju års arbetslivserfarenhet medan medianvärdet är fem års arbetslivserfarenhet. Hälften av de tillfrågade har läst enstaka kurser vid universitet eller högskola och 13 procent anger att de har en universitets- eller högskoleexamen.

Undersökningen presenteras här i sammanfattning. Den har i sin helhet bifogats betänkandet som bilaga 2.

Resultatet av enkätundersökningen

Nuvarande situation

Av de tillfrågade uppger 99 procent att de i dag är anställda vid en polismyndighet. Den övervägande delen av dessa arbetar i yttre tjänst, endast 4 procent arbetar inom utredningsverksamheten. Påståenden om att nyutexaminerade poliser inte är intresserade av att arbeta i yttre tjänst beläggs således inte i denna undersökning. Istället önskar de flesta av de tillfrågade möjlighet att fördjupa sig inom sitt nuvarande område, vilket innebär fortsatt arbete i yttre tjänst men med delvis nya uppgifter.

Antagningskraven

Såvitt avser frågan om dagens antagningskrav är rimliga anser omkring 75 procent att så är fallet. De som är kritiska till antagningskraven anger att dessa bör vara lika för alla, vilket särskilt understryks av de kvinnor som genomgått polisutbildningen. De menar att detta är en legitimitetsfråga på så sätt att ingen som går en utbildning vill riskera att ses som inkvoterad. De tillfrågade anser också att kunskapskraven i svenska bör skärpas. Dessutom framförs kritik mot att antagningen är godtycklig och att den skulle vara mer rättssäker om den var anonym.

Utbildningens innehåll (termin 1–4)

När det gäller genomförandet av polisutbildningen vid de olika utbildningsorterna har utbildningarna i Umeå och Växjö lyckats bra enligt de tillfrågade. Det finns inget enligt undersökningen som tyder på att polisutbildningarna i Umeå och Växjö skulle hålla en lägre nivå än polisutbildningen vid Polishögskolan i Solna.

Beträffande innehållet i polisutbildningen anser majoriteten av de tillfrågade att de har fått en bra teoretisk grund men att den praktiska kunskapen inte varit tillräcklig. Få anser dock att de fått ett internationellt perspektiv genom utbildningen. Ungefär 60 procent av de tillfrågade anser sig ha fått en värdegrund att stå på.

Även om en stor andel av de tidigare studenterna vid polisutbildningen anser att de inte förvärvade vissa nödvändiga praktiska kunskaper under utbildningen är det framför allt inom de teoretiska ämnesområdena, t.ex. juridik som man i dag önskar ytterligare utbildning i.

Vid undersökningen framkommer betydande skillnader avseende uppfattningen om studietempot vid de olika lärosätena. Studietempot anses lågt eller ganska lågt av över hälften av studenterna som studerat vid Polishögskolan. Motsvarande siffra är 44 procent för Växjöstudenterna och 32 procent för de som studerat vid polisutbildningen i Umeå.

Vid bedömning av relevansen av ämnena som ingår i utbildningen kan konstateras att mest uppskattade ämnena är de som är starkt relaterade till polisyrket, t.ex. självskydd, juridik, vapenhantering och taktik. Mer teoretiska ämnen som statsvetenskap har

enligt undersökningen uppenbart haft svårt att fånga studenternas intresse och engagemang.

Aspirantutbildningen (termin 5)

De tillfrågade är överlag mycket nöjda med sin aspirantutbildning men anser den är för kort.

Fort- och vidareutbildningen

Hälften av de tillfrågade tycker inte att de får den fort- och vidareutbildning de behöver. Detta visar tydligt att en kontinuerlig vidare- och fortbildning behövs.

Högskolefrågan

Många av de tillfrågade anser att polisutbildningen inte bör bli en högskoleutbildning. Som skäl härför anges att de är oroliga för att utbildningen ska bli mer teoretisk. Samtidigt är 20 procent positivt inställda till att utbildningen blir en högskoleutbildning. Några av de argument som förs fram för denna ståndpunkt är att kvaliteten och statusen på utbildningen skulle förstärkas och att kvalitetsskillnader mellan de olika utbildningsorterna skulle jämnas ut.

4.6 Vidareutbildningen

Vår granskning

Vi har vid vår granskning återkommande mötts av uppfattningen att det saknas en enhetlig, långsiktig och för alla poliser gemensam fort- och vidareutbildning. Utbildningen beskrivs i stället som ad hoc-mässig och smal i den meningen att den ofta inriktas på specialistfunktioner. Det finns få exempel på breda vidareutbildningar som vänder sig till det stora flertalet anställda.

Det finns exempel på polismyndigheter som bedriver eller planerar lokala utbildningar för breda grupper av anställda men där en nationell samordning efterlyses. Den åsikten har framförts att

den typen av utbildning i stället borde styras centralt i syfte att uppnå en enhetlig kompetensutveckling inom polisen.

Vi har vid granskningen även mött uppfattningen att dagens vidareutbildningar är alltför långa. Majoriteten av utbildningarna omfattar 25 dagar, vilket ofta medför stora svårigheter för de lokala polismyndigheterna att undvara personal under en så relativt sett lång tid.

4.7 Sammanfattande synpunkter

Våra slutsatser av den ovan redovisade granskningen kan sammanfattas enligt följande.

Rekrytering och antagning

En återkommande synpunkt avseende dagens system för rekrytering av studenter är att det saknas ett lokalt eller regionalt inflytande. Vi delar uppfattningen att en centralt genomförd och beslutad rekrytering kan leda till att lokala behov inte tillgodoses och att likriktningen blir alltför stor.

Vad gäller antagningskraven har framförts synpunkten att vissa av kraven kan verka diskriminerande. Vi delar den bedömningen. Vidare finns enligt vår mening skäl att överväga om vissa av kraven ska formuleras som antagningskrav eller utgöra en del av utbildningen.

Vi menar också, i enlighet med vad som framkommit under granskningen, att det finns skäl att ifrågasätta den tydliga koppling som finns mellan antagningen till utbildningen och en framtida anställning som polis. Att tydligare särskilja utbildningen från anställningen skulle kunna leda till en sund konkurrens och en ökad rörlighet.

Vi vill även framhålla den kritik som finns kring bilden av svensk polis som den ofta förmedlas i samband med rekrytering av studerande till polisutbildningen. I syfte att nå grupper som i dag är underrepresenterade inom polisen bör framhållas polisyrkets många sidor och möjligheter – inte bara den av en svensk man i uniform.

Grundutbildningen

En stor del av de synpunkter som framförts beträffande grundutbildningen rör praktikperioden, dvs. aspirantutbildningen. Vi delar uppfattningen att dagens praktikperiod dels är för kort, dels borde vara mer integrerad i den övriga utbildningen.

En annan återkommande synpunkt är att det saknas ett helhetsansvar och en samordning avseende utbildningen. Den nyligen införda beställar-/utförarmodellen bör emellertid kunna vara ett svar på den kritiken.

Även lämplighetsbedömningen har omnämnts vid ett flertal tillfällen. Ett skäl till att ansvaret för bedömningen upplevs som oklart kan enligt vår mening vara den tydliga koppling som finns mellan utbildning och anställning, där antagningen till utbildningen generellt uppfattas som en rekrytering till anställning som polis. Att, som vi framhållit ovan, tydligare särskilja utbildningen från anställningen borde också tydliggöra vilket ansvar utbildningsanordnaren respektive en anställningsmyndighet har i samband med bedömningen.

Vidareutbildningen

Vi har vid granskningen mött en avsaknad av kontinuitet och helhetssyn i fråga om vidareutbildningen. Vi delar uppfattningen att vidareutbildningen på ett tydligare sätt bör utgå från en analys av verksamhetens behov, framför allt utifrån polismyndigheternas perspektiv. De krav som ställs i verksamheten måste därför återspeglas i vidareutbildningen.

5 Internationell utblick

5.1 Danmark

Nuvarande polisutbildning

Den danska polisutbildningen sträcker sig över knappt fyra år och är inte en högskoleutbildning.

Grundutbildningen inleds med nio månaders studier vid Politiskolen i Köpenhamn. Ytterligare en polisskola finns på Grönland. Efter den inledande kursen följer en praktikperiod om 18 månader. Praktiken fullgörs i ett lokalt polisdistrikt. Därefter följer ytterligare nio månaders studier på Politiskolen. Utbildningen avslutas med en sju månader lång tjänstgöring vid Köpenhamnspolisens beredskapsavdelning.

Den teoretiska utbildningen delas in i tre områden. Dessa är polisiära ämnen (t.ex. poliskunskap, spårsäkring och vapenhantering), samhällsanknutna ämnen (t.ex. juridik, mänskliga rättigheter och psykologi) samt språk (danska, engelska och tyska).

Kontroller av kunskapsnivå och personlig lämplighet görs kontinuerligt under hela utbildningen.

Under studietiden är studenten provanställd och uppbär lön.

Ansökan till polisutbildningen kan göras hela året. Antagningen är en polisiär angelägenhet, som handhas av Rigspolitiet. De sökande måste vara danska medborgare eller ha ansökt om danskt medborgarskap, ha fyllt 21 år, ha god hälsa och körkort för personbil. Vidare bör de sökande helst vara under 29 år, ha en viss längd (172 cm för män och 164 cm för kvinnor), vara ostraffade, leva under ordnade förhållanden och ha goda skolkunskaper. Fysiska tester och intervjuer genomförs på liknande sätt som i Sverige.

Liksom den svenska polisen strävar den danska polisen efter en ökad mångfald. Andelen kvinnor som antas till utbildningen har under de senaste åren varierat mellan 15 och drygt 20 procent. Andelen

studenter med utländsk bakgrund uppgick under perioden 2005 till 2007 till cirka fyra procent.

Utbildningsreformen

Den danska polisutbildningen står för närvarande i begrepp att reformeras. Förändringarna är ett resultat av det s.k. Visionsudvalget som är en genomgripande reform av det danska polis- och åklagarväsendet och som mer ingående har beskrivits i vårt delbetänkande (*Framtidens polis*, SOU 2007:39).

Enligt förslaget ska den danska polisutbildningen bli en treårig högskoleutbildning som ska leda fram till en ”professionsbachelorexamen” (jfr yrkesexamen).

Utbildningen kommer att bestå av tre teoretiska delar (90 högskolepoäng, hp, varvid 60 hp motsvarar ett års heltidsstudier) och två praktikperioder (80 hp) samt avslutas med ett examensarbete (”bachelorprojekt”, 10 hp).

Modul 1: Politiskolen 27 veckor, 1 vecka på polismyndighet (35 hp)
Modul 2: Praktik 32 veckor (40 hp)
Modul 3: Politiskolen 20 veckor (25 hp)
Modul 4: Praktik 32 veckor (40 hp)
Modul 5: Politiskolen 30 veckor (30 hp)
Bachelorprojekt 10 veckor (10 hp)

För att säkra det vetenskapliga inslaget i grundutbildningen inrättades vid årsskiftet 2006/07 ett vetenskapscentrum vid Politiskolen i Köpenhamn. En av uppgifterna är att dokumentera och förmedla polisiärt vetande och relevanta forskningsresultat.

Under utbildningstiden ska studenten liksom i dag vara provanställd och uppbära full lön.

Huvudmannaskapet ska till övervägande del tillkomma Undervisningsministeriet. Resursfrågan ska dock sortera under Justitsministeriet. Polisen ska fortfarande vara ansvarig för utbildningen och antagningen.

För närvarande pågår ett arbete med att ackreditera utbildningen. En ackreditering innebär att utbildningen godkänns av Utbildningsministeriet som en ”professionsbachelorutbildning”.

Den nya utbildningen beräknas starta under år 2010.

5.2 Norge

Sedan 1992 är polisutbildningen i Norge en treårig högskoleutbildning, som leder till en bachelorexamen. Möjlighet till vidare studier finns på ett tvåårigt masterprogram i ”politivetenskap” som startade hösten 2006.

Huvudmannaskapet för utbildningen är delat mellan Justis- og Politidepartementet och Kunnskapsdepartementet.

Utbildningen är indelad i fem huvudområden samt ett valfritt ämne. Huvudområdena är polisen och samhället, metoder, operativa uppgifter, förebyggande uppgifter samt utredning. Studierna omfattar 180 hp, varav 60 hp utgör praktik som ska knytas till huvudområdena.

Det första året av grundutbildningen genomförs på Politihögskolen. Denna är belägen i Oslo med en filial i Bodö. Under detta år ska studenterna tillägna sig grundläggande kunskaper i och förståelse för yrket. Det andra utbildningsåret är ett rent praktikår och fullgörs gruppvis vid någon av landets ”upplärningsenheter”. En ”upplärningsenhet” består vanligtvis av en polisstation och en eller flera närliggande ”länsmanskontor”. Studenterna deltar då i polisarbetet och får träning samt vägledning i arbetet. Under kortare perioder tjänstgör studenterna även vid andra myndigheter eller samhällsorgan, vars område har beröring med polisen. Grundutbildningen avslutas med ett år på Politihögskolen där studenterna bearbetar och vidareutvecklar sina erfarenheter samt ges möjlighet till reflektion. Den teoretiska utbildningen varvas även med färdighetsträning i polisiära ämnen såsom vapenhantering.

Ansökan till utbildningen kan göras en gång per år. Antagningen är en polisiär angelägenhet och urvalsprocessen handhas av en ”opptaktsnemnde”. Nämnden arbetar självständigt och består av en jurist, en manlig och en kvinnlig representant från polisväsendet, en akademisk representant och en läkare. De sökande måste vara norska medborgare, vara ostraffade och ha motsvarande allmän behörighet för högskolestudier samt lägst betyget 3 i norska. Fysiska tester och intervjuer genomförs på liknande sätt som i Sverige.

Sedan flera år uppgår andelen kvinnor av de antagna till utbildningen till cirka 35 procent. Dock eftersträvas en ökad mångfald. Detta gäller även studenter med utländsk bakgrund. Hösten 2007 utgjorde andelen studenter med utländsk bakgrund 6,7 procent. Andelen studenter med akademisk bakgrund är cirka 45 procent.

När det gäller lärarkompetensen på högskolenivå uppställs kraven på denna av Kunnskapsdepartementet. För all högskoleutbildning, således även polisutbildningen, krävs att lärarna har lägst examen på mastersnivå. Därutöver ska de beredas möjlighet att i tjänsten ägna sig åt forskning och kompetensutveckling. Vidare krävs att minst 20 procent av lärarna har doktorsgrad. Dessa krav har medfört att cirka 20 procent av Politihögskolens personalresurser används till forskning, olika utvecklingsprojekt och kompetensutveckling varje år.

5.3 Finland

I Finland är den grundläggande polisutbildningen inte en högskoleutbildning. Huvudmannaskapet för utbildningen tillkommer Inrikesministeriet.

Grundutbildningen, som genomförs vid Polisskolan i Tammerfors, omfattar två och ett halvt år.

Studierna delas upp i grundstudier och fördjupade yrkesstudier. Grundstudierna består av sju närstudieperioder om sex veckor vardera samt handledd arbetspraktik. Varje period har sitt eget tema kring vilket de olika läroämnena byggs upp. En period motsvarar åtta eller nio studieveckor.

Grundstudierna avslutas med handledd arbetspraktik på cirka sju månader (20 studieveckor) vid en polisinrättning i något av häradena. Polisskolan och den polisinrättning där praktiken utförs samarbetar vid planeringen och handledningen av arbetspraktiken.

De fördjupade yrkesstudierna består av tre perioder. Den första perioden utgör en sex veckor lång närstudieperiod på Polisskolan. Perioden därefter består av en cirka sju och en halv månader lång fältarbetsperiod. Under fältarbetsperioden bedriver studenterna även distansstudier. Den tredje perioden utgörs av fyra veckors närstudier följda av två veckors självstudier och förberedelse för slutprovet.

I grundexamen för polis ingår ett slutarbete som omfattar fem studieveckor. Syftet med arbetet är att visa studentens förmåga att sammanställa kunskaper från olika områden till en helhet.

Efter minst två års arbete som poliskonstapel kan underbefälsutbildning sökas. Denna omfattar 25 studieveckor och studeras på deltid parallellt med arbetet. Inte heller här finns några akademiska inslag och tonvikten är lagd på ledarskap samt olika valfria moduler.

Med underbefälsexamen och ytterligare tre års yrkeserfarenhet kan man söka till Polisyrkeshögskolan. Polisbefälsutbildningen där omfattar tre år och är en högskoleutbildning. Den erbjuder stora möjligheter till individuell specialisering och leder till polisbefälsexamen. Delar av utbildningen kan också ingå i en ”magisterexamen för polisbranschen” som kan avläggas vid universiteten i Åbo och Tammerfors.

Ansökan till polisens finskspråkiga grundexamensutbildning kan göras hela året. Den svenskspråkiga utbildningen anordnas efter behov.

De sökande måste vara finska medborgare, ha genomgått gymnasiet eller avlagt studentexamen alternativt minst yrkesinriktad grundexamen, ha god hälsa, inneha körkort för personbil och besitta minst ett års arbetslivserfarenhet före ansökningsperiodens slut. Fysiska tester och intervjuer genomförs på liknande sätt som i Sverige.

Liksom i Danmark har andelen kvinnor som antas till utbildningen i Finland under de senaste åren varierat mellan 15 och drygt 20 procent.

5.4 Nederländerna

Längden på den holländska polisutbildningen varierar, liksom huruvida utbildningen är att anses som en högskoleutbildning eller ej.

Grundutbildningen är indelad i fem olika nivåer, nivå 2–6. Nivå 1 utbildas inte inom polisen och kan liknas vid de svenska ordningsvakterna. Nivå 2–4 leder till en yrkesexamen och nivå 5 och 6 är högskoleutbildningar.

Nivå 2: ”Assistent Police Officer (APO)” – Utbildningen omfattar ett och ett halvt år vid en polisskola. APO har samma befogenheter som en svensk polisassistent men har mer begränsade arbetsuppgifter. APO bär inte vapen utan är i stället utrustad med handbojor, pepparspray och batong.

Nivå 3: ”Police Officer” – Utbildningen omfattar tre års heltidsstudier.

Nivå 4: ”All-round Police Officer” – Utbildningen omfattar fyra års heltidsstudier.

Nivå 5: ”Bachelor” – Utbildningen omfattar fyra års heltidsstudier (alternativt två och ett halvt eller två år efter en annan akademisk examen).

Nivå 6: ”Master” – Utbildningen omfattar ett år efter en bachelorexamen i polisvetenskap.

I grundutbildningen varvas teori och praktik. Tolv veckors teoretiska studier följs av tolv veckors praktik inom samma område. Tiden avslutas med en examination i ämnet. Om studenten klarar examinationen erhåller hon eller han polisiära befogenheter inom området. Utövandet av dessa sker under handledning av en erfaren och särskilt utbildad polis.

Efter grundutbildningen finns för poliserna på nivåerna 4–6 möjligheter till specialisering. Poliserna på nivå 4 kan efter några år specialisera sig inom områdena brottsutredning, miljö, trafik och immigrationsfrågor. Dessa kurser ges på deltid och pågår under högst två år. En polis med bachelorexamen kan specialisera sig vidare inom brottsutredning, miljö och trafiksäkerhet. Därutöver finns möjlighet till specialisering inom ledarskap. Det är även inom specialistutbildningen möjligt att gå vidare och specialisera sig på ytterligare en nivå.

Utbildningen fullgörs vid Politieakademie, som är belägen på sex olika orter i Nederländerna (Amsterdam, Apeldoorn, Haag, Eindhoven, Leeuwarden och Rotterdam).

Ansökan till polisutbildningen görs till den lokala polismyndighet där den sökande vill tjänstgöra. Det är den lokala polismyndigheten som avgör vilken typ av poliser (nivå 2–6) som det finns behov av och som skickar den sökande till nationella tester. På grundval av resultaten från de nationella testerna placeras den sökande in på lämplig nivå.

Under studietiden är studenten anställd av den lokala polismyndigheten där han eller hon ska tjänstgöra och lön utgår under hela utbildningstiden.

5.5 Storbritannien

I Storbritannien ansvarar varje enskild polismyndighet för utbildningen av sina poliser. Det övergripande ansvaret för rekryteringen och utbildningens utformning tillkommer dock NPIA, National Policing Improvement Agency. NPIA ska stödja polisväsendet i

Storbritannien genom att erbjuda expertis inom områden som informations- och kommunikationsteknologi, polisens kärnverksamhet samt rekrytering och utveckling av personal.

Längden på den grundläggande utbildningen till polis är cirka två år. Utbildningen inleds med en 16–20 veckor lång teoretisk alternativt en 4–6 veckor lång mer praktiskt inriktad introduktionskurs. Därefter följer den praktiska utbildningen. Under denna ska studenten fullgöra 22 olika ”learning modules”. Varje moment i modulerna ska godkännas av studentens handledare. Samtliga moment måste vara godkända för att studenten ska få tjänstgöra under eget ansvar. Under studietiden praktiserar studenterna även inom andra områden, exempelvis rehabilitering av missbrukare.

Studenterna är anställda och uppbär lön under hela utbildningstiden.

5.6 Kartläggning av polisutbildningen i Europa

Under åren 2004–2006 genomförde CEPOL (se avsnitt 3.8.3) en omfattande kartläggning av polisutbildningen i Europa. Kartläggningen omfattade såväl den grundläggande utbildningen som vidareutbildningen. I denna deltog 23 av 25 medlemsländer.

Nedan följer en beskrivning av kartläggningen och de slutsatser som drogs i samband härmed.

I de flesta länder vilar ansvaret för polisutbildningen endast på ett departement eller en myndighet. I övriga länder är situationen mer komplex, huvudsakligen beroende på respektive lands styrelseskick och den polisiära organisationen. Polisutbildningen är i en majoritet av länderna statligt finansierad.

Grundutbildning

De allmänna behörighetskraven för att bli polis är likartade i samtliga länder. De flesta utbildningar har ett minimikrav avseende ålder, vissa även såvitt avser längd. Förkunskapskrav uppställs i alla länder, även om nivån på dessa varierar.

Rekryteringen av nya poliser handhas i stort sett alltid av polismyndigheterna. Vanligtvis görs det första urvalet av de sökande av polismyndigheterna varefter polisskolorna ansvarar för den slutliga

antagningen. I stort sett alla länder använder sig av psykologiska tester, fysiska prov och hälsoundersökningar som urvalsinstrument.

Inom EU finns många olika typer av polisiär grundutbildning. På de flesta polisskolor finns flera olika utbildningsnivåer som efter examen leder till olika anställningsnivåer. Utbildningsnivåerna varierar från gymnasienivå till avancerad nivå vid högskola.

De olika utbildningarnas längd skiljer sig avsevärt åt. Utbildningslängden varierar mellan fyra månader och fyra år. Utbildningens längd hänger i hög grad samman med utbildningsnivån; ju lägre nivå desto kortare studietid.

I de flesta fall uppbär den studerande lön under studietiden. I vissa länder erhåller polisstudenterna ett slags stipendium.

De flesta skolor uppställer minimikrav på sina lärare. För civila lärare krävs vanligtvis en master/universitets/akademisk examen. Lärare med polisiär bakgrund ska lägst ha ”senior police officers” rang.

Vidareutbildning

I en klar majoritet av medlemsländerna ansvarar polisen för rekryteringen till vidareutbildningen och är alltid direkt involverad i urvalsprocessen till denna utbildning.

Med endast några få undantag erbjuder samtliga lärosäten en specialisering inom brottsutredning. Även trafikövervakning är en vanligt förekommande vidareutbildning.

Utbildningarnas längd varierar från en eller två dagar till två år. I allmänhet leder de kortare utbildningarna inte till en högre befattning inom polisen.

Nästan samtliga lärosäten använder sig av polisforskning i sin undervisning. I vilken grad beror dock på den enskilde läraren.

När det gäller minimikraven på lärarnas kvalifikationer är dessa i princip desamma som vid grundutbildningen.

6 Allmänt om universitet och högskolor

6.1 Inledning

I våra direktiv anges att en viktig del av vårt uppdrag är att ta ställning till vilken anknytning grund- respektive vidareutbildningen bör ha till universitet och högskolor. Vi ska i det sammanhanget också ta ställning till huruvida polisutbildningen kan och bör omvandlas till en högskoleutbildning.

Frågan om att göra polisutbildningen till en högskoleutbildning är på inget sätt ny. Som vi nämnt tidigare föreslog exempelvis en av Justitiedepartementet tillsatt arbetsgrupp år 1996 att ett inledande studieår på grundutbildningen skulle förläggas till högskolan (se avsnitt 3.2.2).

Inför ett ställningstagande är det nödvändigt att kort beskriva hur högskolesystemet är uppbyggt, inte minst med avseende på de förändringar som trädde i kraft den 1 januari 2007 och som bl.a. har föranletts av den s.k. Bolognaprocessen.

6.2 Allmänt om högskolesystemet

All högre utbildning i Sverige bedrivs vid statliga universitet och högskolor eller av enskilda utbildningsanordnare. Universiteten skiljer sig från högskolorna genom rätten att utfärda examen på forskarnivå. Sådan examen får utfärdas också vid de högskolor som har ett s.k. vetenskapsområde, t.ex. teknik.

Det finns i dag 14 universitet och 22 högskolor i Sverige. Universitet och högskolor är myndigheter som lyder under regeringen. Verksamheten är reglerad i lag och annan författning och styrs därtill genom de ekonomiska ramar som statsmakterna beslutar. Därutöver finns tre lärosäten med enskilda huvudmän som har rätt att ge

forskarutbildning, nämligen Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm och Högskolan i Jönköping. Det finns också s.k. enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda olika examina.

Som en utgångspunkt för all högre utbildning anges i högskolelagen (1992:1434) att all högskoleutbildning ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och beprövad erfarenhet. Verksamheten ska även bedrivas så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning. Verksamheten mer i detalj regleras genom bestämmelser i högskoleförordningen (1993:100) med bestämmelser om bl.a. studentinflytande, styrning, vissa anställningar och tillträdesregler.

Inom de ramar som beskrivits ovan har universiteten och högskolorna stor frihet att själva bestämma över resurser och organisation samt den utbildning och forskning som ska bedrivas.

Universiteten och högskolorna får även instruktioner av regeringen för sin verksamhet. I regleringsbrevet anges målen och återrapporteringskraven för lärosätenas verksamhet, t.ex. hur många helårsstudenter det ska finnas och hur många examina för olika specifika utbildningar (t.ex. läkare, lärare och sjuksköterskor) som ska avläggas. Regleringsbrevet kan därtill innehålla s.k. särskilda åtaganden, t.ex. att anordna en viss utbildning inom ett visst område eller med en viss inriktning.

Högskoleverket är central myndighet för frågor som rör de universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen och bedriver tillsyn samt utvärderar och följer upp verksamheten. Verket granskar bl.a. kvaliteten i högskoleutbildningarna.

6.3 En ny utbildnings- och examensstruktur

Den s.k. Bolognaprocessen är ett samarbete mellan 46 europeiska länder med ambitionen att skapa en gemensam europeisk plattform för högre utbildning. Målen är att främja rörligheten och anställningsbarheten bland medborgarna och att utveckla Europas konkurrenskraft som utbildningskontinent. Genom samarbetet har skapats en gemensam struktur för högre utbildning med bl.a. tre tydliga nivåer och ett gemensamt poängberäkningssystem (kallat ECTS) där ett års heltidsstudier motsvarar 60 högskolepoäng.

Som ett led i anpassa det svenska systemet för högre utbildning till Bolognaprocessen tillämpas från den 1 juli 2007 en ny utbildnings- och examensstruktur i Sverige.

Utbildningsnivåer

Som nämnts tidigare ska all högre utbildning vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och beprövad erfarenhet. Vidare gäller för all utbildning att den ska ge studenterna kunskaper och färdigheter inom det område som utbildningen avser. Högskoleutbildningen delas numera in i tre nivåer: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå.

Utbildningen på *grundnivå* ska syfta till att ge studenterna förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar samt förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem. Vidare ska utbildningen ge studenterna förmåga att möta förändringar i arbetslivet. Utöver kunskaper och färdigheter inom det område som utbildningen avser ska utbildningen syfta till att ge studenterna förmåga att söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå, följa kunskapsutvecklingen och utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Utbildningen på *avancerad nivå* ska väsentligen bygga på de kunskaper som studenterna får inom utbildning på grundnivå eller motsvarande kunskaper. Utbildningen ska syfta till att kunskaper, färdigheter och förmågor som erhållits på grundnivån fördjupas. Dessutom ska utbildningen på avancerad nivå ytterligare utveckla studenternas förmåga att självständigt integrera och använda kunskaper samt utveckla studenternas förmåga att hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer. Utbildningen ska slutligen utveckla studenternas förutsättningar för en yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet samt för forsknings- och utvecklingsarbete.

Utbildningen på *forskarnivå* ska väsentligen bygga på de kunskaper som studenterna får inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå eller motsvarande kunskaper. På den nivån ska studenterna även utveckla de kunskaper och färdigheter som behövs för att självständigt kunna bedriva forskning.

Examina

I det nya systemet är alla examina placerade i någon av de tre nivåerna. För varje nivå finns två generella examina.

På grundnivån finns högskoleexamen om 120 högskolepoäng (motsvarande två års heltidsstudier) och kandidatexamen om 180 högskolepoäng (motsvarande tre års heltidsstudier). Därtill finns på grundnivån en konstnärlig högskoleexamen och en konstnärlig kandidatexamen.

På avancerad nivå finns magisterexamen om 60 högskolepoäng (motsvarande ett års heltidsstudier) och masterexamen om 120 högskolepoäng (motsvarande två års heltidsstudier). För masterexamen gäller att den ska ha en nära koppling till utbildning på forskarnivå. Därtill finns på avancerad nivå en konstnärlig magisterexamen och en konstnärlig masterexamen.

På forskarnivån finns licentiatexamen om 120 högskolepoäng (motsvarande två års heltidsstudier) och doktorsexamen om 240 poäng (motsvarande fyra års heltidsstudier).

Vid sidan av de generella examina finns olika yrkesexamina som avser utbildning på antingen grundnivå eller avancerad nivå beroende på utbildningens innehåll och längd. Sjuksköterskeexamen, högskoleingenjörsexamen och socionomexamen är exempel på yrkesexamina på grundnivå. Arkitektexamen, civilingenjörsexamen och juristexamen är exempel på yrkesexamina på avancerad nivå.

Tillträdesregler

Regeringen har beslutat om nya regler för tillträde till universitet och högskola. De nya reglerna ska i viss utsträckning tillämpas från och med antagningen till höstterminen 2008, men kommer att tillämpas i sin helhet först vid antagningen till höstterminen 2010.

För tillträde till utbildning på grundnivån krävs slutförd gymnasieutbildning eller motsvarande. För att studera på avancerad nivå krävs svensk examen om minst tre år på grundnivå. Även en motsvarande utländsk examen eller motsvarande kvalifikationer ger tillträde till den avancerade nivån. För tillträde till forskarnivån krävs avlagd examen på avancerad nivå eller minst fyra års heltidsstudier varav minst ett år på avancerad nivå alternativt en motsvarande utländsk utbildning eller motsvarande kunskaper.

Om det finns fler sökande till en utbildning än vad det finns platser ska ett urval göras.

6.4 Alternativa sätt att knyta polisutbildningen till högskolan

Polisutbildningen skulle kunna göras till en högskoleutbildning på olika sätt. En grundläggande fråga är vem som ska vara huvudman för en sådan utbildning. Som nämnts tidigare är det i dag enligt polisutbildningsförordningen (1999:740) Rikspolisstyrelsen som ”bedriver central utbildning och beslutar om antagning till den samt om utbildningsplaner, betyg och examination”.

Utbildningsdepartementet som huvudman

Enligt högskolelagen är staten huvudman för högskolor som anordnar utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet. Staten utövar sitt huvudmannaskap genom Utbildningsdepartementet.

Genom att göra polisutbildningen till en del av det högskolesystem som lyder under Utbildningsdepartementet upphör Rikspolisstyrelsens huvudmannaskap. Utbildningen kommer då att omfattas av hela det regelverk som styr universitet och högskolor. Utbildningen kommer vidare att stå under Högskoleverkets tillsyn och omfattas av verkets utvärderingar och uppföljningar.

Vid en sådan lösning kan Polishögskolan i och för sig behållas och göras till en del av en befintlig högskola. Även om utbildningen då alltjämt bedrivs vid Polishögskolan kommer emellertid den högskola som Polishögskolan tillhör att ha det totala ansvaret för verksamheten.

Ett annat alternativ är att Polishögskolan i sin nuvarande form upphör och att grundutbildningen helt flyttas till en eller flera befintliga högskolor.

Även den nybildade Försvarshögskolan kan utgöra modell för en ny polisutbildning. Försvarshögskolan är en egen s.k. sektorshögskola med Utbildningsdepartementet som huvudman, men med finansiering genom Försvarsdepartementet. Verksamheten vid Försvarshögskolan omfattas inte av bestämmelserna i högskoleförordningen, utan av en förordning med särskilda bestämmelser för den

högskolan. Särregleringen innebär exempelvis andra tillträdeskrav än de som följer av högskoleförordningen.

Annat departement som huvudman

Ett annat alternativ är att göra polisutbildningen till en högskoleutbildning, men med Justitiedepartementet i stället för Utbildningsdepartementet som huvudman.

Utöver Försvarshögskolan finns i dag ytterligare en s.k. sektorshögskola vars verksamhet inte omfattas av högskoleförordningen, nämligen Sveriges Lantbruksuniversitet. Den högskolan är i likhet med Försvarshögskolan skyldig att följa högskolelagens bestämmelser, t.ex. avseende högskolors verksamhet, organisation, lärare och studenter. I likhet med vad som gäller för Försvarshögskolan finns emellertid en särskild förordning som ersätter högskoleförordningen. Huvudman för Sveriges Lantbruksuniversitet är Jordbruksdepartementet.

Rikspolisstyrelsen som huvudman

Om ambitionen alltjämt skulle vara att Rikspolisstyrelsen är huvudman för polisutbildningen finns olika alternativ.

En möjlighet är att utbildningen blir en del av en allmän högskola som uppdragsutbildning, dvs. samma modell som i dag används vid polisutbildningarna vid Växjö universitet och Umeå universitet. Rikspolisstyrelsen tecknar i de fallen avtal med de högskolor som ansvarar för utbildningen.

En annan möjlighet är att göra Polishögskolan till en s.k. särskild inrättning (se 3 kap. 8 § högskoleförordningen). En sådan inrättning är en del av en högskola, men med en egen instruktion från regeringen där inrättningens uppgifter anges. Uppgiften för en särskild inrättning skulle i det här fallet vara att bedriva utbildningar på uppdrag av Rikspolisstyrelsen.

Som ett sista alternativ kan nämnas möjligheten att skapa ett lärosäte med en enskild huvudman, t.ex. en stiftelse, på samma sätt som har gjorts beträffande exempelvis Chalmers tekniska högskola.

7 Utgångspunkter för en framtida polisutbildning

Vår bedömning:
- Kraven på framtidens polis och brister i den nuvarande utbildningen medför sammantaget att den nuvarande polisutbildningen bör reformeras.
- Polisens uppdrag kommer i allt väsentligt att se likadant ut de kommande åren och huvuddelen av polisens arbetsuppgifter kommer att vara desamma som i dag.
- Den framtida rekryteringen av poliser måste underlätta en ökad jämställdhet och en ökad etnisk mångfald inom polisen. Därtill måste rekryteringen av poliser till glesbygdsområden underlättas.
- Den framtida grundutbildningen till polis bör syfta till att den som genomgått utbildningen ska behärska de arbetsuppgifter som ryms inom den s.k. akutverksamheten.
- Grundutbildningen bör vara densamma för alla studerande.
- Polisen behöver inom olika verksamhetsområden kompetens som inte kan tillgodoses inom ramen för en grundutbildning till polis. En framtida polisutbildning måste därför tillgodose behovet av specialister.
- En framtida grundutbildning bör innehålla mer av praktik. Praktiken bör varvas med den teoretiska utbildningen på ett tydligare sätt än i dag.

7.1 Inledning

Av våra direktiv framgår att vi ska lämna förslag till hur den nuvarande polisutbildningen bör reformeras. Den nuvarande utbildningen tillkom för tio år sedan. Såväl polisverksamheten som omvärlden

har därefter genomgått förändringar. Vi har vidare kunnat konstatera att den nuvarande utbildningen är behäftad med brister och vi har själva i vår granskning mött kritik mot olika delar av utbildningen (se avsnitt 4). Dessa brister motiverar i sig förändringar i den nuvarande polisutbildningen. Ett än starkare skäl att reformera dagens utbildning är emellertid att genom en ny utbildning ge polisen bättre förutsättningar att möta morgondagens krav och förväntningar.

Innan vi tar ställning till i vilken omfattning utbildningen bör reformeras vill vi nedan redogöra för vår syn på ett antal frågor av grundläggande betydelse. Våra ställningstaganden i dessa delar läggs därefter till grund för de närmare övervägandena kring en framtida utbildning.

7.2 Framtida krav och behov

Vi beskrev i vårt delbetänkande ett antal faktorer av betydelse för att bedöma kraven på framtidens polis. Som vi framhöll redan i det betänkandet är det självfallet omöjligt att med någon större precision ange utvecklingen på flera års sikt. Vi fann emellertid att det på ett antal områden går att se tydliga trender av betydelse för den framtida polisorganisationen och de polisanställda.

Det är sammanfattningsvis vår bedömning att polisyrket i framtiden – även om samhället på olika områden genomgår förändringar – i mångt och mycket kommer att vara detsamma som i dag. Uppdraget att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp kommer med all säkerhet att kvarstå oförändrat. Vi har vidare bedömt att brottsligheten inte kommer att förändras på något dramatiskt sätt de kommande åren.

Att vara verksam som polis ställer stora krav på kunskaper och färdigheter redan i dag och arbetet kan enligt vår bedömning förväntas bli än mer komplext i framtiden. En allt glesare glesbygd, en allt äldre befolkning, en fortsatt snabb teknikutveckling, en fortsatt segregation i framför allt storstadsområden och allt mer ifrågasättande medborgare är trender som kommer att påverka polisen. En ytterligare förändring som det tycks råda enighet kring är att förändringar i samhället sker i ett allt högre tempo.

Vi ser vidare ett allt större behov av att poliserna har förmåga att anlägga en helhetssyn på verksamheten och det polisära uppdraget. De olika delarna av verksamheten är beroende av varandra för att polisen ska kunna uppnå ett tillfredsställande resultat. En förmåga

till helhetssyn inkluderar också en förståelse för hur det egna agerandet uppfattas hos allmänheten och hur det kan påverka händelseförlopp och skapa positiva eller negativa reaktioner.

Bemötandefrågor är av central betydelse. Exempelvis ställer en fortsatt stor invandring sina särskilda krav när det gäller bemötande av människor från andra kulturer och med ett annat modersmål än svenska. Detsamma gäller den verksamhet som kommer att bedrivas i en allt glesare glesbygd med en allt äldre befolkning där trygghetsfrågor kan förväntas stå i fokus.

En framtida polisutbildning måste mot denna bakgrund ge poliserna en grund att möta förändringar och ta till sig ny kunskap samt ge dem en förmåga till helhetssyn i en allt mer komplex verksamhet. Utbildningen måste hålla en hög kvalitet och skapa en plattform för ett framtida eget lärande. Vi bedömer att den polis som saknar förmåga att själv ta till sig ny kunskap kommer att ha svårt att följa den allt snabbare förändringstakten.

Vi menar att dagens polisutbildning inte fullt ut tillgodoser de behov som beskrivs ovan och ser därmed behovet av en reform.

7.3 En bredare rekrytering

Vi har i vårt delbetänkande framhållit vikten av att polisen måste vara tillgänglig för alla och att polisen måste ha en förankring i befolkningen. Vi konstaterade i delbetänkandet att de polisanställda som kollektiv såvitt avser exempelvis kön och etnisk bakgrund inte på ett tydligt sätt bör avvika från befolkningen i stort. Frågor som etnisk mångfald och jämställdhet är dels utbildningsfrågor, dels frågor om rekrytering.

Rekryteringen har även stor betydelse för att nå personer som vill och kan verka som poliser i glesbygdsområden. Polisen har i dag svårt att täcka behovet av personal i vissa delar av landet.

Den framtida polisutbildningen bör utformas på ett sådant sätt att etnisk mångfald och jämställdhet främjas samt att hänsyn tas till möjligheterna att rekrytera poliser till glesbygden.

7.4 Grundutbildningens syfte

Som vi konstaterade i delbetänkandet präglas den dagliga verksamheten inom polisen till stor del av akuta händelser. Det kan röra sig om brott eller exempelvis försvunna personer och upplopp i samband med demonstrationer eller fotbollsmatcher. Polisen använder huvuddelen av sina resurser i nära anslutning till sådana händelser såväl i den brottsförebyggande som i den brottsutredande verksamheten. Det handlar exempelvis om att ha en polisiär närvaro på sådana tider och platser att brott eller andra oönskade händelser kan förhindras samt att påbörja och slutföra en brottsutredning i så nära anslutning till händelsen som möjligt.

Begreppet akutverksamhet är således vidare än den verksamhet som traditionellt benämns ”blåljusverksamhet”. I begreppet inkluderas en inte ringa del av det brottsförebyggande arbetet och kriminalunderrättelsearbetet, dvs. att mot bakgrund av kunskap styra polisresurserna till de platser och tidpunkter där de bäst behövs och att vid varje tillfälle tillämpa de mest framgångsrika metoderna. I begreppet ingår vidare utryckningsverksamheten och arbetet i kommunikationscentralerna, dvs. polisens reaktion kring pågående brott eller andra händelser. Även de första- och andrahandsåtgärder i utredningsverksamheten som utförs av poliser i yttre tjänst och i kriminaljourerna omfattas av begreppet. Här avses att påbörja och i många fall också slutföra en utredning i nära anslutning till brottet genom att hålla förhör med målsägande, vittnen och en eller flera misstänkta gärningsmän samt att säkra spår av betydelse vid en framtida lagföring. Slutligen omfattas den polisverksamhet i övrigt som bedrivs inom ramen för närpolisverksamheten, t.ex. kontaktskapande verksamhet mot kommuner och andra aktörer som polisen samarbetar med.

Det förhållandet att en så stor del av polisens verksamhet både i dag och i framtiden kan hänföras till akutverksamheten måste givetvis prägla grundutbildningen till polis. Den klart övervägande delen av poliserna kommer under sitt yrkesliv att vara verksamma inom akutverksamheten, låt vara i olika funktioner och befattningar under poliskarriären.

7.5 En sammanhållen grundutbildning

En fråga vi har haft att ta ställning till är i vilken utsträckning en polisstuderande redan under grundutbildningen ska kunna specialisera sig med inriktning mot t.ex. arbete med brottsutredningar eller yttre, uniformerad tjänst.

I Sverige har utgångspunkten hittills varit att alla poliser går igenom samma grundutbildning. Tanken har varit att utbilda ”allpoliser”, dvs. poliser med samma grundläggande kompetens som har kunnat användas i olika delar av den polisiära verksamheten.

Exempel på andra synsätt vad avser den grundläggande kompetensen finns utomlands, t.ex. i Nederländerna. Man kan i sådana system vara polis på olika nivåer och med olika befogenheter. Alltifrån poliser med en kort utbildning och begränsade befogenheter till poliser med en längre utbildning och därmed med större befogenheter.

Ett system med poliser med olika utbildningsgrad har naturligtvis en del fördelar. En aspekt som har framförts är att de poliser som är tänkta att användas för mindre kvalificerade uppgifter kan utbildas till en lägre kostnad och kan anställas till en lägre lön. Polismyndigheterna skulle därmed kunna anställa fler mindre kvalificerade poliser. En annan synpunkt som har framförts är att utbildningstiden för den typen av poliser är relativt kort och att behovet av ny personal därmed skulle kunna tillgodoses på relativt kort tid.

Det finns emellertid även påtagliga nackdelar med ett sådant system. Det finns ett stort värde i att en polisman som genomgått grundutbildningen kan användas på olika håll och med skiftande uppgifter i den polisiära verksamheten. Sverige är ett relativt litet land med en relativt liten poliskår som därtill verkar över en stor geografisk yta. En väl fungerande polisverksamhet måste under sådana omständigheter präglas av ett stort mått av flexibilitet. Förutsättningarna för att bedriva en effektiv polisverksamhet underlättas av tillgången till generalister. Polisens resurser, inte minst i form av personal, måste kunna styras till de uppgifter som för närvarande är mest angelägna och till de tider och platser där de för närvarande gör mest nytta. Att i akutverksamheten använda sig av poliser med olika typer av befogenheter och kompetens skulle motverka ett sådant arbetssätt.

Vidare är det utmärkande för ett modernt polisarbete att uppdelningen i å ena sidan vad som brukar benämnas ingripandeverksamhet (dvs. att i bil eller till fots patrullera och ingripa med anledning

av en prioriterad händelse) och å andra sidan utredningsverksamhet inte längre är tydlig. Att de poliser som kommer först till en brottsplats vidtar korrekta förstahandsåtgärder, dvs. att säkra spår och hålla inledande förhör, är avgörande för att ärendet ska kunna drivas vidare med framgång. I den meningen är poliser i yttre tjänst en betydelsefull del av utredningsverksamheten. Polisens underrättelsemodell (PUM) och Polisens nationella utredningskoncept (PNU) medför att olika delar av polisverksamheten integreras i varandra. Uppdelningen av poliser i de som verkar i yttre tjänst och de som arbetar med utredningsverksamhet är därmed, såvitt gäller akutverksamheten, förlegad och motsvarar inte dagens behov. I stället är en bred kunskap och förståelse för helheten enligt vår mening en förutsättning för framgång i arbetet. En specialisering redan under grundutbildningen skulle kunna motverka den avsedda integreringen mellan de olika delarna av polisverksamheten och skulle begränsa en önskvärd rörlighet inom organisationen. Därtill skulle förmågan till helhetssyn gå förlorad.

Även gentemot allmänheten ser vi fördelar med att de poliser som är verksamma inom akutverksamheten har samma grundläggande kompetens. Att en polis som befinner sig i anslutning till den plats där ett brott håller på att begås eller nyss har begåtts inte har kunskaperna eller befogenheterna att vidta de åtgärder som krävs är från ett medborgarperspektiv svårt att försvara.

Sammantaget bedömer vi att fördelarna med en grundutbildning som är gemensam för alla poliser i akutverksamheten överväger nackdelarna. Vi menar därför att grundutbildningen även fortsättningsvis bör syfta till att utbilda poliser med en bred och för alla gemensam kompetens. De poliser som genomgått grundutbildningen ska vara väl förberedda, såväl vad gäller kunskap som färdighet, för att delta i den delen av den polisiära verksamheten som vi har valt att benämna akutverksamhet.

Med detta sagt är det viktigt att framhålla att polisverksamheten omfattar betydligt mer än det vi benämner akutverksamheten. Inom ramen för den verksamheten, t.ex. den mer kvalificerade utredningsverksamheten, finns utrymme för och behov av både en fördjupad kompetens och en helt annan kompetens än den som kan förvärvas inom ramen för en grundutbildning.

7.6 Behovet av specialister

En del av de trender som vi har funnit kan komma att påverka framtidens polis kommer framför allt att påverka specialistverksamheten. Med specialistverksamhet avses här den delen av det brottsförebyggande och brottsutredande arbetet som inte kan hänföras till akutverksamheten.

I det mer långsiktiga brottsförebyggande arbetet kommer i framtiden att krävas att polisen arbetar mer kunskapsbaserat. Polisen måste på ett bättre sätt ta till sig den forskning som finns på området och ständigt utvärdera sina egna metoder för att kunna bedöma vilken typ av insatser som ger bäst resultat.

I utredningsverksamheten kommer det enligt vår bedömning att ställas krav på en ökad specialisering när det gäller utredningen av vissa typer av brott. En kraftfull bekämpning av exempelvis IT-brottslighet, miljöbrottslighet och ekonomisk brottslighet ställer krav på tillgång till specialistkompetens. Så kan vara fallet även vad avser exempelvis utredning av brott i nära relationer, såsom våld mot kvinnor och barn samt beträffande grova brott med särskilt högt straffvärde. Vi har därtill bedömt att den grova och organiserade brottsligheten kommer att bli än mer internationell och mer sofistikerad. Att bekämpa den typen av brottslighet kommer att kräva fördjupade kunskaper om orsakerna till den grova och organiserade brottsligheten, än mer utvecklade arbetsmetoder och en större uthållighet från polisens sida.

Inom den delen av polisverksamheten är däremot inte alltid sådana kunskaper som förvärvas inom ramen för en polisär grundutbildning nödvändiga fullt ut. Behovet av den breda kompetens vi beskrivit ovan vad gäller grundutbildningen, dvs. att utbilda ”allpoliser”, bör därför i vissa fall kunna ersättas av en mindre omfattande polisär utbildning med särskild inriktning på arbetsuppgifterna inom ramen för den specialistverksamhet som är aktuell. Frågan om i vilken utsträckning specialister behöver en polisiär utbildning hänger självfallet nära samman med vilka polisära befogenheter som är nödvändiga för att lösa arbetsuppgifterna. Vi återkommer till den frågan.

7.7 Praktik varvad med teori

Polisyrket är ett yrke som är tämligen praktiskt till sin natur. Den framför allt teoretiska bas som beskrivs ovan måste därför kombineras med praktiska moment. Dagens utbildning avslutas med en praktikperiod och studenterna går direkt efter praktikperioden ut i verksamheten som poliser. Vi kan se nackdelar med ett sådant system. För det första innebär det faktum att praktikperioden kommer efter den teoretiska utbildningen att det saknas möjlighet för utbildningsanordnaren att ta till vara praktikperioden i undervisningen. Studenternas erfarenheter från praktikperioden kan därmed inte användas i de teoretiska momenten. För det andra kan utbildningsanordnaren inte korrigera brister i den teoretiska utbildningen eller för den delen oönskade beteenden som anammas av studenterna under praktikperioden. Att förlägga praktikperioden sist i utbildningen och att studenterna i samband med praktiken lämnar skolan utan att återvända för snarast tankarna till att det är fråga om en yrkesintroduktion i stället för en del av en längre utbildning.

Vi har vidare mött den enhälliga uppfattningen att dagens praktikperiod om en termin är alltför kort. Inräknat semester och annan ledighet torde perioden i normalfallet knappast överstiga fyra månader. Studenterna ska därtill under dessa månader tjänstgöra på ett antal olika avdelningar och enheter vid en polismyndighet. Tiden på varje avdelning blir därmed mycket kort.

Det är mot denna bakgrund vår uppfattning att teori och praktik bör varvas på ett annat sätt än i dag och att den sammanlagda tiden för praktik bör vara längre.

8 En ny polisutbildning

8.1 Inledning

Vi har i avsnitt 7 redogjort för vår syn på ett antal grundläggande frågeställningar av betydelse för den framtida polisutbildningen. Dessa överväganden utgör grunden för de förslag till en ny polisutbildning som vi presenterar nedan.

8.2 En högskoleutbildning

Vårt förslag: Polisutbildningen blir en högskoleutbildning.

8.2.1 Inledning

Vi har redan konstaterat att den nuvarande polisutbildningen bör reformeras. En avgörande fråga i det sammanhanget är om polisutbildningen bör bli en del av högskolesystemet eller inte.

Som vi har konstaterat har frågan diskuterats tidigare. Reformen år 1998 och utvecklingen därefter med utbildningarna vid Umeå universitet och Växjö universitet har visserligen inneburit en mer ”högskolemässig” utbildning. Steget att fullt ut övergå till en högskoleutbildning har emellertid inte tagits.

Till skillnad från de överväganden som gjorts tidigare i frågan är nu också av betydelse att det svenska systemet för högre utbildning har genomgått förändringar och att ett stort antal yrken som enligt vår mening är fullt jämförbara med polisyrket förutsätter en högskoleutbildning.

8.2.2 Vetenskap och beprövad erfarenhet

En grundläggande fråga är om polisyrket är ett yrke som kräver en utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Är svaret på den frågan nej ska polisutbildningen inte infogas i högskolesystemet. Om svaret i stället är ja bör enligt vår mening utbildningen reformeras på det sättet att utbildningen blir en högskoleutbildning.

Vi har i vårt delbetänkande beskrivit de krav som kan komma att ställas på framtidens polis. Utan att upprepa detaljer i vår beskrivning kan konstateras att kraven på enskilda polisers kunskaper och förmåga kommer att öka. Den förmåga till helhetssyn som beskrivits ovan är en avgörande faktor för ett framgångsrikt polisarbete. Polisen ska vidare arbeta kunskapsbaserat och underrättelsestyrt enligt den s.k. PUM-modellen (Polisens Underättelsemodell). Det är därför nödvändigt för poliser att ha en god förmåga att ta till sig och analysera kunskap och att kunna omsätta den kunskapen i praktiskt polisarbete.

Vi har vidare i delbetänkandet kunnat konstatera att den framtida polisen måste kunna verka med en hög grad av flexibiliet. Att ha en förmåga att ständigt anpassa sig efter förändringar i samhället, till en ny typ av brottslighet eller till nya arbetsuppgifter är nödvändigt. Därtill ska läggas att de framtida offentliga utgifterna kommer att medföra hårda krav på prioriteringar och effektiviseringar, vilket kommer att kräva en förmåga att ”tänka om”.

Detta leder till att vi ser behovet av poliser som har en individuell förmåga att självständigt och kritiskt göra bedömningar, urskilja problem och föreslå lösningar. Poliserna måste vidare ges en grund att själva fortsätta sitt lärande efter avslutad utbildning och ges de metoder som krävs för egen kompetensutveckling.

Dessa behov tillgodoses enligt vår mening bäst genom en utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i enlighet med de syften som ställts upp för en högskoleutbildning på grundnivå. Kunskaperna måste självfallet kombineras med en praktisk förmåga att agera i olika situationer.

8.2.3 Den internationella trenden

Som framgått av våra internationella jämförelser (avsnitt 5) är det svårt att se någon tydlig, för alla jämförbara länder gemensam trend. I våra grannländer går emellertid förändringar av polisutbildningen i samma riktning.

I Norge är polisutbildningen redan i dag en högskoleutbildning. I Danmark kommer en sådan reform att genomföras de kommande åren. I båda fallen rör det sig om treåriga högskoleutbildningar.

Även i andra länder som i dag inte har en högskoleutbildning diskuteras frågan, inte minst med anledning av Bolognaprocessen. Vi har i delbetänkandet kunnat konstatera att det internationella utbytet mellan olika länders polisorganisationer kommer att öka. Att även polisutbildningarna ingår som en del i samma system för högre utbildning bör enligt vår mening på sikt vara av stort värde.

8.2.4 Högre utbildning och forskning

Genom att göra polisexamen till en högskoleexamen blir utbildningen också mer värd i ett bredare perspektiv. Examen kan på ett enkelt sätt jämföras med andra typer av examina och kan utgöra en grund för studier på avancerad nivå och forskarutbildning.

Att skapa en naturlig grund för forskning och forskarutbildning på polisområdet talar starkt för att göra polisutbildningen till en högskoleutbildning. En allmän uppfattning är att forskningen på polisområdet i Sverige länge har varit eftersatt och att en naturlig plattform för sådan forskning i dag saknas samt att Sverige på det området ligger efter andra jämförbara länder. Vi delar den bedömningen. Att införliva polisutbildningen i högskolesystemet skulle skapa en naturlig plattform för forskning som skulle gynna såväl polisutbildningen som verksamheten inom polisen.

Vidare innebär en högskoleexamen en styrka för de poliser som efter tjänstgöring inom polisen vill söka sig till andra yrken. Omsättningen av personal inom polisen är i dag mycket låg. Polisyrket är därmed något av ett ”livstidsyrke”. En utbildning som i stort saknar värde utanför polisyrket har rimligen en hämmande effekt när en ung människa står inför att välja ett framtida yrke och därmed utbildning. På samma sätt kan en polisutbildning i form av en högskoleutbildning locka studenter som inte har tänkt sig att söka

anställning inom polisen, men som av andra skäl ser hela utbildningen eller delar av den som en värdefull merit.

8.2.5 En alltför kvalificerad poliskår?

En vanlig invändning mot att låta polisutbildningen bli en högskoleutbildning är att utbildningen skulle komma att bli alltför kvalificerad i förhållande till de arbetsuppgifter som de flesta poliser kommer att utföra. I enlighet med samma resonemang skulle det finnas en risk i att de personer som söker sig till en sådan utbildning skulle ha ett begränsat intresse av att verka i ”blåljusverksamhet” och annan akutverksamhet.

Vi delar inte den oron. Vi menar att polisyrket redan i dag har en sådan komplexitet att en utbildning på högskolenivå är befogad. Vad vi tidigare anfört kring behovet av en reform mot bakgrund av polisens uppdrag i dag och i framtiden (avsnitt 7.2) och behovet av att grunda en framtida utbildning på vetenskap och beprövad erfarenhet (avsnitt 8.2.2) talar för en högskoleutbildning.

Frågan ska dessutom bedömas utifrån den nya högskoleordningen. Polisutbildningen föreslås vara en utbildning på grundnivå. Bland befintliga yrkesexamina på grundnivån kan nämnas arbetsterapeutexamen, dietistexamen, djurssjukvårdarexamen, hippologexamen, optikerexamen, receptarieexamen, tandteknikerexamen och sjuksköterskeexamen. Samtliga dessa examina utfärdas i dag efter treåriga högskoleutbildningar. Utan att förringa komplexiteten och utmaningarna inom de uppräknade yrkena vill vi hävda att polisyrket i vart fall inte ställer lägre krav när det gäller de anställdas förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar, förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem samt förmåga att möta förändringar i arbetslivet. Dessa kriterier utgör ju som nämnts ovan (avsnitt 6.3) grunden för en högskoleutbildning på grundnivån.

I takt med att allt fler yrken kräver examen på högskolenivå menar vi också att polisutbildningen inte på ett tydligt sätt bör avvika från utbildningsnivån bland jämförbara yrken i övrigt. Som vi anförde i delbetänkandet har polisen ett unikt uppdrag. Polisen ska värna människors fri- och rättigheter och ingripa när dessa rättigheter kränks. För att kunna utföra det uppdraget har polisen befogenheter som ingen annan institution i samhället. Polisen har genom rätten att använda våld och tvångsmedel kraftfulla verktyg att skydda samhället

och enskilda medborgare med. Dessa befogenheter ställer också stora krav på polisen som organisation och på de polisanställda (*Framtidens polis*, SOU 2007:39 s. 115). Detta motiverar i sig starkt en kvalificerad utbildning. Att polisyrket skulle ha en lägre nivå på utbildningen än många andra, till synes i vart fall inte mer kvalificerade, yrkesgrupper kan på sikt skapa problem såvitt avser polisens legitimitet och auktoritet.

Det är emellertid viktigt att i samband med rekryteringen till polisyrket från arbetsgivarens sida vara tydlig med vad polisyrket innebär i fråga om arbetsuppgifter och möjliga karriärvägar. Vi har från flera håll mött uppfattningen att nyanställda poliser redan i dag snabbt vill lämna den s.k. akutverksamheten för att gå vidare mot smalare och mer specialistinriktade delar av polisverksamheten. Den frågan är enligt vår mening inte avhängig utbildningens form och innehåll, utan är i stället en fråga om ledning och organisation. Vi har ovan haft som en grundläggande utgångspunkt att grundutbildningen till polis ska syfta till att den som genomgått utbildningen ska vara verksam inom den del av polisverksamheten som vi benämnt akutverksamheten (se närmare om begreppet i avsnitt 7.4). Det är också inom ramen för den verksamheten som de allra flesta poliser kommer att vara verksamma under sin karriär. Att polisyrket i mycket är ett praktiskt yrke gör emellertid inte behovet av en gedigen teoretisk grund mindre.

8.2.6 Jämställdhet, etnisk mångfald och glesbygdsproblematiken

Att skapa en poliskår som på ett bättre sätt än i dag speglar befolkningen i fråga om kön och etnisk mångfald är en fråga både för arbetsgivaren och för en utbildningsanordnare.

Det kommer även med en högskoleutbildning att vara polismyndigheterna som rekryterar och anställer poliser. Ansvaret är därmed fortsatt stort att skapa ett intresse hos grupper som är underrepresenterade inom polisen att söka sig till polisutbildningen för att senare komma i fråga för anställning inom polisen.

Även de framtida utbildningsanordnarna har ett ansvar för att främja jämställdhet och etnisk mångfald bland studenterna och att skapa en utbildningsmiljö som främjar studenter med olika bakgrund.

För universitet och högskolor gäller därtill ett formellt regelverk – lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan – som syftar till att främja lika rättigheter för studenter och sökande och att motverka diskriminering på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. Högskolorna är enligt den lagen skyldiga att bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja studenternas lika rättigheter och ska årligen upprätta en plan för det arbetet.

Vi tror även att det förhållandet att polisutbildningen skulle bli en högskoleutbildning i sig skapar incitament för en större jämställdhet och en större etnisk mångfald inom polisen. En utbildning där studenterna inom ramen för högskolesystemet får tillgodogöra sig högskolepoäng för sin utbildning och där möjligheterna finns att med polisutbildningen som grund gå vidare till högre studier och forskning bör göra utbildningen mer attraktiv än i dag. Statusen på utbildningen kommer i studenternas ögon att höjas jämfört med i dag.

Vad gäller glesbygdsproblematiken finns förutsättningar att sprida utbildningen på ett bättre sätt än i dag. Vi har vid samtal med rekryteringsansvariga inom polisen i glesbygdsområden kunnat konstatera att svårigheten att rekrytera poliser till de distrikten inte beror på att det saknas människor som skulle vilja arbeta som poliser och som därtill skulle vara lämpliga för yrket. Däremot finns en ovilja hos dessa personer att genomgå en utbildning långt från hemorten. Vi tror att en stor del av rekryteringsproblemen i glesbygden skulle kunna avhjälpas genom att utbildning skulle kunna tillhandahållas i olika delar av landet. Vi menar att också möjligheten till distansutbildning borde utnyttjas i högre grad. Distansutbildning förekommer inom polisutbildningen redan i dag och erfarenheterna är goda. Distansutbildning saknas emellertid vid polisutbildningarna vid Umeå universitet och Växjö universitet.

Det ligger inte i vårt uppdrag att överväga var den framtida utbildningen ska förläggas geografiskt. Vi vill emellertid i detta sammanhang peka på nyttan av att de högskolor som skulle komma att bedriva polisutbildning har en geografisk spridning som gynnar rekryteringen av poliser i hela landet och där möjligheterna till distansutbildning utnyttjas.

8.2.7 Brister i den nuvarande utbildningen

Vi har i avsnitt 4 redogjort för ett antal granskningar av polisutbildningen. På ett par punkter har granskningarna bäring på högskolefrågan.

I den granskning som år 2005 genomfördes på Rikspolisstyrelsens uppdrag förordade merparten av avnämarna en längre utbildning och studenterna ansåg att studietakten kunde höjas och examinationskraven skärpas.

Polisutbildningsutredningen (Ju 2006:03) konstaterade i sin sammanställning till regeringen bl.a. att det i dag finns kvalitetsproblem inom polisutbildningen. Utredningen anförde att utbildningen har en för annan högre utbildning unikt hög genomströmning, dvs. att knappt någon avbryter utbildningen. Vidare anförde utredningen att polisstudenternas kapacitet samt tidigare kunskaper och erfarenheter utnyttjas alltför litet.

I den enkät som genomförts för vår räkning (avsnitt 4.5) har de tillfrågade beretts tillfälle att ge sin uppfattning om polisutbildningen skulle förbättras om den blev en högskoleutbildning. Svaren visar en signifikant skillnad mellan de som har erfarenhet av högre studier och de som saknar sådan erfarenhet. Den förra gruppen är mer positiv till en sådan förändring än den senare. Det bör nämnas att hälften av de tillfrågade har uppgett att de före polisutbildningen läst åtminstone enstaka kurser vid universitet eller högskola och att 13 procent av de tillfrågade har uppgett att de sedan tidigare har en universitets- eller högskoleexamen.

Slutligen har det i granskningarna under 2000-talet återkommande påpekats att det saknas samordning och helhetsansvar för grundutbildningen. Den beställar/utförar modell som Rikspolisstyrelsen nyligen har infört kan emellertid delvis ses som ett svar på den kritiken.

8.2.8 Sammanfattande bedömning

Vi har ovan fört resonemang som enligt vår mening starkt talar för att införliva polisutbildningen i högskolesystemet. De krav som ställs på polisyrket i dag och i framtiden, ett nödvändigt närmande till forskningen och en utveckling av forskningen, utvecklingen i främst våra grannländer samt utvecklingen avseende framför allt

yrkesutbildningar på högskolans grundnivå talar sammantaget för en ny högskoleutbildning.

Till detta ska läggas att det enligt vår mening finns skäl att höja kvaliteten i polisutbildningen. Genom en högskoleutbildning kommer att ställas högre krav på utbildningen och därtill kommer lärarkompetensen att öka.

8.3 Anknytningen till högskolan

Vårt förslag: Polisutbildningen bör anordnas av universitet och högskolor under Utbildningsdepartementet.

8.3.1 En utbildning vid universitet och högskolor under Utbildningsdepartementet

Som vi beskrivit ovan finns olika sätt att skapa en högskoleutbildning av dagens polisutbildning.

De två huvudalternativ som står till buds är att antingen införliva polisutbildningen i det ordinära högskolesystemet eller att låta Polishögskolan bli en s.k. sektorshögskola på samma sätt som Sveriges Lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan. De två alternativen har såväl för- som nackdelar.

Fördelarna med att fullt ut utnyttja det befintliga högskolesystemet är tydliga. De högskolor eller universitet som skulle komma att bedriva utbildningen finns redan liksom det regelverk som skulle komma att styra utbildningen. Utbildningen skulle förmodligen komma att bedrivas på flera olika orter i landet, vilket bör kunna leda till en bred rekrytering. Vi menar att förutsättningarna därmed skulle komma att öka att skapa en poliskår som i än högre grad än i dag präglas av jämställdhet och etnisk mångfald. Även rekryteringen till glesbygden borde komma att underlättas. Vi menar också att det är en fördel att studenterna på polisutbildningen studerar i en miljö som främjar kontakterna med studerande på andra utbildningar, i stället för i en isolerad miljö med enbart polisstuderande, vilket i dag är fallet vid Polishögskolan i Sörentorp.

Officersutbildningen har nyligen gjorts om till en högskoleutbildning samtidigt som Försvarshögskolan ombildats till en sektorshögskola. Det finns skäl för oss att närmare studera de bakomliggande orsakerna till den organisatoriska lösningen. I det utredningsarbete

som föregått reformen synes en utgångspunkt ha varit att utbildningen inte får föras alltför långt från Försvarsmaktens inflytande. Valet av organisatorisk lösning har bl.a. motiverats med officersutbildningens särart, dvs. statsmakterna ansåg att det behövs särskilda regler i fråga om Försvarshögskolans verksamhet som avviker från det som gäller för andra högskolor. Bestämmelserna i högskoleförordningen (1993:100) skulle därmed inte kunna tillämpas fullt ut. Sådana regler avser exempelvis särskilda tillträdesregler, såsom genomgången militär grundutbildning och svenskt medborgarskap. Vidare har särregler motiverats med att de studerande, för att kunna genomföra vissa moment i utbildningen, kan komma att prövas enligt bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen (1996:627). Ett annat undantag som statsmakterna bedömt nödvändigt är att officerare måste kunna anställas som lärare vid Försvarshögskolan (prop. 2006/07:64).

Vi menar att de överväganden som gjordes inför bildandet av Försvarshögskolan kan göras gällande även beträffande polisutbildningen, särskilt vad gäller de särskilda tillträdeskraven. Att uppställa sådana bestämmelser motiverar emellertid inte att polisutbildningen skulle anordnas inom ramen för en sektorshögskola. Vi menar i stället att fördelarna med att införliva polisutbildningen i högskolesystemet överväger eventuella nackdelar. Något bärande skäl att inrätta ännu en sektorshögskola vid sidan av Statens Lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan finns därmed inte.

Vi menar sammantaget att polisutbildningen bör bli en utbildning som anordnas av universitet och högskolor under Utbildningsdepartementet. Vår utgångspunkt är vidare att de särbestämmelser för polisutbildningen som kan vara nödvändiga i förhållande till det regelverk som gäller allmänt för utbildningar inom högskolan bör vara så få som möjligt.

8.3.2 Polisens inflytande över utbildningen

En konsekvens av den föreslagna reformen är att Rikspolisstyrelsens inflytande över antagningen till utbildningen och utbildningens innehåll minskar. Som vi beskrivit ovan (avsnitt 3.3) styr Rikspolisstyrelsen i dag utbildningen genom en s.k. beställar/utförarmodell. Rikspolisstyrelsen styr genom att lägga beställningar på utbildningsanordnaren, dvs. Polishögskolan samt universiteten i Växjö och

Umeå. Beställningarna följs därefter upp i råd där beställare och utförare ingår.

Vilket inflytande får Rikspolisstyrelsen med den reform vi föreslår? Rikspolisstyrelsen kommer att ha inflytande över utbildningen även i det fallet, om än mer indirekt. Polisen är i dag den enda avnämaren av en polisutbildning. Även om man med en ny högskoleutbildning kan se att även andra arbetsgivare skulle kunna vara intresserade av att anställa personer som genomgått polisutbildningen, t.ex. försäkringsbolag och företag i säkerhetsbranschen, kommer polisen även fortsättningsvis att vara den allt dominerande rekryteraren av examinerade studenter. De universitet och högskolor som anordnar en grundutbildning för poliser måste därför självfallet utbilda sina studenter med en sådan kvalitet och med ett sådant innehåll att polisen är beredd anställa studenterna efter godkänd utbildning. Utbildningsanordnaren måste därför erbjuda en utbildning som håller den kvalitet och innehåller de moment som Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna förväntar sig.

Frågan om inflytande över en högskoleutbildning är inte unik för polisen. En jämförelse med hälso- och sjukvården ligger nära till hands. Utbildningarna till läkare och sjuksköterska är på samma sätt som den föreslagna grundutbildningen till polis införlivade i högskolesystemet. Såväl Socialstyrelsen som de framtida arbetsgivarna inom hälso- och sjukvården har självfallet ett stort intresse vad gäller utbildningarnas kvalitet och innehåll. Även om universiteten och högskolorna examinerar studenterna är det Socialstyrelsen som utfärdar legitimationen och därmed avgör vem som har rätt att utöva yrket.

Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna kommer därtill att ha ett stort inflytande över den verksamhetsförlagda utbildningen.

Det finns dessutom möjlighet för ett universitet eller en högskola att inrätta s.k. särskilda organ som ansvarar för utbildning på grundnivå och avancerad nivå vid en högskola. Det särskilda organet ersätter på sitt område den fakultetsnämnd som annars har ansvaret för utbildningen. Vid lärarutbildningarna är sådana organ obligatoriska. Till det särskilda organet finns möjlighet att utse externa representanter (2 kap. 5 a § högskolelagen [1992:1434] och 3 kap. 7–7 c §§ högskoleförordningen). Högskolan beslutar själv om ett särskilt organ ska inrättas och vi lämnar därför inte något förslag i den frågan. Vi vill emellertid peka på möjligheten att på detta sätt knyta personer från Rikspolisstyrelsen eller en polismyndighet till utbildningen.

Slutligen är det på andra utbildningsområden praxis att Högskoleverket i sin tillsynsverksamhet samarbetar med berörda myndigheter, t.ex. Socialstyrelsen på vårdutbildningsområdet. Vi förutsätter att Högskoleverket vid sin tillsyn av en framtida polisutbildning arbetar nära samman med Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna.

8.4 Närmare om grundutbildningen

Vårt förslag: Grundutbildningen till polis ska vara treårig och teori ska varvas med praktik. Utbildningen ska leda till en ny högskoleexamen: polisexamen.

8.4.1 En ny examen

Den nya polisutbildningen ska leda till fram till en ny examen. Vilka examina som får utfärdas regleras i en bilaga till högskoleförordningen (den s.k. examensordningen) och beslutas således av regeringen.

En fråga att ta ställning till är om examen ska vara en generell examen eller en yrkesexamen. Av förarbetena till högskolelagstiftningen framgår bl.a. att för det fall ett yrke är reglerat enligt svensk lagstiftning vad avser krav på examen bör utbildningen avslutas med en yrkesexamen. Detsamma gäller i de fall en utbildning leder till ett specifikt yrkesområde och en viss yrkestitel utan att yrket är reglerat och där yrkesidentiteten har en stark koppling till en befintlig yrkesexamen (prop. 2004/05:162 s. 108 f).

Vi menar att polisutbildningen är – och även i framtiden bör vara – en tydlig professionsutbildning och att det därmed ska vara fråga om en yrkesexamen på grundnivå. Examen bör benämnas *polisexamen*.

Vi redovisar under avsnittet Författningsförslag ett förslag till examensbeskrivning för grundutbildningen.

8.4.2 Utbildningens längd

Det finns i dag 19 olika yrkesexamina på grundnivå i högskoleförordningen bilaga 2. Av dessa avser 16 examina utbildningar om 180 högskolepoäng, dvs. tre års studier. Endast i två fall avser yrkes-

examina högskolestudier som understiger tre år, nämligen folkhögskollärarexamen (ett års studier) och tandhygienistexamen (två års studier). I endast ett fall, brandingenjörsexamen, överstiger studietiden tre år (tre och ett halvt års studier).

Det är självfallet svårt att jämföra olika yrken och utbildningar. Såväl sjuksköterskor som yrkesofficerare framstår som relevanta yrkesgrupper att jämföra polisyrket med. Dessa yrken ställer samtliga krav på personliga egenskaper samt på både teoretiska och praktiska kunskaper. Med en treårig utbildning skulle polisutbildningen hamna på samma nivå som t.ex. sjuksköterskor och yrkesofficerare.

Dagens polisutbildning omfattar två års teoretiska studier och därefter sex månaders praktik. Det är en allmän uppfattning att dagens utbildning innehåller alltför lite praktik. Att utöka de praktiska momenten i utbildningen samtidigt som utbildningen skulle göras kortare framstår inte som ett rimligt alternativ.

Vi menar sammantaget att grundutbildningen till polis bör omfatta tre års heltidsstudier, inklusive en utökad praktik.

8.4.3 Praktikperioder – verksamhetsförlagd utbildning

Regelverket för högskolor och universitet ställer inte upp några hinder när det gäller att införliva praktikperioder, s.k. verksamhetsförlagd utbildning, i en framtida polisutbildning. Av 6 kap. 21 § högskoleförordningen framgår emellertid att om godkänt resultat på en kurs förutsätter att studenten genomgått praktik eller motsvarande utbildning med godkänt resultat ska antalet praktikperioder bestämmas till minst två, dvs. studenten ska ha möjlighet att genomgå en praktikperiod minst två gånger för att uppnå godkänt resultat.

Verksamhetsförlagd utbildning vid universitet och högskolor är på ett tydligare sätt än dagens praktik vid polisutbildningen en del av utbildningen och en godkänd verksamhetsförlagd utbildning är en förutsättning för examen.

Vi föreslår att teoretiska studier och verksamhetsförlagd utbildning ska varvas inom ramen för den föreslagna polisutbildningen. På det sättet ger man förutsättningar för studenten att i nära anslutning till de teoretiska studierna ta del av den praktiska tillämpningen. Vidare får utbildningsanordnaren möjlighet att efter en period av verksamhetsförlagd utbildning återkoppla studenternas nyvunna kun-

skaper i de fortsatta teoretiska studierna. Den modellen används i dag vid sjuksköterske-, lärar- och socionomutbildningarna.

Den verksamhetsförlagda utbildningen bör inte heller förläggas som ett avslutande moment i utbildningen. En sådan ordning, som ju överensstämmer med dagens utbildning, leder lätt tankarna till en yrkesintroduktion som saknar koppling till utbildningen och där utbildningsanordnaren inte kan använda erfarenheterna från den verksamhetsförlagda utbildningen i undervisningen.

Vi föreslår att den treåriga polisutbildningen ska innehålla två perioder med verksamhetsförlagd utbildning om sex månader vardera. På det sättet kan praktik och teori varvas samtidigt som praktiken förlängs jämfört med i dag. Innehållet i den verksamhetsförlagda utbildningen ska återknyta till den studieperiod som har föregått den. Utbildningen i denna del ska vara förlagd till någon polismyndighet.

De studenter som deltar i den verksamhetsförlagda utbildningen kommer inte att vara anställda vid polismyndigheterna, utan kommer även under de två perioderna att vara studenter vid högskolan. Studenterna bör mot den bakgrunden enligt vår mening inte ha polismans ställning i något avseende. Skillnaden mot dagens aspirantutbildning blir därmed påtaglig. Med ett sådant synsätt blir markeringen tydlig att den verksamhetsförlagda utbildningen är en del av utbildningen och att den sker under överinseende av högskolan. Syftet ska vara att under handledning ta del av polisverksamheten och att därvid omsätta de teoretiska delarna av utbildningen i praktisk polisverksamhet. Vi bedömer att en sådan utbildning inte är förenlig med en anställning som polisman och att det inte heller är lämpligt att studenterna sätts att utföra arbetsuppgifter som innebär myndighetsutövning mot enskild. Studenterna har ju inte i samband med den verksamhetsförlagda utbildningen slutfört de teoretiska studierna och har därmed inte den kunskap som måste krävas av den som utövar polisyrket.

En ytterligare konsekvens av vårt förslag i denna del är att studenterna under den verksamhetsförlagda utbildningen inte kommer att uppbära lön, vilket polisaspiranterna gör inom ramen för dagens system. Den verksamhetsförlagda utbildningen kommer i stället, precis som utbildningen i övrigt, att vara studiemedelsfinansierad.

Det finns naturligtvis inget hinder mot att studenterna under den verksamhetsförlagda utbildningen bär uniform som tillhandahålls av polisen, men att det i så fall bör framgå att den som bär uniformen är student och inte polis.

Handledningen av studenterna under den verksamhetsförlagda utbildningen är en central fråga för att den delen av utbildningen ska hålla hög kvalitet. Högskolorna är ansvariga även för den verksamhetsförlagda utbildningen och har därmed också ansvaret för att handledarna har de kunskaper som krävs. Högskolan har därför att vid behov utbilda handledarna för uppgiften och måste även under den verksamhetsförlagda utbildningen att ha en nära dialog med handledarna.

Den verksamhetsförlagda utbildningen har sin grund i ett avtal mellan högskolan och en eller flera polismyndigheter. Frågan om finansiering av verksamheten kan lösas på olika sätt och kan möjligen komma att skifta mellan olika högskolor och polismyndigheter. På vårdområdet finns exempel på att staten genom Utbildningsdepartementet ställer särskilda medel till högskolornas förfogande, medel som högskolorna därefter vidarebefordrar till den arbetsplats där den verksamhetsförlagda utbildningen äger rum. De särskilda medlen avser exempelvis kompensation för att arbetsplatsen ställer handledare till förfogande.

8.4.4 Ett tänkt upplägg

Bestämmelser om hur en grundutbildning inom högskolan ska utformas framgår av högskoleförordningen.

All utbildning på grundnivå ska bedrivas i form av kurser (6 kap. 13 §) och det ska för varje kurs ska finnas en kursplan (6 kap. 14 §). Av kursplanen ska framgå bl.a. kursens benämning, antalet högskolepoäng som kursen omfattar, kursens mål, det huvudsakliga innehållet och den kurslitteratur som ska användas (6 kap. 15 §).

För ett utbildningsprogram av det slag som vi föreslår att polisutbildningen ska vara ska det därtill finnas en utbildningsplan (6 kap. 16 §). I utbildningsplanen ska anges bl.a. de kurser som utbildningsprogrammet omfattar och den huvudsakliga uppläggningen av utbildningsprogrammet (6 kap. 17 §).

Det är respektive högskola som fattar beslut om kursplaner för respektive kurs och om utbildningsplan. Det ligger, som vi framhållit tidigare, i sakens natur att högskolorna innan de fastställer kurs- och utbildningsplaner samråder med Rikspolisstyrelsen. Det saknas därmed möjligheter för oss att i detalj föreslå vilka kurser som ska ingå i polisprogrammet eller hur polisprogrammet ska ut-

formas vid respektive högskola. Vi vill emellertid kort beskriva ett tänkt upplägg för utbildningen enligt följande.

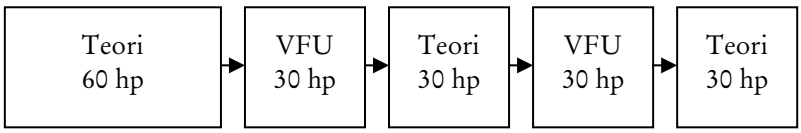

Programmet inleds således med ett ettårigt (60 högskolepoäng, hp) teoriblock vid högskolan. Det inledande året följs av en termins verksamhetsförlagd utbildning (VFU) vid en polismyndighet. Därefter varvas teori och verksamhetsförlagd utbildning terminsvis under den resterande utbildningstiden. Det avslutande teoriblocket ska enligt vårt förslag till examensbeskrivning innefatta ett självständigt examensarbete om minst 15 högskolepoäng.

De teoretiska blocken bör bestå av kurser inom följande huvudsakliga ämnen:

Polisiärt arbete eller *polisvetenskap*. Kurserna är tänkta att omfatta frågor som utgör kärnan i professionen, dvs. det som är speciellt för polisyrket. I ämnet studeras allt från övergripande frågor kring polisverksamheten och polisens uppdrag i stort till mer handgripliga moment och rutiner i det dagliga polisarbetet. Såväl det brottsförebyggande arbetet som den mer repressiva verksamheten ska beaktas. Kurserna bör även omfatta grundläggande kunskaper kring effekterna av olika polisiära metoder, dvs. studier av relevant polisforskning. Etiska frågor och bemötandefrågor som är specifika för polisyrket ska integreras i de olika kursmomenten. Studenterna bör även ges en inblick i internationella förhållanden, såväl vad gäller förhållandet i andra länder inom området som det internationella samarbetet.

Rättsvetenskap. Kurserna bör ge studenterna en tämligen bred rättsvetenskaplig bas. Kurserna bör självfallet omfatta straffrätt och straffprocessrätt, men också allmän rättslära samt förvaltningsrätt och grundläggande civilrätt. Därtill bör studenterna ges grundläggande kunskaper inom områden som är närliggande i förhållande till polisens uppdrag, framför allt lagstiftning på det sociala området.

Samhälls- och beteendevetenskap. Kurserna bör omfatta frågor kring polisens roll i samhället och polisens verksamhet i förhållande till andra delar av samhället. Frågorna ska studeras även ur ett mångkulturellt perspektiv. Vidare bör kurserna omfatta grundläggande

kunskaper kring brottslighetens karaktär, dess omfattning och variationer samt dess utveckling och orsaker. I det sammanhanget bör även studeras grunderna i kriminalpolitiken samt brottsligheten ur såväl ett genus- som ett etnicitetsperspektiv. Kurserna ska därtill behandla mänskliga relationer samt exempelvis de särskilda behoven hos människor med sociala eller psykiska problem.

Färdighetsträning. De moment i utbildningen vi avser är exempelvis skjutning, bilkörning och självskydd. Högskolorna kan välja att förlägga dessa utbildningsmoment antingen till de teoretiska blocken vid högskolorna eller som en del av den verksamhetsförlagda utbildningen vid en polismyndighet.

Att skapa en mer jämställd poliskår och en polis som präglas av en större etnisk mångfald är inte enbart en fråga om rekrytering av personer från grupper som i dag är underrepresenterade inom polisen. Det är i lika hög grad en fråga om ökad kunskap. De frågeställningar som omfattas av de olika kurserna ska därför även belysas från ett jämställdhetsperspektiv och ett mångkulturellt perspektiv.

Vi menar att utbildningen bör präglas av progression, dvs. att det som huvudregel ska vara en förutsättning att studenterna med godkänt resultat ska ha genomgått en föregående kurs, inklusive verksamhetsförlagd utbildning, för att få påbörja sina studier på nästa. Kurserna ska således som huvudregel inte gå att läsa ”i omvänd ordning”. Kurserna inom de olika ämnesområden som beskrivs ovan kan därmed utformas på ett sådant sätt att studenterna under polisprogrammets gång ges en fortlöpande fördjupning av kunskaperna.

De två perioderna av verksamhetsförlagd utbildning bör ha olika inriktning. Den första perioden bör ge studenterna tillfälle att få en bred inblick i polisyrket. Perioden kommer tidigt i utbildningen och kan fungera både som ett tillfälle för studenterna att få en bekräftelse att polisyrket motsvarar förväntningarna och som ett tidigt tillfälle för högskolan och den framtida arbetsgivaren att bedöma den enskilde studentens lämplighet för utbildningen och det framtida yrket. Vid den andra perioden har studenterna fullföljt ytterligare teoretiska studier och den perioden bör präglas av fördjupning inom framför allt den brottsförebyggande och den brottsutredande verksamheten, allt inom ramen för den s.k. akutverksamheten (se närmare om begreppet i avsnitt 7.4).

8.4.5 Vid vilka högskolor kommer utbildningen att bedrivas?

Det är Högskoleverket som beslutar vid vilka högskolor som den föreslagna polisexamen skulle komma att få avläggas. Ett tillstånd att utfärda en viss examen får lämnas bara om utbildningen uppfyller de krav som ställs på utbildning på grundnivå. Dessutom ska det för tillstånd i ett rikstäckande perspektiv finnas ett allmänt intresse av att examina får utfärdas (1 kap 11 § högskolelagen jämförd med 6 kap. 25 § högskoleförordningen).

Det ankommer inte på oss att närmare gå in på frågan om vilka högskolor som vore bäst lämpade att bedriva den föreslagna polisutbildningen. Vi har emellertid ovan redogjort för vår syn vad gäller en geografisk spridning avseende utbildningsorter med hänsyn till behovet av att kunna rekrytera poliser till hela landet.

8.5 Tillträde till utbildningen

Vårt förslag: För polisprogrammet ska gälla andra tillträdeskrav än de som följer av de allmänna bestämmelserna om tillträde till universitets- och högskoleutbildningar.

8.5.1 Allmänna utgångspunkter

Vi har i avsnitt 6 redogjort för bl.a. de tillträdesregler som gäller för utbildningar vid universitet och högskolor enligt högskoleförordningen. Genom att förlägga polisutbildningen till dessa högskolor kommer utbildningen att omfattas av samma tillträdesregler som andra utbildningar inom högskolan, för det fall inte särskilda bestämmelser införs för polisutbildningen.

Det är de enskilda universiteten och högskolorna som antar studenter till sina utbildningar. Vanligtvis anlitas Verket för högskoleservice (VHS) för den uppgiften.

Vi har haft som en allmän utgångspunkt att den föreslagna utbildningsreformen ska genomföras med så få särregler för utbildningen som möjligt i förhållande till andra utbildningar. Tanken på en högre utbildning som är öppen och tillgänglig för alla med en grundläggande behörighet till högskolan bör därmed också i den utsträckning det är möjligt omfatta även polisutbildningen. De krav som Rikspolisstyrelsen i dag uppställer för att anta en sökande till

den nuvarande polisutbildningen bör därmed i största möjliga utsträckning slopas.

Det går emellertid inte att komma ifrån att såväl polisutbildningen som polisyrket inte i alla delar kan behandlas som vilken utbildning eller vilket yrke som helst. Det måste beaktas att polisyrket, såvitt avser stora delar av akutverksamheten, ställer vissa krav på de anställda när det gäller personlig mognad, hälsa och allmän laglydnad. Det finns enligt vår mening inte skäl att låta en person genomgå en yrkesutbildning som p.g.a. en kronisk sjukdom (t.ex. schizofreni) eller ett funktionshinder aldrig skulle kunna komma i fråga för anställning inom yrket.

Vi ser dessutom att det med vissa sjukdomar eller funktionshinder inte är möjligt att genomföra utbildningen, särskilt i de delar som avser färdighetsmoment såsom skjutning och bilkörning.

Därtill finns redan under utbildningen en säkerhetsaspekt. Grundutbildningen till polis kommer självfallet att tillföra studenterna en avsevärd insikt i hur polisen arbetar. Det gäller särskilt den verksamhetsförlagda utbildningen där studenterna med vårt förslag kommer att tillbringa två terminer vid någon av landets polismyndigheter och nära följa verksamheten där. Det är därmed inte ur säkerhetssynpunkt rimligt att en person som är kriminellt belastad eller som genom nära kopplingar till kriminell verksamhet kan anses utgöra en säkerhetsrisk bereds tillträde till polisutbildningen. Den säkerhetsaspekten gör sig inte bara gällande när det gäller risken att den person som söker sig till utbildningen själv vill dra fördelar av de kunskaper han eller hon får om polisens arbetsmetoder eller den insyn han eller hon kan få i polisens register. Det finns också en risk att personer med koppling till kriminell verksamhet genom påtryckningar eller rena utpressningssituationer tvingas avslöja för kriminella individer eller organisationer hur polisen arbetar.

Det är mot denna bakgrund vår slutsats att för den polisiära grundutbildningen måste gälla särskilda tillträdeskrav utöver de allmänna krav som följer av högskoleförordningen.

För att införa den typ av tillträdesregler som beskrivs nedan krävs, som ett komplement till bestämmelserna i högskoleförordningen, en särskild reglering genom bestämmelser i förordning. Ett förslag till sådana bestämmelser framgår av Författningsförslag 1.

8.5.2 Tillträdeskrav som bör gälla även fortsättningsvis

Utbildning på gymnasienivå

Vi föreslår att som behörighet till polisprogrammet ska, utöver vad som framgår av 7 kap. 5–6 §§ högskoleförordningen, gälla att den sökande har lägst betyget godkänt i kärnämnet svenska kurs B och samhällskunskap kurs A.

Dessa krav är s.k. särskilda behörigheter enligt 7 kap. 8 § högskoleförordningen. Sådana krav fastställs av Högskoleverket i en s.k. standardbehörighet.

Laglydnad

Som grundläggande behörighet ska gälla att den sökande har genomgått säkerhetsprövning och uppfyller kraven enligt säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen (1996:633). Behörigheten i den delen förutsätts kontrolleras även under pågående utbildning, i syfte att förhindra att den som under utbildningstiden kan kopplas till kriminell verksamhet tillåts fullfölja utbildningen. Den prövning vi föreslår är densamma som i dag gäller för studerande vid polisutbildningen.

Som påpekats ovan är det de enskilda högskolorna, med hjälp av Verket för högskoleservice (VHS), som kontrollerar att studenterna uppfyller tillträdeskraven. Högskolorna måste därmed ges behörighet att påkalla en kontroll enligt säkerhetsskyddslagstiftningen. Eftersom vi inte har att ta ställning till vilka högskolor som ska tillhandahålla polisutbildningen saknar vi möjlighet att föreslå de konkreta författningsändringar som kan komma att behövas i den delen.

Medicinska krav

Vi anser att de krav som i dag uppställs för sökande till polisutbildningen när det gäller medicinska krav är relevanta även för den föreslagna högskoleutbildningen. Därmed bör som grundläggande behörighet till polisprogrammet uppställas kravet att den sökande inte får lida av några kroniska sjukdomar (t.ex. schizofreni) eller ha sådana belastnings- eller förslitningsskador som kan komma att försvåra möjligheterna att fullgöra polisyrket.

Sökanden ska vidare, på samma sätt som i dag, ha en synskärpa som uppgår till minst 0,1 på vardera ögat okorrigerat och med korrektion ha en synskärpa som uppgår till minst 0,8 på vardera ögat. Sökanden ska vidare ha ett normalt färgseende och en fullgod hörsel.

Körkort

Även fortsättningsvis bör gälla att den som antas till utbildningen ska inneha körkort för personbil (B-behörighet). Redan under utbildningen kommer studenterna att träna bilkörning och körkortet kommer därtill med all säkerhet att vara ett krav från anställningsmyndighetens sida i samband med rekryteringen av poliser.

8.5.3 Tillträdeskrav som bör slopas

Svenskt medborgarskap

Vi ser inte något skäl att ställa upp ett krav på svenskt medborgarskap för tillträde till polisprogrammet. Vi kan tvärtom se ett värde i att personer från andra länder bereds tillfälle att delta i den svenska polisutbildningen, inte minst mot bakgrund av det ökade internationella samarbete med andra länders polis som vi beskrivit i vårt delbetänkande.

För utländska medborgare gäller emellertid självklart de tillträdeskrav i övrigt som gäller för sökande med svenskt medborgarskap.

Att det är möjligt att delta i utbildning som omfattas av säkerhetsskyddslagstiftningen utan att vara svensk medborgare följer av 13 § första stycket jämförd med 29 § andra stycket säkerhetsskyddslagen. Beträffande medborgare inom EU finns enligt vad vi har erfarit samma möjligheter för svenska myndigheter att genomföra kontroller som beträffande svenska medborgare. För medborgare i andra länder kan det däremot i vissa fall vara svårare att få fram nödvändiga uppgifter och möjligheterna skiftar från land till land. Detta måste givetvis beaktas vid bedömningen av om en student kan anses uppfylla tillträdeskravet i den delen.

Slutligen bör framhållas att en person som inte är svensk medborgare inte kan anställas som polis, se 5 § lagen (1994:260) om offentlig anställning. Med vårt förslag ges de studerande möjlighet att under utbildningstiden förvärva svenskt medborgarskap, för att därefter i samband med examen söka anställning som polis. Även

om kravet på svenskt medborgarskap kvarstår vid anställningen som polis skulle med vårt förslag fler personer med utländsk bakgrund komma att få tillträde till utbildningen och rekryteringen av personer med utländsk bakgrund till polisyrket skulle därmed underlättas.

Fysiska prov

En viss kondition och styrka är tveklöst en förutsättning för att kunna arbeta inom polisens akutverksamhet. I dag genomförs före antagningen till polisutbildningen ett antal fysiska prov avseende exempelvis koordination, styrka, kondition och simning.

En svaghet med de fysiska krav som ställs upp i dag är att de enbart gäller som krav för antagning till polisutbildningen. Varken senare under utbildningen eller i den framtida anställningen sker någon egentlig kontroll av polisernas fysiska förmåga. De fysiska proven säger därför mycket litet om den allmänna fysiska standarden hos dagens poliser. Vi menar därför att man på goda grunder kan ifrågasätta de fysiska proven i dess nuvarande form som ett tillträdeskrav för polisutbildningen.

Vår utgångspunkt är i stället att studenternas kondition och styrka kommer att visa sig under utbildningens gång. För det fall en student har sådana brister när det gäller kondition eller styrka att han eller hon inte klarar de fysiska momenten i utbildningen kommer studenten att underkännas. Det finns därmed en chans för studenterna att under pågående utbildning förbättra sina prestationer på ett sådant att de kan godkännas. Den fysiska förmågan på det här området skiljer sig på det sättet från de medicinska krav som beskrivits ovan genom att studenten inte kan påverka de medicinska faktorerna genom träning.

En slutsats av detta resonemang är att den student som genomgår polisprogrammet och erhåller examen också måste bedömas ha de fysiska förutsättningar som polisyrket kräver.

Det bör framhållas att det givetvis inte finns något som hindrar att anställningsmyndigheterna i samband med anställning av nya poliser ställer upp krav på en viss fysisk förmåga, generellt eller i särskilda fall.

Personliga egenskaper

I dag genomförs såväl tester som intervjuer som har till syfte att bedöma den sökandes lämplighet för polisyrket, t.ex. begåvningstest och psykologsamtal.

Vi menar att denna typ av bedömning inte bör genomföras fortsättningsvis. De studerande kommer att bedömas fortlöpande under utbildningen och i den mån de studerande visar prov på attityder, moral och etiska värderingar som inte är förenliga med polisyrket kommer de att underkännas på de kurser som innehåller sådana inslag. Vidare ges genom de två perioderna med verksamhetsförlagd utbildning en möjlighet för handledarna vid polismyndigheterna att nära följa studenterna och bedöma deras lämplighet. Därtill har myndigheterna, med det förslag vi redovisar nedan kring en provanställning (avsnitt 8.7.3) ytterligare möjlighet att pröva den anställdes lämplighet.

Precis som när det gäller fysiska krav kan självfallet anställningsmyndigheterna i samband med anställningen av poliser låta genomföra tester av olika slag, generellt eller i särskilda fall. Testerna kan användas antingen för att kunna välja ut den mest lämpliga av flera sökande eller för att utesluta den som är direkt olämplig.

Svenskprov

Inför antagningen till dagens polisutbildning ska de blivande studenterna genomföra ett svenskprov. Ett godkänt resultat på provet är en förutsättning för att bli antagen. Provet har varit mycket omdiskuterat dels på grund av sin svårighetsgrad, dels för att det anses försvåra rekryteringen av personer med utländsk bakgrund.

Med vårt förslag till ny högskoleutbildning kan det särskilda svenskprovet slopas. Det finns i 7 kap. 6 § högskoleförordningen och Högskoleverkets föreskrifter (HSVFS 1996:22) krav för högskolestudier avseende kunskaper i svenska språket. Därtill föreslår vi, som framgår ovan, att godkänt resultat på gymnasieskolans svenska kurs B skall utgöra en särskild behörighet vid antagningen till polisutbildningen.

Den student som genomgått en svensk högskoleutbildning med godkänt resultat måste därtill enligt vår mening anses ha sådana kunskaper i svenska språket att han eller hon kan arbeta som polis.

Avslutande kommentar

Det är vår uppfattning att våra förslag om att ta bort kravet på svenskt medborgarskap under utbildningen och att slopa de fysiska proven och svenskprovet kommer att ge förutsättningar för en bredare antagning till polisutbildningen och därmed i förlängningen en bredare rekrytering till polisyrket. Vi ger med dessa förslag förutsättningar för en ökad jämställdhet och en ökad etnisk mångfald inom polisen samtidigt som kvaliteten på utbildningen och därmed på framtidens poliser ökar.

8.5.4 Särskild merit

Polisyrket är enligt vår mening ett yrke som kräver personlig mognad. I dag gäller som ett krav att sökande till polisutbildningen ska fylla lägst tjugo år under antagningsåret.

Det kan nämnas att det av den enkät som genomförts för vår räkning (avsnitt 4.5) framgår att 98 procent av de tillfrågade poliserna hade någon form av arbetslivserfarenhet innan de påbörjade polisutbildningen och att medianvärdet uppgick till fem års tidigare erfarenhet.

Genom att utbildningstiden med vårt förslag förlängs uppnås med automatik att de som anställs som poliser är något äldre. Vi vill emellertid uppmuntra att de som tänker sig en framtid som polis före studierna skaffar sig erfarenhet utöver genomförd gymnasieutbildning.

Som ett urvalskriterium vid antagning till polisutbildningen menar vi därför att det bör vara en särskild merit att ha en viss arbetslivserfarenhet. Av högskoleförordningens bestämmelser framgår att en högskola som urvalskriterium får beakta bl.a. arbetslivserfarenhet eller annan erfarenhet (se 7 kap. 23 § jämförd med 7 kap. 13 § högskoleförordningen). Vi vill framhålla att en så bred tidigare erfarenhet som möjligt från olika delar av samhället och yrkeslivet är värdefull för den som ska bli polis, alltså inte företrädesvis erfarenheter från verksamheter som ligger polisen nära.

8.6 Disciplinära åtgärder och avskiljande

Vårt förslag: De bestämmelser om disciplinära åtgärder och avskiljande som gäller vid universitet och högskolor ska gälla också för polisutbildningen.

8.6.1 Dagens bestämmelser för polisutbildningen

För dagens polisutbildning finns i polisutbildningsförordningen (1999:740) särskilda bestämmelser om disciplinära åtgärder och avskiljande från utbildningen.

Rikspolisstyrelsen får enligt 6 § vidta disciplinär åtgärd i form av varning mot en student som bl.a. använder otillåtna hjälpmedel vid prov, stör eller hindrar undervisningen eller utsätter annan student eller personal för trakasserier.

Rikspolisstyrelsen får därtill enligt 7 § avskilja en student från utbildningen om studenten

- inte rättar sig efter en varning,
- lider av psykisk störning,
- missbrukar alkohol eller narkotika,
- har gjort sig skyldig till brottslighet som inte är att anse som ringa,
- är frånvarande från utbildningen i sådan omfattning att hon eller han inte kan tillgodogöra sig den, eller
- på annat sätt visar sig olämplig för fortsatt utbildning.

Rikspolisstyrelsen får vid behov uppmana studenten att låta undersöka sig av den läkare som anvisas. Rikspolisstyrelsen får vidare, redan när ett förfarande om avskiljande inleds, med omedelbar verkan avstänga en student från utbildningen i avvaktan på en slutlig prövning.

Beslut om disciplinär åtgärd och avskiljande fattas av Rikspolisstyrelsen och får överklagas hos personalansvarsnämnden vid Rikspolisstyrelsen. Personalansvarsnämndens beslut får inte överklagas.

Sedan år 2000 har personalansvarsnämnden vid Rikspolisstyrelsen prövat endast fyra ärenden om avskiljande från utbildningen (varav tre stycken år 2005 och ett år 2007, samtliga mot bakgrunden att studenten begått brott). Vidare har under samma period förekommit ett ärende om avstängning från utbildningen (år 2007)

och endast ett ärende om disciplinpåföljd (år 2007). Av de sammanlagt fyra ärendena om avskiljande från utbildningen utmynnade endast ett i att studenten avskildes. Ärendet om avstängning resulterade i att studenten stängdes av och ärendet om disciplinpåföljd resulterade i en varning.

8.6.2 Motsvarande bestämmelser för universitet och högskolor

Av 4 kap. 6 § högskolelagen jämförd med 2 § förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning framgår att en student får avskiljas från utbildningen i fall då studenten

- lider av en psykisk störning,
- missbrukar alkohol eller narkotika, eller
- har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Som en ytterligare förutsättning för avskiljande gäller att det till följd av något av de förhållanden som nämns ovan ska föreligga en påtaglig risk att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen.

På samma sätt som beträffande polisutbildningen finns möjlighet att begära att studenten genomgår läkarundersökning och att avstänga studenten i avvaktan på ett slutligt ställningstagande.

Vidare finns även vid universiteten och högskolorna möjlighet att vidta disciplinära åtgärder i form av varning och avstängning på viss tid. Grunderna för att vidta disciplinära åtgärder är i stort desamma som för den nuvarande polisutbildningen.

Frågor om avskiljande prövas av Högskolans avskiljandenämnd, en för alla universitet och högskolor gemensam nämnd. Beslut om disciplinära åtgärder prövas av den disciplinnämnd som ska finnas vid varje högskola eller, såvitt gäller varning, av rektor. Båda typerna av beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

8.6.3 Våra överväganden

Som vi anfört tidigare är det en grundläggande utgångspunkt för vår del att skapa så få särregler för polisutbildningen som möjligt i förhållande till andra utbildningar vid universitet och högskolor.

Vad gäller avskiljande och disciplinära åtgärder finns i dag, som framgår ovan, mer långtgående möjligheter att avskilja en student inom polisutbildningen än för utbildningar inom högskolesystemet. Det gäller framför allt möjligheten för Rikspolisstyrelsen att avskilja en student som i stor utsträckning är frånvarande från utbildningen eller som annars har visat sig olämplig för fortsatt utbildning. För att Rikspolisstyrelsen ska kunna avskilja en student p.g.a. missbruk, psykisk störning eller kriminalitet är det heller inte nödvändigt att det ska föreligga en påtaglig risk att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. Frågan är om de skillnaderna motiverar en särreglering för polisutbildningen.

Som framgår av redovisningen ovan har Rikspolisstyrelsen endast i begränsad omfattning använt möjligheterna att avskilja studenterna från utbildningen eller att ålägga dem disciplinpåföljd.

Vidare kan nämnas att motsvarande överväganden gjordes för officersutbildningen i samband med införandet av den nya högskoleutbildningen för officerare. Statsmakterna gjorde där bedömningen att någon särreglering inte var nödvändig för den utbildningen, utan att samma bestämmelser skulle gälla som för andra universitets- och högskoleutbildningar (prop. 2006/07:64 s. 23 f).

För det fall en student har ett missbruk eller lider av en psykisk störning torde det vara just risken för att eleven skadar sig själv eller andra som utgör grunden för att han eller hon inte bör få fortsätta utbildningen. Detta gör sig särskilt gällande vid de färdighetsmoment som finns i polisutbildningen och vid den verksamhetsförlagda utbildningen. Att störningen eller missbruket kopplas till att studenten kan komma att skada andra personer eller egendom ser vi därmed inte som någon avgörande begränsning i förhållande till dagens bestämmelser.

Den allmänna lämpligheten för fortsatt utbildning kommer därtill att prövas fortlöpande inom ramen för de olika kurserna. Etik är exempelvis redan i dag ett integrerat ämne under polisutbildningen. Brister i fråga om attityd eller etiska värderingar medför således att studenten inte kommer att godkännas på den aktuella kursen och därmed inte kommer att kunna fullfölja utbildningen. Sådana brister kommer med all säkerhet att visa sig särskilt tydligt under den verksamhetsförlagda utbildningen, med följden att en student som visar prov på attityder och värderingar som inte är godtagbara inte kommer att genomgå den delen av utbildningen med godkänt resultat.

Den punkt där vi kan se en tvekan i om grunderna att avskilja en student från utbildningen är tillräckliga är att det enligt högskolelagstiftningen inte är tillräckligt för ett avskiljande att studenten har gjort sig skyldig till brottslighet, utan att det därtill krävs att studenten till följd av brottsligheten kan komma att skada andra personer eller egendom. Brottslig verksamhet skulle därmed inte i sig själv komma att bli grund för ett avskiljande. Vi vill emellertid erinra om att vi föreslagit att en prövning enligt säkerhetsskyddslagstiftningen ska vara en förutsättning för tillträde till utbildningen. Prövningen är tänkt att genomföras fortlöpande under utbildningen. För det fall en student vid en sådan prövning inte kan godkännas för fortsatta studier saknar studenten behörighet till utbildningen och måste av den anledningen avbryta sin utbildning. Även om det inte är fråga om ett avskiljande i formell mening blir effekten därmed densamma, dvs. den som uppfattas som en säkerhetsrisk har inte möjlighet att studera vidare på utbildningen. Prövningen bör göras, utöver vid antagningen, i vart fall inför varje period av verksamhetsförlagd utbildning.

Vi menar sammantaget att de skillnader som i dag finns mellan Rikspolisstyrelsens möjligheter att avskilja en student från utbildningen och motsvarande möjligheter vid universitet och högskolor inte motiverar en särreglering för den föreslagna polisutbildningen.

8.7 Rekrytering och anställning

Vårt förslag: Polismyndigheterna anställer poliser med polisexamen. Anställningen inleds med sex månaders provanställning.

8.7.1 En ny ordning för rekrytering och anställning

Genom dagens utbildningssystem finns en nära koppling mellan antagningen till utbildningen och den kommande anställningen som polis. Den föreslagna grundutbildningen inom ramen för högskolesystemet kommer kräva förändringar på det området.

Antagningen till polisutbildningen sker i dag i flera steg och inkluderar bedömningar av Rikspolisstyrelsen, polismyndigheterna och Pliktverket. En allmän uppfattning är att den person som antas till dagens polisutbildning är garanterad en livslång anställning som polis.

En grundläggande utgångspunkt är att det, med den föreslagna högskolereformen, i stället är de universitet och högskolor som anordnar utbildningen som antar studenterna. För den uppgiften anlitas vanligen Verket för högskoleservice (VHS). Att det sedan kan ställas upp särskilda tillträdesregler har vi redan berört (se avsnitt 8.5). Som vid alla andra högskoleutbildningar kommer med vårt förslag studenterna att examineras av universitet och högskolor och har därefter att söka anställning vid en polismyndighet.

Rekrytering och anställning inom polisen kommer därmed med vårt förslag att se ut på samma sätt som för andra jämförbara yrkesområden. Studenterna har därmed att söka sig till de polismyndigheter där det finns behov av arbetskraft och har i fråga om en specifik utlyst tjänst att konkurrera med sina medsökande. Ett sådant system har enligt vår mening fördelar jämfört med dagens system.

8.7.2 En ökad konkurrens

En konkurrenssituation i samband med anställningen är i grunden sund. Ett sådant system utgör ett incitament att prestera på hög nivå under utbildningen. Studenten vet från början att det inte finns några garantier i fråga om anställning eller geografisk placering. Den student som genomför utbildningen väl och med goda resultat har rimligen ett försteg i konkurrensen om anställningar. Anställningsmyndigheten har emellertid också att göra en allmän bedömning av de sökandes lämplighet för den aktuella anställningen – det är självfallet inte enbart betyg från grundutbildningen som fäller avgörandet.

Antagningen till polisutbildningen i dag motsvarar tämligen exakt det antal poliser som polismyndigheterna i en dialog med Rikspolisstyrelsen har förklarat sig kunna anställa och som det finns ekonomiskt utrymme för. Om en polisaspirant under sin praktikperiod bedöms som olämplig för yrket saknas i princip möjlighet för den polismyndigheten att anställa en annan aspirant eftersom aspiranterna redan fördelats mellan landets polismyndigheter. Den aktuella polismyndigheten når i ett sådant fall inte upp till det antal anställda som det finns behov av och som det avsatts medel för.

Den föreslagna ordningen innebär en möjlighet att utbilda med ett något större antal personer än vad polismyndigheterna har behov av. Ett skäl för en sådan ordning är att skapa en sund konkurrens. Ett annat skäl är att det kan finnas anledning att avstå från att anställa personer som trots genomgången utbildning är mindre lämp-

liga för polisyrket, utan att ett sådant beslut får återverkningar i verksamheten. Ett tredje skäl är att utbildningen genom att införlivas i högskolesystemet kommer att locka studenter som genomgår hela eller delar av utbildningen utan att ha för avsikt att söka anställning som polis. Utbildningen, som ju föreslås bli en examen på grundnivå i högskolesystemet, kan tjäna som grund även för andra studier, t.ex. studier på avancerad nivå eller på forskningsnivå. Det finns vidare skäl att beakta polisutbildningens attraktionskraft för andra arbetsgivare än polisen, t.ex. försäkringsbolag och företag i säkerhetsbranschen. Det finns sammanfattningsvis skäl att räkna med att ett antal av de studenter som antas till utbildningen inte kommer att söka anställning som polis.

8.7.3 Prövning av lämpligheten för polisyrket

En fördel med dagens system är att den myndighet som har för avsikt att anställa en polis har möjlighet att under aspiranttiden se hur aspiranten fungerar i verksamheten. Som vi har framhållit tidigare framstår därtill aspirantperioden mindre som en praktikperiod inom ramen för polisutbildningen och mer som en yrkesföreberedande praktik. I fråga om anställningen kan dagens praktikperiod närmast jämföras med en provanställning, som efter godkänd praktik övergår i en tillsvidareanställning som polis.

Med vårt förslag kommer aspirantperioden att slopas till förmån för två perioder med verksamhetsförlagd utbildning som mer tydligt utgör en del av utbildningen. En fördel med den modellen är att den verksamhetsförlagda utbildningen kommer att förläggas till polismyndigheterna. Polismyndigheterna kommer därmed att under två perioder under utbildningen kunna bedöma hur studenterna fungerar i verksamheten. Det kan förutsättas att den verksamhetsförlagda utbildningen i stor utsträckning kommer att förläggas till de myndigheter där studenterna har för avsikt att söka anställning. I de fallen är studenterna således vid anställningstillfället väl kända i respektive polismyndighet.

För att ge polismyndigheterna än större möjlighet att bedöma studenternas lämplighet föreslår vi att den person med polisexamen ska anställas vid en polismyndighet ska erbjudas sex månaders provanställning (se 6 § lagen [1982:80] om anställningsskydd). Polismyndigheterna får därmed, även utan dagens aspirantsystem, en möjlig-

het att pröva polismannen i verksamheten innan beslut tas om en tillsvidareanställning.

8.7.4 Rikspolisstyrelsens och polismyndigheternas framtida roll

Förslaget innebär således att dagens tämligen omfattande organisation för rekrytering av studenter till polisutbildningen kan slopas. Polisens insatser kommer med vårt förslag i stället att behöva inriktas på en allmän marknadsföring av polisyrket och att locka studenter att söka de anställningar som är aktuella.

Polismyndigheterna kan självfallet som vi berört ovan (avsnitt 8.5.3) i samband med rekryteringen ställa krav på de anställda utöver vad som gäller för tillträde för utbildningen. Exempel på sådana krav kan vara fysiska krav, begåvning eller allmän lämplighet. Dessa krav kan antingen vara centralt fastställda vid Rikspolisstyrelsen eller vara upp till varje anställningsmyndighet att bestämma.

8.8 Specialistutbildning

Vårt förslag: Behovet av specialister inom polisen tillgodoses dels genom att personer med polisexamen ges möjlighet att studera vidare på en högre nivå inom högskolan, dels genom att personer med redan befintliga specialistkunskaper ges den utbildning som behövs för att arbeta inom polisen. Båda kategorierna av specialister bör anställas som poliser.

8.8.1 Behovet av specialister

Som vi framfört tidigare (avsnitt 7.5) är det vår utgångspunkt att grundutbildningen till polis ska vara gemensam för alla studerande. Centralt för det ställningstagandet är att grundutbildningen ska syfta till att den som anställs som polis efter godkänd polisexamen ska vara verksam inom den s.k. akutverksamheten (se närmare om begreppet i avsnitt 7.4).

Inom polisen finns emellertid en rad arbetsuppgifter som inte ryms inom begreppet akutverksamhet. Hit hör särskilt kvalificerad utredningsverksamhet och särskilt kvalificerad brottsförebyggande

verksamhet. Det är vår uppfattning att den kompetens som krävs för att lösa sådana arbetsuppgifter inte kan tillgodoses fullt ut genom rekrytering av personer med enbart en polisiär grundutbildning. Som exempel kan nämnas att vi från Åklagarmyndigheten har erfarit att de utredningar kring brott på skatteområdet som utreds av specialister vid Skattemyndighetens utredningsenheter håller en kvalitet som polismyndigheterna inte generellt når upp till.

Vilka befogenheter som kan bli aktuella att använda kommer att skifta mellan olika typer arbetsuppgifter. Att gå närmare in på vilka befogenheter en specialist utan polisiär grundutbildning bör ha och behöver saknar vi möjlighet att ta ställning till. En sådan kartläggning förutsätter överväganden som rör polisens verksamhet och arbetsmetoder, vilket inte omfattas av vårt uppdrag. Den frågan bör därför bli föremål för utredning i annan ordning.

8.8.2 Två typer av specialister

Specialister inom polisen kan utbildas och rekryteras på två grunder. Ett alternativ är att låta poliser som genomgått en polisiär grundutbildning genomgå ytterligare utbildning i syfte att fördjupa kunskaperna på något område. Ett annat alternativ är att personer med en annan bakgrund än den som polis ges en utbildning som förbereder för vissa arbetsuppgifter inom polisen.

Vi menar att båda alternativen bör utnyttjas. Att poliser genom att komplettera sin utbildning ska kunna ta sig an mer kvalificerade och specialiserade arbetsuppgifter är en självklar utgångspunkt. Den polisiära grundutbildningen och erfarenheten av att ha arbetat som polis inom akutverksamheten är självklart en stor tillgång även inom ramen för exempelvis den mer kvalificerade utredningsverksamheten. Detta har också traditionellt varit det sätt på vilket polisen har tillgodosett behovet av specialister.

Vi menar emellertid att också personer med en helt annan utbildnings- och yrkesbakgrund skulle ha mycket att tillföra polisens verksamhet på dessa områden. Vi vill t.o.m. hävda att en sådan rekrytering är nödvändig för att polisen i framtiden ska kunna bedriva en framgångsrik verksamhet. Det bör också framhållas att de kunskaper som tillhandahålls inom ramen för en polisiär grundutbildning inte är fullt ut nödvändiga för de arbetsuppgifter som ska utföras inom specialistverksamheten.

8.8.3 En ettårig högskoleutbildning på avancerad nivå

Vi har redan föreslagit att grundutbildningen blir en högskoleutbildning på grundnivå och att polisexamen ska vara en yrkesexamen (avsnitten 8.2 och 8.4.1).

Vi föreslår att även specialistutbildningen ska vara en högskoleutbildning. Specialistutbildningen innebär en fördjupning av utbildningen på den polisära grundutbildningen. De arbetsuppgifter som specialisterna kommer att utföra ställer därtill enligt vår mening än större krav på självständighet samt förmåga att hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer.

De som genomgår den polisiära grundutbildning som vi har föreslagit kommer redan när de påbörjar en specialistutbildning att ha genomgått en treårig högskoleutbildning. De har därmed redan en avsevärd studievana samt en förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar och att självständigt lösa problem. Studenterna ska därmed ha de förutsättningar som krävs för att studera på avancerad nivå. På samma sätt förutsätts att de personer som ska genomgå specialistutbildningen med en annan bakgrund än den polisiära ha en högskoleutbildning på motsvarande högskolenivå, t.ex. personer med en utbildning med samhällsvetenskaplig, juridisk, ekonomisk eller teknisk inriktning.

Mot denna bakgrund menar vi att specialistutbildningen bör vara en högskoleutbildning på avancerad nivå (se avsnitt 6.3 för en närmare beskrivning av den avancerade nivån).

Motsvarande utbildningar finns på andra håll. Av särskilt intresse är sjuksköterskeutbildningarna. Inom det området erbjuds ett relativt stort antal specialissjuksköterskeutbildningar, varav flertalet är ettåriga högskoleutbildningar på avancerad nivå (60 högskolepoäng). Flera av dem erbjuds som distansutbildningar. Ett annat exempel av särskilt intresse är det masterprogram i forensiskt vetenskap som Uppsala universitet anordnar med start höstterminen 2008. Utbildningen är en tvärvetenskaplig utbildning för de personer som tänker sig en yrkesbana vid t.ex. kriminalteknisk avdelning inom polisen eller laboratorier inom rättsväsendet.

Vi menar att 60 högskolepoäng (ett års heltidsstudier) framstår som en rimlig utbildningstid för specialister inom polisen. Det är emellertid självfallet upp till utbildningsanordnaren att avgöra den omfattning som krävs för att tillgodose det behov som polisen har av olika typer av specialister. För utbildningen bör införas en sär-

skild examen, *specialistpolisexamen*. Vårt förslag till examensbeskrivning framgår av Författningsförslag 2.

Med en specialistutbildning som omfattar 60 högskolepoäng kan den som genomgått utbildningen med relativt begränsade insatser, antingen direkt i anslutning till specialistutbildningen eller senare, komplettera studierna på ett sådant sätt att de kan omsättas i en magister- eller masterexamen. Vi ser emellertid, utifrån polisens behov av specialister, inte något behov av att skapa ett sådant system inom ramen för specialistutbildningen.

För de studerande på specialistutbildningen som inte har en polisexamen sedan tidigare bör specialistutbildningen, utöver de kurser om 60 högskolepoäng som beskrivits ovan, innehålla en kortare del av polisprogrammet. Syftet med ett sådant krav är att för de personer som inte tidigare varit verksamma som poliser skapa en förståelse för polisyrket och att ge dem grundläggande kunskaper om polisen och dess verksamhet. Det bör kunna röra sig om en relativt begränsad del av grundutbildningen, förslagsvis 15 högskolepoäng (en halv termins heltidsstudier), med tyngdpunkten förlagd till ämnet polisiärt arbete eller polisvetenskap (se avsnitt 8.4.4). Det finns ett särskilt värde i att dessa studier bedrivs tillsammans med de studenter som studerar vid polisprogrammet. För de studerande vid specialistutbildningen som inte har genomgått polisprogrammet kommer därmed utbildningen att omfatta totalt 75 högskolepoäng, dvs. ett år och därtill en halv termins studier.

I vad mån arbetsgivaren ska finansiera specialistutbildningen för en enskild anställd måste vara upp till arbetsgivaren att avgöra. Det kan således på specialistutbildningen finnas såväl studenter som finansierar sin utbildning själva som sådana som studerar med ekonomiskt stöd från arbetsgivaren.

8.8.4 Inriktningar för specialistutbildningen

Vår utgångspunkt är att behovet av specialister inom polisen finns främst inom den mer kvalificerade utredningsverksamheten och den mer kvalificerade brottsförebyggande verksamheten. Exakt vilka inriktningar specialistutbildningen kommer att ha kommer att växla över tiden och styrs självfallet av de rekryteringsbehov som polisen från tid till annan kommer att ha.

Som exempel på tänkbara utbildningar kan nämnas följande.

Brottsförebyggande verksamhet	Brottsutredande verksamhet
– kriminalunderrättelseverksamhet	– våldsbrott i nära relationer
– säkerhetsunderrättelseverksamhet	– ekonomisk brottslighet
– analys av orsaker till brott och verkan av polisiära arbetsmetoder	– miljöbrottslighet
– grov, organiserad brottslighet	– IT-brottslighet
	– kriminalteknik
	– förundersökningsledning
	– grov, organiserad brottslighet
	– grova brott med särskilt högt straffvärde

Enligt vår mening bör långt ifrån alla som inom polisen är verksamma inom något av de ämnesområden som ges exempel på ovan ha den typ av specialistutbildning som vi föreslår. En stor del av såväl den brottsförebyggande som den brottsutredande verksamheten ryms inom den s.k. akutverksamheten (se närmare om begreppet i avsnitt 7.4) och kommer även fortsättningsvis att utföras av poliser med en polisiär grundutbildning. Även inom ramen för specialistverksamheten kommer arbetet till stor del att utföras av andra än de med en specialistpolisexamen.

Vidare kommer utbildningar av ”specialistkaraktär” att tillhandahållas inom ramen för internutbildningen (se avsnitt 8.9), t.ex. utbildning för hundförare, trafikpoliser och piketpoliser samt andra polismän med speciella uppgifter inom framför allt akutverksamheten. Ett annat sådant exempel kan vara internutbildning i kriminalteknik, för sådana kriminalteknisk verksamhet där behovet av den spetskompetens som specialistutbildningen kan erbjuda inte bedöms nödvändig.

Frågor om utbildningar till chefer inom polisen omfattas inte av våra direktiv. Framtida utbildningar för högre chefer skulle emellertid passa väl in i den föreslagna modellen med studier på avancerad nivå inom högskolan.

8.8.5 Tillträdeskrav

Genom att förlägga specialistutbildningen som en högskoleutbildning på avancerad nivå följer av högskoleförordningen att för tillträde till utbildningen krävs enligt huvudregeln som grundläggande behörighet en examen på högskolans grundnivå. Denna kan som nämnts ovan vara antingen en polisexamen eller en annan högskoleexamen.

Vi har tidigare föreslagit att det för grundutbildningen ska uppställas särskilda tillträdeskrav utöver vad som följer av de allmänna bestämmelserna om tillträde till universitets- och högskoleutbildningar (avsnitt 8.5). Alla de krav som vi föreslagit för grundutbildningen gör sig inte gällande för en specialistutbildning. De arbetsuppgifter som kommer i fråga efter en sådan utbildning motiverar varken några medicinska krav eller krav på fysiska prestationer. Inte heller behövs något generellt krav på körkort. Däremot finns skäl att för specialistutbildningen uppställa samma krav på allmän laglydnad som vi föreslagit för grundutbildningen.

8.8.6 Civil personal eller poliser

Det finns redan i dag ett relativt stort antal anställda inom polisen som arbetar med polisens kärnverksamhet, t.ex. inom utredningsverksamheten och kriminalunderrättelseverksamheten, utan att vara poliser. De saknar därmed en polisiär titel och har inte heller några polisiära befogenheter.

En uppdelning av personer med samma typ av arbetsuppgifter i olika yrkeskategorier gynnar enligt vår mening inte verksamheten. Uppdelningen leder lätt till en syn på de anställda som delar av A- och B-lag. Även i förhållande till allmänheten kan uppdelningen uppfattas som ett problem genom att de olika titlarna på de anställda kan leda till oklarheter i fråga om kompetens, befogenheter och erfarenhet. Vi har också erfarit att dagens uppdelning i civil och polisiär personal med i stort samma arbetsuppgifter har lett till konfliktsituationer på arbetsplatserna.

Även tidigare har föreslagits att polisens utredningsverksamhet skulle kompletteras genom att rekrytera personer med en annan utbildnings- och erfarenhetsbakgrund. Ett detaljerat sådant förslag presenterades av Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU) år 2003 (SOU 2003:114). Beredningen menade att dessa utredare inte skulle bli poliser, utan i stället benämnas kriminalutredare. De skulle genom särskild reglering ges de befogenheter som behövdes för att utföra arbetsuppgifterna. Förslaget har inte genomförts.

Det skulle enligt vår mening ligga ett stort värde i att de personer som genomgått specialistutbildningen också anställs som poliser och ges en polisiär titel. Ett sådant system skulle medföra att poliskåren breddas i sin kompetens och att anställda med samma typ av arbetsuppgifter ges en större känsla av samhörighet. Uppdelningen

av de anställda i A- och B-lag skulle därmed motverkas. Samtidigt skulle allmänheten i sina kontakter med polisen mötas av tjänstemän med enhetliga titlar.

Vad gäller de polisära befogenheter som följer av en anställning som polis skulle det självfallet inte vara aktuellt för de specialister som inte har genomgått grundutbildningen att fullt ut verka som poliser. En sådan lösning skulle varken vara eller upplevas som rättssäker. En specialistutbildad utredare utan polisiär grundutbildning kommer självfallet att vara hänvisad till arbeta med de uppgifter för vilken han eller hon är utbildad. Det kommer inte på fråga att den som är utbildad för att genomföra kvalificerade miljöbrottsutredningar också används i exempelvis ingripandeverksamheten. Ingen polis får tillåtas att använda befogenheter för vilka han eller hon inte är utbildad.

Ett genomförande av vårt förslag skulle enligt vår mening bredda polisyrket och ge fler människor än i dag möjlighet att arbeta som poliser. Polisyrket skulle öppnas upp för annan kompetens och nya karriärvägar skulle skapas. Med dagens system kan en person med särskild kompetens, fallenhet och intresse för exempelvis miljöbrottsutredningar tvingas avstå från en lovande karriär p.g.a. att han eller hon inte kan simma ett visst antal meter eller springa ett antal kilometer på viss tid. Även vissa kroniska sjukdomar hindrar en sådan karriär, även om sjukdomen saknar betydelse för möjligheten att utföra arbetsuppgifterna. Svensk polis skulle med den föreslagna specialistutbildningen kunna rekrytera den första synskadade eller rullstolsburne polismannen.

8.9 Internutbildning

Vårt förslag: Internutbildning av polisens anställda är ett ansvar för Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna. Rikspolisstyrelsen ska samordna internutbildningen i landet och bedriva tillsyn i syfte att säkra en hög kvalitet.

8.9.1 Ansvaret för internutbildningen

Internutbildning inom polisväsendet, dvs. fortbildning eller funktionsutbildning av polisväsendets personal, är i dag en uppgift för såväl Rikspolisstyrelsen som polismyndigheterna. Rikspolisstyrelsen

har möjlighet att med bindande verkan för polismyndigheterna meddela föreskrifter om sådan utbildning (2–3 §§ polisutbildningsförordningen).

Oavsett vilken typ av grundutbildning som finns och vilken omfattning den kommer att ha kommer behovet att finnas av intern utbildning i syfte att dels vidmakthålla och utveckla personalens kompetens, dels öka personalens förmåga att utföra uppgifter som fordrar särskilda kunskaper eller särskild kompetens.

Behovet av sådan utbildning skiftar över tiden och kommer därtill att påverkas av vårt förslag om en specialistutbildning vid högskolan. Behovet av internutbildning måste identifieras framför allt av polismyndigheterna i deras verksamhet. Utbildningen kan däremot, såsom fallet är i dag, bedrivas såväl lokalt, regionalt (dvs. ett samarbete polismyndigheter emellan) som centralt.

Det kan finnas skäl för en enskild polismyndighet att själv bedriva internutbildning om ett behov uppstår lokalt. Utbildningen kan genomföras inom myndigheten, med hjälp av Rikspolisstyrelsen eller genom avtal med en extern utbildningsanordnare.

Det kan vidare finnas skäl att flera polismyndigeter gemensamt bedriver internutbildning för att täcka ett gemensamt behov. Antingen själva, med stöd av Rikspolisstyrelsen eller med en extern utbildningsanordnare.

Slutligen finns exempel på internutbildning där det finns ett värde av likriktning över landet och där det bör ställas krav på en minsta gemensamma kunskapsnivå inom hela polisen. Det finns därmed ett behov av att Rikspolisstyrelsen med bindande verkan för polismyndigheterna kan meddela föreskrifter om sådan utbildning. Utbildningen kan därefter bedrivas i enlighet med centralt fastställda riktlinjer lokalt vid en polismyndighet eller genom samarbete mellan flera polismyndigheter. Den kan även bedrivas på central nivå.

Den kritik vi har mött mot dagens system kan sammanfattas i en bristande samordning och helhetssyn samt en bristande kontinuitet. Av den enkät som genomförts för vår räkning (avsnitt 4.5) framgår att fler än hälften av de tillfrågade anser att de inte får den vidareutbildning som de önskar. Av de som angett specifika önskemål om innehållet på den efterfrågade utbildningen har drygt 50 procent svarat juridik, både som repetition av tidigare kunskaper och som uppdatering av ny lagstiftning. Andra områden där många av de tillfrågade uttryckt önskemål om mer utbildning är självskydd

(15 procent), narkotika (10 procent), förhörsteknik (8 procent) vapen och taktik (8 procent) samt bilkörning (7 procent).

Oavsett på vilken nivå utbildningsbehovet identifieras samt utbildningen beslutas och genomförs finns behov av nationell samordning. Ett sådant samordningsansvar för Rikspolisstyrelsen följer av 7 § polislagen (1984:387). Det är vidare av stor vikt att även internutbildningen präglas av hög kvalitet. Rikspolisstyrelsen har vidare enligt 7 § polislagen ett tillsynsansvar över polisväsendet och därmed även tillsyn med avseende på internutbildningen. Rikspolisstyrelsen har således ett stort ansvar enligt gällande regelverk att samordna och kvalitetsgranska internutbildningen, oavsett om den bedrivs lokalt, regionalt dvs. genom ett samarbete polismyndigheter emellan eller centralt.

8.9.2 Vilken typ av internutbildning ska bedrivas?

Internutbildningen är i dag en mångfacetterad verksamhet och kommer att vara så även i framtiden. Smala utbildningar för ett fåtal specialiserade befattningshavare varvas med breda utbildningar som omfattar stora delar av poliskåren. Det finns därmed ingen möjlighet för oss att mer i detalj beskriva ett framtida behov av internutbildning. En gränsdragning måste emellertid göras mot den specialistutbildning som vi har föreslagit (avsnitt 8.8) och som ska tillgodose behovet av spetskompetens inom de områden som inte kan räknas till akutverksamheten.

Behovet av internutbildning måste utgå från verksamheten och framför allt de bedömningar som från tid till annan görs vid polismyndigheterna. En detaljerad genomgång av de behoven resulterar närmast i en omfattande kartläggning av polisens verksamhet och metoder som vi saknar stöd för i våra direktiv.

Vi vill emellertid framhålla att ambitionen måste vara att internutbildningen ska hålla en hög kvalitet. Polishögskolan har redan i dag ambitionen att internutbildningen ska vara ”högskolemässig”, men med tydlig koppling till praktisk erfarenhet och praktisk kunskap. Med vårt förslag till ny grundutbildning bör en nära anknytning till högskolan falla sig än mer naturlig vad gäller internutbildningen, t.ex. vad gäller samarbete med högskolorna samt med enskilda lärare och forskare. Internutbildning kan givetvis även med fördel bedrivas av en högskola på uppdrag av polisen, vilket förekommer redan i dag.

Som vi konstaterat i samband med förslaget om en ny specialistutbildning (avsnitt 8.8) omfattas frågor om utbildningar som riktar sig till chefer inom polisen inte av våra direktiv. Chefsutbildningar på olika nivåer kommer emellertid rimligen att vara en viktig del av den internutbildning som Rikspolisstyrelsen med vårt förslag även fortsättningsvis kommer att ha det yttersta ansvaret för.

8.9.3 Organisatoriska frågor m.m.

Inom Rikspolisstyrelsen är internutbildningen i dag ett ansvar för Polishögskolan enligt en beställar/utförarmodell. Vårt förslag till ny grundutbildning och specialistutbildning inom ramen för högskolan kommer självfallet att ge återverkningar på hur Rikspolisstyrelsen internt kommer att hantera de utbildningsfrågor som även fortsatt kommer att vara Rikspolisstyrelsens ansvar, dvs. framför allt internutbildningen. Oavsett organisatorisk lösning kommer Rikspolisstyrelsen att med vårt förslag bedriva utbildning i betydligt mindre omfattning än i dag.

Det ligger inte inom ramen för vårt uppdrag att överväga frågor som berör Rikspolisstyrelsens interna organisation. En möjlig konsekvens av våra förslag är att Rikspolisstyrelsen väljer att behålla Polishögskolan och lokalerna i Sörentorp för att där bedriva internutbildning. En annan möjlig konsekvens är att Rikspolisstyrelsen väljer att avveckla Polishögskolan och i stället skapar en ny organisation för internutbildningen. Såväl frågan om lokalerna i Sörentorp som frågan om organisatorisk lösning är frågor för Rikspolisstyrelsen att ta ställning till.

I syfte att skapa en större volym kan enligt vår mening finnas skäl att utveckla den uppdragsutbildning som redan i dag bedrivs åt exempelvis Kustbevakningen och Tullverket.

8.9.4 Fortsatta studier vid högskolan

Med vårt förslag till polisiär grundutbildning och specialistutbildning inom ramen för högskolan finns, utöver internutbildningen, stora möjligheter att antingen på eget initiativ eller på arbetsgivarens uppmaning (t.ex. inom ramen för en personlig utvecklingsplan) komplettera högskolestudierna. En polisman kan exempelvis genom kompletterande studier studera för en magister- eller masterexamen

eller påbörja forskningsstudier. Det är vår uppfattning att sådana initiativ bör uppmuntras.

Studierna kan, beroende på omständigheterna, bedrivas med eller utan ekonomiskt stöd från arbetsgivaren.

8.10 Polisforskning

Vår bedömning: Polisforskningen i Sverige har länge varit eftersatt. Med vårt förslag till en ny högskoleutbildning ges en naturlig plattform för den framtida polisforskningen.

8.10.1 Begreppet polisforskning

Polisforskning är ett begrepp som är svårt att definiera. Det kan omfatta flera olika typer av forskning inom flera olika vetenskapliga discipliner. Som exempel på polisforskning kan nämnas forskning om:

- polisens verksamhet och dess effekter, inklusive effekter av olika typer av polisiära åtgärder,
- polisens arbetsmiljö,
- lagstiftning som reglerar polisens verksamhet,
- polisorganisationers utveckling och karaktär,
- polisens behandling av minoriteter,
- hur enskilda poliser påverkas av traumatiska upplevelser i arbetet,
- internationella jämförelser avseende polisverksamhet och
- normer och värderingar som råder inom polisen.

8.10.2 Polisforskningen i dag

Som vi konstaterat ovan (avsnitt 8.2.4) är det en allmän uppfattning att forskningen på polisområdet länge har varit eftersatt och att en naturlig plattform för sådan forskning saknas. Det saknas därtill en samordning av den forskning som bedrivs.

Polisforskning bedrivs på flera olika håll, bl.a. vid Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och vid de tre lärosäten där polisutbildningen bedrivs. Även vid Rikspolisstyrelsen finns forskningsresurser i form av en professur. Olika typer av polisforskning bedrivs också vid flera

svenska universitet och högskolor, bl.a. vid Göteborgs universitet och Stockholms universitet. Det finns även skäl att i sammanhanget peka på de resurser som i dag används av Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna för metodutveckling.

Eftersom polisutbildningen i dag inte är en högskoleutbildning saknas emellertid en naturlig koppling mellan forskningen och polisutbildningen och i förlängningen till polisverksamheten. Som en följd av detta är det i samband med utvecklingsarbete inom polisen – t.ex. när man förfinar befintliga metoder eller utvecklar nya – svårt att som stöd i arbetet använda vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

8.10.3 Polisforskningen i framtiden

Med vårt förslag till en ny högskoleutbildning ges en naturlig plattform för den framtida polisforskningen. Kompetensen på det området måste emellertid byggas upp under de kommande åren. Detta kräver att resurser tillförs polisforskningen antingen i form av nya medel eller genom omfördelning av de medel som i dag används för polisforskning på annat håll.

Lärarna på polisutbildningen måste inledningsvis ges möjlighet att komplettera sina studier och öka sin akademiska kompetens. Den ökade kompetensen kommer för vissa att innebära en doktorsexamen i exempelvis polisvetenskap. För att nå dit krävs att lärarna ges utrymme att komplettera sina kunskaper och att det finns tillgång till forskarutbildade handledare och lärare. En del av den kompetensen kan behöva anställas från andra lärosäten än de där polisutbildningen kommer att bedrivas.

Det ankommer inte på oss att ta ställning till vilka högskolor eller universitet som ska bedriva polisutbildning. Det kan emellertid finnas skäl att begränsa utbildningen på avancerad nivå, dvs. magister- och masternivån samt forskarutbildningen till sådana lärosäten där en infrastruktur för sådan utbildning redan finns eller kan införskaffas. En sådan infrastruktur kan innebära att det finns tillgång till lektorer och professorer inom ämnen som är relevanta för polisforskningen.

8.11 Övergången till en ny utbildning

Vår bedömning: En del av lärarna vid dagens polisutbildning måste höja sin kompetens om de önskar fortsätta som lärare vid den föreslagna utbildningen, medan andra redan har den kompetens som krävs för anställning som lärare vid en högskola.

Poliser med en äldre polisutbildning kan genom kompletterande studier vid högskolan erhålla en polisexamen.

8.11.1 Större krav på lärarkompetens

Med den föreslagna utbildningen till polis inom ramen för högskolesystemet kommer nya krav att ställas på lärarna. Lärarkompetensen kommer på sikt inte att utgöra något problem, men måste beaktas vid övergången från den nuvarande utbildningen till en högskoleutbildning.

Högskolor och universitet får, såvitt här är av intresse, anställa lärare som professorer, lektorer, adjunkter och forskarassistenter (4 kap. 1 § högskoleförordningen). Härutöver kan anställas timlärare och gästlärare. För anställning som professor krävs vetenskaplig skicklighet medan det för anställning som lektor som huvudregel krävs en doktorsexamen eller motsvarande vetenskaplig kompetens. För anställning som forskarassistent krävs en doktorsexamen.

För anställning som adjunkt finns inget krav på vetenskaplig kompetens. I stället ställs krav på examen från en högskoleutbildning eller motsvarande kompetens samt som huvudregel en högskolepedagogisk utbildning och visad pedagogisk skicklighet.

Det finns självfallet bland de lärare som i dag är verksamma vid polisutbildningen många erfarna, kunniga och pedagogiskt skickliga personer som skulle ha mycket att tillföra som lärare även inom ramen för den föreslagna högskoleutbildningen. Det borde enligt vår mening därför finnas ett intresse bland de högskolor som kommer att bedriva den nya utbildningen att rekrytera lärare från den befintliga utbildningen.

För det fall de lärare som är verksamma i dag saknar en högskoleexamen kan de ändå anställas om adjunkter om de bedöms ha motsvarande kompetens. Det finns med all säkerhet de av dagens lärare som kan anställas direkt som adjunkter på den grunden.

I annat fall krävs kompletterande studier som leder till en högskoleexamen. En sådan kompetensutveckling kan genomföras an-

tingen i Rikspolisstyrelsens regi inför en ny högskoleutbildning, eller i högskolornas regi i samband med rekryteringen av lärare till den nya utbildningen.

Vi vill vidare framhålla att mycket av den färdighetsträning som polisutbildningen kommer att innehålla kan komma att genomföras i polismyndigheternas regi inom ramen för den verksamhetsförlagda utbildningen. Sådan utbildning kommer då, helt eller delvis, att utföras av polismyndigheternas personal utan beaktande av de krav som ställs på de lärare som är anställda vid universitet och högskolor.

8.11.2 Värdet av en äldre polisutbildning

Det kommer självfallet att dröja många år innan poliskåren enbart består av poliser med högskoleexamen. Det stora flertalet poliser under många år framöver kommer att ha genomgått den nuvarande, eller föregående, polisutbildningen. En väsentlig fråga är därmed vilket värde en sådan utbildning kommer att ha inom ramen för den föreslagna högskoleutbildningen.

Även en äldre polisutbildning är meriterande i det sammanhanget. Av 6 kap. 7 § högskoleförordningen framgår att en student har rätt att tillgodoräkna sig annan utbildning än högskoleutbildning om de kunskaper och färdigheter som studenten åberopar är av en sådan beskaffenhet och har en sådan omfattning att de i huvudsak svarar mot den utbildning för vilken de är avsedda att tillgodoräknas. En student får enligt samma bestämmelse också tillgodoräknas motsvarande kunskaper och färdigheter som har förvärvats i yrkesverksamhet. Frågor om tillgodoräknande avgörs av den enskilda högskolan.

Mot denna bakgrund är det möjligt för en polis med en äldre utbildning att genom kompletterande studier, dvs. att genomgå delar av det föreslagna polisprogrammet vid en högskola, erhålla en polisexamen på högskolenivå. Hur stor del av polisprogrammet som behövs för att den gamla och nya utbildningen tillsammans ska kunna läggas till grund för en högskoleexamen är upp till respektive högskola att avgöra i det enskilda fallet. Det kan komma att variera beroende på vilken typ av polisutbildning och annan utbildning polismannen har genomgått tidigare samt vilken yrkeserfarenhet han eller hon har.

Tillträde till den föreslagna specialistutbildningen förutsätter att sökanden har antingen en polisexamen eller en annan högskole-

examen på grundnivå. En polisman med en äldre polisutbildning kan, om han eller hon önskar genomgå specialistutbildningen, med den komplettering av den grundläggande polisutbildningen som beskrivs ovan få tillträde även till den utbildningen.

8.11.3 Ikraftträdande m.m.

Att skapa en ny högskoleutbildning kräver ett omfattande förberedelsearbete. Hur omfattande arbetet blir är bl.a. beroende av vid vilka högskolor den föreslagna utbildningen ska bedrivas och hur många studenter som ska utbildas. Vi har inte att ta ställning till någon av dessa frågor.

Vi uppskattar att en ny utbildning bör kunna ta emot sina första studenter tidigast år 2010. I samband med att den utbildningen tar sin början påbörjas en avveckling av den nuvarande utbildningen. Vid övergången från ett utbildningssystem till ett annat måste hänsyn tas bl.a. till polisens kontinuerliga behov av nya poliser till sin verksamhet. Vidare måste beaktas den ambitionsnivå som finns beträffande antalet verksamma poliser i landet, dvs. regeringens mål om att det ska finnas 20 000 poliser.

Det tar med vårt förslag till ny utbildning tre år för en student att genomgå utbildningen. Polismyndigheterna skulle därmed, med studier som påbörjas år 2010, kunna anställa poliser med den föreslagna polisexamen tidigast år 2013. Polisen rekryteringsbehov måste emellertid tillgodoses även i tiden fram till dess. En möjlighet är att inför övergången till en ny utbildning låta fler studenter än det årligen finns behov av genomgå den äldre utbildningen för att tillgodose polisens verksamhetsbehov på ett par års sikt. En annan möjlighet är att låta den nuvarande och den föreslagna utbildningen verka parallellt under en övergångstid.

Frågan om hur övergången ska planeras styrs således i mycket av polisens verksamhetsbehov och ambitionen kring antalet verksamma poliser. Dessa frågor omfattas inte av vårt uppdrag. De bör i stället lösas i en dialog mellan Regeringskansliet och Rikspolisstyrelsen.

9 Konsekvenser av förslagen

9.1 Inledning

Om förslagen i ett betänkande påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting eller andra enskilda, ska enligt 14 § kommittéförordningen (1998:1474) en beräkning av dessa konsekvenser redovisas i betänkandet. Om förslaget innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt ska även dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller landsting ska det också lämnas förslag till finansiering.

Vi har vid våra beräkningar nedan valt att utgå från 2006 års siffror. Anledningen härtill är att antalet polisstuderande under år 2007 var exceptionellt högt till följd av en ökad utbildningsinsats för att uppfylla det av regeringen angivna målet om 20 000 poliser år 2010. Siffrorna för år 2007 är således inte representativa för ett år med en normalstor utbildningsinsats och lämpar sig därför mindre väl som underlag för en konsekvensanalys.

9.2 Kostnaden per student med dagens polisutbildning

Kostnaderna för dagens polisutbildning varierar mellan de tre utbildningsorterna. Enligt uppgifter från Rikspolisstyrelsen uppgick år 2006 kostnaden per helårsstudent till 135 000 kr för Polishögskolan i Solna, 169 000 kr för polisutbildningen i Umeå och 150 000 kr för polisutbildningen i Växjö, vilket innebär en genomsnittlig kostnad om cirka 151 000 kr per helårsstudent. I de ovan angivna beloppen ingår kostnader för rekrytering, undervisning, utrustning, personalkostnader m.m. Kostnaden för den två år långa teoretiska delen av utbildningen uppgår således till i genomsnitt 302 000 kr (151 000 x 2) per student.

Vidare tillkommer lönekostnaden för aspirantutbildningen. Månadslönen för en polisaspirant uppgår till 15 000 kr och utgår under sex månader. Till denna summa ska läggas arbetsgivaravgifter och sociala avgifter om ungefär 7 000 kr per student och månad. Detta innebär en ytterligare kostnad om 132 000 kr (22 000 x 6) per student. Den verkliga lönekostnaden är emellertid högre eftersom aspiranterna även uppbär ersättning för obekväm arbetstid och övertid. Dessa kostnader har inte beaktats vid beräkningen. Därtill kommer även en rad ospecificerade kostnader för polismyndigheterna i form av kostnader för handledning av aspiranter, utrustning, uniformer, lokaler m.m.

Då den teoretiska delen av polisutbildningen är studiemedelsfinansierad tillkommer även statens kostnader för studiemedel under två år. År 2006 uppgick denna kostnad till cirka 33 000 kr per helårsstudent och år (uppgiften hämtad från Utbildningsdepartementet).

Sammanfattningsvis uppgår den totala utbildningskostnaden per student med dagens polisutbildning till omkring 500 000 kr (151 000 x 2) + 132 000 + (33 000 x 2). Därtill kommer de ovan angivna kostnaderna vid polismyndigheterna.

9.3 Kostnaden och ersättningen per student vid de allmänna universiteten och högskolorna

Vårt förslag innebär att polisutbildningen ska införlivas i det allmänna högskolesystemet. Frågan är då om ett sådant förslag skulle innebära en kostnadsminskning eller en kostnadsökning för staten.

När det gäller den totala kostnaden för den av oss föreslagna utbildningen har vi inte möjlighet att redovisa några detaljerade beräkningar för genomförandet av förslaget. En sådan beräkning är framför allt beroende av frågor som dimensionering av utbildningen och antalet utbildningsanordnare. Dessa frågor omfattas inte av vårt uppdrag.

Vidare måste i sammanhanget skiljas mellan å ena sidan de medel en utbildningsanordnare erhåller i ersättning från statsmakterna för att anordna en utbildning och å andra sidan den verkliga kostnaden för utbildningen. Statens resurstilldelning till universiteten och högskolorna delas in i ersättning per helårsstudent och ersättning per helårsprestation. Den förstnämnda ersättningen utgår oavsett studentens studieprestation medan den sistnämnda ersättningen är beroende av att studenten klarar sina studiepoäng. Ersättningsnivåerna varierar

inom olika utbildningsområden. Den ersättning en utbildningsanordnare erhåller för att anordna en utbildning behöver inte med automatik motsvara de verkliga kostnaderna för denna. I en utbildning ingår vanligtvis även olika utbildningsområden med varierande ersättningsnivåer.

Kostnaderna för en utbildning kan även variera beroende på vid vilken högskola den anordnas eftersom det ankommer på den enskilde utbildningsanordnaren att besluta om vad som ska ingå i utbildningen.

Det är mot bakgrund av ovanstående inte möjligt att få fram några exakta siffror för beräkning av kostnaderna för vårt förslag. För att få en uppfattning om de ekonomiska konsekvenserna av vårt förslag kan emellertid en jämförelse med andra liknande högskoleutbildningar i det allmänna högskolesystemet göras med avseende på ersättningsnivån per student.

Av Högskoleverkets årsrapport för år 2007 framgår att den genomsnittliga kostnaden per helårsstudent i det allmänna högskolesystemet år 2006 uppgick till 71 500 kr. Då statens kostnad för en högskoleutbildning även innefattar kostnaden för studiemedel, vilken år 2006 var omkring 33 000 kr per helårsstudent, uppgick den totala kostnaden per helårsstudent till 104 500 kr för detta år.

När det gäller den ersättning som staten betalar ut skiljer sig denna som ovan angetts mycket åt inom de olika utbildningsområdena. Av tabellen nedan framgår den ersättning som år 2006 betalades ut inom olika utbildningsområden. Det nedan angivna ersättningsbeloppet inkluderar såväl ersättning per helårsstudent som ersättning per helårsprestation.

Utbildningsområde	Exempel på ämne eller utbildning	Ersättning per student år 2006 (avrundade belopp)
Humanistiskt, juridiskt teologiskt, samhälls-vetenskapligt	Juristutbildning, ekonomutbildning, socionomutbildning	37 000 kr
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	Biolog, ingenjör, apotekare	85 000 kr
Vård	Sjuksköterska	93 000 kr
Medicin	Läkare	123 000 kr
Idrott	Idrottslärare	141 000 kr
Musik	Kammarmusiker	186 000 kr
Design	Industridesigner	213 000 kr
Konst	Fri konst	268 000 kr
Opera	Operasångare	435 000 kr

Källa: Högskoleverkets årsrapport 2007

I de i tabellen angivna beloppen ingår i förekommande fall kostnaden för verksamhetsförlagd utbildning. Statens kostnader för studiemedel ingår emellertid inte.

9.4 En jämförelse med sjuksköterskeutbildningen

Såvitt avser kostnader för den föreslagna polisutbildningens del är enligt vår mening en jämförelse med sjuksköterskeutbildningen relevant. Båda utbildningarna är yrkesinriktade och omfattar tre års högskolestudier, varav ett år utgör verksamhetsförlagd utbildning. Denna del av utbildningen innefattar på såväl sjuksköterskeutbildningen som på den föreslagna polisutbildningen ett stort praktiskt inslag med särskilda material- och lokalbehov samt ett betydande mått av handledning. Vidare är båda utbildningarna studiemedelsfinansierade. Vi menar därför att det är rimligt att anta att kostnaderna för den föreslagna polisutbildningen borde vara jämförbara med de för sjuksköterskeutbildningen.

Av tabellen ovan framgår att ersättningen för en helårstudent inom utbildningsområdet ”vård” uppgår till 93 000 kr per år inklusive ersättning för verksamhetsförlagd utbildning. Detta innebär en total ersättning under tre år med 279 000 kr. Beloppet är emellertid högt räknat med hänsyn till att det i sjuksköterskeutbildningen även ingår andra delar som inte är direkt vårdinriktade, t.ex. kurser i

beteendevetenskap, med lägre ersättningsnivåer. Den verkliga ersättningen för utbildningen är därmed sannolikt lägre än vad som ovan angetts. Vidare ska statens kostnader för studiemedel som år 2006 uppgick till 33 000 kr per helårsstudent och år beaktas.

9.5 Sammanfattande bedömning

Vårt förslag innebär i ekonomiskt hänseende såväl ökade som minskade kostnader för staten. De ökade kostnaderna beror på att utbildningen förlängs. Vidare tillkommer kostnader för två terminers verksamhetsförlagd utbildning samt kostnader för studiemedel under ytterligare ett år. Kostnadsminskningarna har sin grund i att lönekostnaden under den sex månader långa aspirantutbildningen bortfaller liksom kostnaderna vid polismyndigheterna för den delen av utbildningen. Vidare utnyttjas med förslaget ett redan befintligt system för adminstration, förvaltning, lokaler m.m., vilket också medför en kostnadsminskning.

Vi har ovan konstaterat att den totala kostnaden per student med dagens polisutbildning uppgår till i vart fall 500 000 kr. Vi har även gjort bedömningen att den av oss föreslagna utbildningen i allt väsentligt kan jämföras med sjuksköterskeutbildningen. Den totala ersättningen för sjuksköterskeutbildningen har ovan beräknats till 279 000 kr per student, vilket av skäl som angetts ovan är högt räknat. Härvid ska även statens kostnader för studiemedel om 33 000 kr per helårsstudent och år beaktas.

I detta sammanhang kan två olika jämförelser göras. Det första alternativet innebär en jämförelse mellan den totala kostnaden för dagens polisutbildning om 500 000 kr per student i förhållande till en total ersättning för sjuksköterskeutbildningen om 279 000 kr per student jämte kostnaden för studiemedel avseende en helårsstudent under tre år om 99 000 kr. En sådan jämförelse ger vid handen att kostnaden för dagens polisutbildning vida överstiger en högt räknad ersättning till sjuksköterskeutbildningen. Vid jämförelsen har hänsyn tagits till att båda utbildningarna helt eller delvis är studiemedelsfinansierade.

Det andra alternativet innebär en jämförelse mellan å ena sidan den totala kostnaden per student med dagens polisutbildning utslaget på två och ett halvt år (500 000/2,5=200 000 kr) och å andra sidan ersättningen per helårsstudent vid sjuksköterskeutbildningen (93 000 kr). Härvid ska även kostnaden för studiemedel om 33 000 kr

per helårsstudent och år beaktas. Även vid denna jämförelse överstiger kostnaden för dagens polisutbildning en högt räknad ersättning till sjuksköterskeutbildningen. Vid jämförelsen har även här hänsyn tagits till att båda utbildningarna helt eller delvis är studiemedelsfinansierade.

Vi har från Rikspolisstyrelsen erfarit att det efter år 2008 bör utbildas 700 poliser per år för att bibehålla den av statsmakterna angivna nivån om 20 000 poliser år 2010. Med vårt förslag finns det liksom vi tidigare redogjort för (se avsnitt 8.7.2) emellertid skäl att räkna med att ett något större antal personer kommer att utbildas än vad polismyndigheterna har behov av.

För finansiering av vårt förslag krävs en omfördelning av resurser inom staten. Enligt vår mening bör medel som i dag tilldelas Rikspolisstyrelsen med avseende på den polisiära grundutbildningen överföras till utbildningsväsendet.

9.6 Övriga förslag

Utöver förslaget till ny grundutbildning har vi även lämnat förslag till specialistutbildning, internutbildning samt genomförande av säkerhetskontroller.

När det gäller kostnaden för utbildningen som leder till specialistpolisexamen torde denna med hänsyn till såväl utbildningens längd som innehåll samt det begränsade antal studenter som kan tänkas söka sig till utbildningen bli försumbar.

Internutbildningen är enligt vårt förslag ett ansvar för Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna. Kostnaden för utbildningen är helt beroende av hur Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna väljer att utforma denna. Det saknas dock anledning att anta att utbildningens omfattning kommer att förändras i någon större utsträckning jämfört med i dag.

Vi har även föreslagit att en sökande till polisutbildningen ska ha genomgått säkerhetsprövning och uppfylla kraven enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627) och säkerhetsskyddsförordningen (1996:633). Denna typ av kontroll genomförs redan i dag avseende de sökande till polisutbildningen.

10 Författningskommentar

De förslag som lagts fram av utredningen föranleder dels ett nytt författningsförslag i form av en tillträdesförordning för polisutbildningen, dels ändringar i högskoleförordningen(1993:100), polisutbildningsförordningen (1999:740), polisförordningen (1998:1558), förordningen med instruktion för Rikspolisstyrelsen (1989:773) och studiestödsförordningen (2000:655).

Tillträdesförordningen

Vi har i avsnitt 8.5.1 redogjort för skälen till varför vi anser att det för polisutbildningen ska gälla andra tillträdeskrav än de som följer av de allmänna bestämmelserna om tillträde till universitets- och högskoleutbildningar. Vi har också föreslagit att dessa krav ska regleras i en särskild tillträdesförordning för polisutbildningen.

Tillträdesförordningen avser tillträde till polisutbildning på såväl grundnivå som avancerad nivå.

För tillträde till polisutbildningen på grundnivå krävs, utöver grundläggande behörighet för högskolestudier, att sökanden har godkänts vid säkerhetsprövning enligt säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen, att sökanden innehar körkort för bil samt att han eller hon uppfyller vissa särskilt uppställda medicinska krav.

För tillträde till specialistpolisutbildningen krävs, utöver grundläggande behörighet för studier på avancerad nivå, att sökanden har genomgått och godkänts vid säkerhetsprövning enligt ovan.

Högskoleförordningen

Bilaga 2 till högskoleförordningen utgörs av examensordningen. I denna återfinns beskrivningar av olika högskoleexamina med avseende på omfattning och mål.

Vårt författningsförslag i denna del avser examensbeskrivningar beträffande polisexamen och specialistpolisexamen.

Polisutbildningsförordningen

I konsekvens med att vi föreslår att polisutbildningen ska bli en högskoleutbildning ska polisutbildningsförordningen inte längre gälla.

Polisförordningen

Ändringen i 1 kap. 4 § är föranledd av att tidpunkten för erhållande av polismans ställning i vårt förslag kopplas till anställning som polis. De polisstuderande kommer med vårt förslag därmed inte att ha några polisiära befogenheter. Vidare saknas skäl att behålla ”rektorn vid Polishögskolan” i uppräkningen eftersom utbildningen enligt vårt förslag äger rum vid en högskola eller ett universitet.

Bestämmelsen i 3 kap. 9 § har anpassats till vårt förslag på så sätt att den som avlagt den föreslagna polisexamen jämställs med den som genomgått tidigare polisiär grundutbildning.

Bestämmelsen i 6 kap. 9 § har ändrats på det sättet att den som avlagt den föreslagna polisexamen eller specialistpolisexamen är behörig att anställas som polis. Vidare har beskrivningen av tidigare polisiär grundutbildning som grundar behörighet för anställning som kommissarie, inspektör eller polisassistent sammanförts i tredje punkten.

Övriga ändringar är föranledda av att begreppet ”polisaspirant” avskaffas och att polisutbildningsförordningen upphävs med vårt förslag.

Rikspolisstyrelsens instruktion

Den föreslagna ändringen i 1 § föranleds av att Polishögskolan med vårt förslag upphör i sin nuvarande form.

Av 2 § framgår Rikspolisstyrelsens uppgifter. Rikspolisstyrelsens skyldighet att bedriva intern utbildning följer i dag av 2 § polisutbildningsförordningen. Eftersom den förordningen föreslås upphävas har en motsvarande bestämmelse införts i andra stycket 8.

Genom den föreslagna 13 g § ges Rikspolisstyrelsen rätt att meddela föreskrifter om viss typ av utbildning som bedrivs vid polismyndigheterna. En bestämmelse med motsvarande innehåll finns i dag intaget i 3 § andra stycket polisutbildningsförordningen.

Övriga ändringar är en följd av att dels Polishögskolan upphör, dels polisutbildningsförordningen upphävs med vårt förslag.

Studiestödsförordningen

Ändringen är föranledd av att polisutbildningen dels vid Polishögskolan, dels i form av uppdragsutbildning upphör med vårt förslag.

Kommittédirektiv

En polisutbildning för framtiden

Dir. 2006:139

Beslut vid regeringssammanträde den 21 december 2006.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall lämna förslag till hur den nuvarande polisutbildningen bör reformeras. Syftet är att säkerställa att enskilda poliser och polisorganisationen som helhet motsvarar de krav som ställs på polisverksamheten och på de förhållningssätt som skall styra arbetet.

Uppdraget innebär att utredaren skall kartlägga och analysera hur kraven på polisverksamheten och därmed på poliserna kan komma att förändras jämfört med situationen i dag. Med det som utgångspunkt skall utredaren genomföra en granskning av dagens polisutbildning vad avser antagningskrav, rekryteringsprocess och grund- och vidareutbildningen.

Utredaren skall kartlägga och analysera de behov och förväntningar som finns på polisorganisationen i fråga om etnisk mångfald, jämställdhet, polisverksamhet i glesbygd och i storstad och en breddad rekrytering till polisyrket.

I uppdraget ingår också att överväga de andra frågor som aktualiseras med anledning av uppdraget.

Som en del i arbetet skall utredaren hämta in information om polisutbildningar i andra relevanta länder för att, i de fall detta är motiverat, ta till vara kunskap och erfarenheter.

Utredaren skall lämna förslag till hur förändringarna skall genomföras. Utredaren skall beakta de överväganden och förslag som redovisas i delbetänkandet Läget i rättsväsendet och förslag till fortsatta reformer inom brottsutredningsverksamheten m.m. (SOU 2003:114) avseende kriminalpolisutbildning och behovet av en breddad rekrytering till den brottsutredande verksamheten.

Utredaren skall utifrån de identifierade kraven och granskningen av polisutbildningen lämna förslag till hur denna bör reformeras.

Den första delen av uppdraget, som handlar om att identifiera de krav som kommer att ställas på polisverksamheten, skall redovisas senast den 30 april 2007. Uppdraget skall slutredovisas senast den 30 mars 2008.

Bakgrund

Den nuvarande polisutbildningen

Polisprogrammet i dess nuvarande utformning tillkom 1998 och bedrivs enligt bestämmelserna i polisutbildningsförordningen (1999:740). Utbildningen omfattar två års heltidsstudier. Eleverna har efter avlagd polisexamen möjlighet att söka betald handledd praktik som aspirant vid en polismyndighet. Efter sex månaders godkänd praktik anställs aspiranten som polis.

Utbildning av poliser bedrivs vid Polishögskolan i Solna samt som uppdragsutbildning vid Umeå universitet och Växjö universitet på uppdrag av Rikspolisstyrelsen.

Det finns sedan 2002 även en möjlighet att genomgå polisutbildningen på distans. Utbildningsinnehållet på distansutbildningen är detsamma som i det vanliga polisprogrammet. Polishögskolan i Solna är huvudansvarig för distansutbildningen medan de lokala polismyndigheterna svarar för merparten av de praktiska momenten.

Rikspolisstyrelsen ansvarar i samverkan med polismyndigheterna för rekryteringen av studenter till utbildningen. Behörighetskraven för antagning till den är omfattande. Utöver grundläggande behörighet för högskolestudier samt vissa särskilda behörigheter, bl.a. i svenska, skall den sökande ha de personliga egenskaper som bedöms nödvändiga för polisyrket. Därutöver ställs krav på att den sökande bl.a. har normal fysisk förmåga, är minst 20 år under antagningsåret och svensk medborgare.

Urvalet sker i flera steg och inleds vid polismyndigheten i det län där den sökande bor. De sökande som bedöms vara mest konkurrenskraftiga kallas därefter till fysiska prov. I nästa steg kallas kvarvarande sökande till fördjupade tester och intervjuer. Slutligen fattar Rikspolisstyrelsen beslut om den sökande skall antas till polisutbildningen.

Tidigare utredningar och granskningar

Den grundläggande polisutbildningen har varit föremål för flera utredningar och interna granskningar. Resultatet av den kanske mest genomgripande utredningen presenterades 1996 i departementspromemorian Rekrytering och grundutbildning av poliser (Ds 1996:11). Där föreslogs bl.a. en anpassad utbildning inom ramen för högskoleväsendet med ämnen som juridik, beteendevetenskap, psykologi, informationsteknik och svenska. Den resterande mer praktiskt inriktade delen av polisutbildningen skulle enligt utredningen påbörjas när den teoretiska utbildningen var avslutad med godkända examina.

År 1997 redovisade en arbetsgrupp vid Rikspolisstyrelsen en genomförandeutredning där man valde att gå ett steg längre än förslagen i departementspromemorian genom att föreslå att hela polisutbildningen skulle utgöra högskoleutbildning. Detta var bakgrunden till att Rikspolisstyrelsen inledde ett samarbete med Umeå universitet och senare även med Växjö universitet. Det var emellertid och är fortfarande fråga om uppdragsutbildningar.

Bland övriga utredningar och granskningar kan nämnas departementspromemorian Vidareutbildning av poliser (Ds 1997:5), Rikspolisstyrelsens granskningar av polisutbildningen år 2000 (VKA 761-3176/00) och 2002 (VKA 977-2964/02) samt Rikspolisstyrelsens uppföljning av 2002 års granskning av polisutbildningen (VKA 977-2964/02) som genomfördes 2004–2005. Av intresse i detta sammanhang är också den kartläggning av mångfaldsarbetet inom polisen som genomfördes 2004 av förre länspolismästaren i Stockholm, Gunno Gunnmo (dnr Ju2004/8969/PO).

Behovet av en utredning

Polisorganisationen har getts långtgående befogenheter för att fullgöra sina uppgifter och poliser måste därför motsvara högt ställda krav på kompetens och uppträda på ett sätt som inger förtroende hos allmänheten.

Polisutbildningen har i sin nuvarande utformning varit oförändrad sedan den tillkom 1998. Samhällsförändringar i Sverige och i omvärlden innebär att förutsättningarna för polisarbetet också förändras. Dessa förändringar kan t.ex. komma att kräva resursförstärkningar och en modernisering av den lagstiftning som reglerar polisens arbete.

Polisens förmåga handlar också om kompetensen och lämpligheten hos varje anställd. Polisutbildningen måste vara utformad på ett sätt som säkerställer att enskilda poliser uppfyller de kompetenskrav som är nödvändiga för att utföra arbetet på ett professionellt sätt. Ny teknik och nya typer av brottslighet innebär att vissa poliser måste ha specialistkompetens inom områden som IT och ekonomi samt i övrigt ha en förmåga att hantera komplicerade problem och orsaksförhållanden.

Polisverksamheten måste ständigt utvecklas och anpassas för att möta medborgarnas behov och förväntningar. De som blir poliser måste därför också ha den personliga lämplighet som krävs för yrket, till exempel i fråga om att bemöta människor med varierande bakgrund och i olika situationer. Förutsättningarna för att arbeta som polis är dessutom olika beroende på vilka arbetsuppgifter man har och var i landet verksamheten bedrivs. Att arbeta som polis i en storstad skiljer sig i vissa avseenden åt från att arbeta som polis i glesbygdsområden.

Utvecklingen av polisverksamheten förutsätter kunskaper om brottslighetens struktur och omfattning, vilka arbetsmetoder som har visat sig fungera och kunskaper om vad som sker i samhället i övrigt. En tydligare koppling mellan polisutbildningen, polismyndigheterna, polisforskningen och kriminologin i allmänhet är därför en viktig förutsättning för att utveckla kvaliteten i utbildningen och inom polisverksamheten.

Det finns också en internationell dimension på polisverksamheten. Den ökande internationaliseringen innebär att svensk polis i allt högre grad samverkar med andra länders polisorganisationer. Det förväntas därför att svensk polis har den kompetens som krävs för att utveckla och fördjupa det internationella polissamarbetet.

Dagens polisutbildning bör mot denna bakgrund ses över i sin helhet.

Uppdraget

En särskild utredare skall lämna förslag till hur den nuvarande polisutbildningen bör reformeras. Syftet är att säkerställa att enskilda poliser och polisorganisationen som helhet motsvarar de krav som ställs på polisverksamheten och på de förhållningssätt som skall styra arbetet.

Uppdraget innebär att utredaren skall kartlägga och analysera hur kraven på polisverksamheten och därmed på poliserna kan komma att förändras jämfört med situationen i dag. Med det som utgångspunkt skall utredaren genomföra en granskning av dagens polisutbildning vad avser antagningskrav, rekryteringsprocess och grund- och vidareutbildningen. Utredaren skall slutligen lämna förslag till de förändringar som granskningen föranleder.

Krav på framtidens poliser

Som en del i granskningen av dagens polisutbildning skall utredaren kartlägga och analysera hur kraven på polisverksamheten och därmed på personalen kan komma att förändras jämfört med situationen i dag.

Utredaren skall vidare kartlägga och analysera de behov och förväntningar som finns på polisorganisationen i fråga om etnisk mångfald, jämställdhet, polisverksamhet i glesbygd och i storstad och en breddad rekrytering till polisyrket.

Granskning av dagens polisutbildning

Med utgångspunkt i de identifierade kraven på enskilda poliser och på polisverksamheten i stort skall utredaren göra en granskning av dagens polisutbildning. I begreppet polisutbildning avses i detta sammanhang antagningskrav, rekryteringsprocess samt grund- och vidareutbildning. I begreppet ligger inte de krav och utbildningar som riktar sig till chefer på olika nivåer inom polisen.

Nuvarande antagningskrav skall bedömas mot bakgrund av utredarens slutsatser kring de verksamhetsmässiga krav som kan komma att ställas på polisarbetet i framtiden. Om utredaren finner att något krav gör det svårare för kvinnor eller personer med utländsk bakgrund att bli antagna till polisutbildningen skall det kommenteras och motiveras särskilt. I denna del av uppdraget ingår också att redovisa för- och nackdelar med att ha alternativa antagningskrav för civila specialister.

Utredaren skall också ta ställning till det nuvarande systemet för rekrytering av poliser. I syfte att åstadkomma en bredare rekrytering skall utredaren särskilt bedöma de insatser som görs för att

förmå fler kvinnor och personer med annan etnisk eller kulturell bakgrund att söka sig till polisyrket.

Utredaren skall göra en bedömning av om dagens grundutbildning, inklusive distansutbildning, är ändamålsenlig i fråga om innehåll och längd. En viktig del i granskningen rör frågan om vilken anknytning grund- respektive vidareutbildningen bör ha till universitet och högskolor och till polismyndigheterna. Utredaren skall i denna del också ta ställning till huruvida polisutbildningen kan och bör omvandlas till en högskoleutbildning. För det fall utredaren lägger förslag till att polisutbildningen bör infogas i högskoleväsendet skall en konsekvensanalys av förslaget redovisas.

Mot bakgrund av det ökande behovet av kompetens och professionalism inom polisen skall utredaren överväga åtgärder som redan under grundutbildningen ger polisen bättre förutsättningar att möta sådana behov. En viktig delfråga i detta sammanhang är vilka moment som bör ingå i den grundutbildning som är gemensam för alla poliser. En angränsande fråga är i vilken utsträckning och med vilket innehåll en polisstuderande redan under grundutbildningen skall kunna specialisera sig med inriktning mot t.ex. arbete med brottsutredningar eller yttre, uniformerad tjänst. Utredaren skall för det fall övervägande skäl talar mot en sådan specialisering lämna förslag på hur detta behov kan säkerställas på annat sätt.

Utredaren skall redovisa för- och nackdelar med att inrätta en förkortad grundutbildning för t.ex. akademiker i syfte att säkerställa specialistkompetens på områden där behovet av polisiära befogenheter är framträdande. För det fall utredaren finner att en sådan utbildning bör inrättas skall antagningskraven till denna specificeras.

Det ingår också i uppdraget att bedöma polisorganisationens samlade insatser för att vidareutbilda poliser och annan personal som utför polisarbete. En central fråga i den här delen är det eventuella behovet av återkommande utbildningar som är gemensamma för alla respektive mer funktionsinriktade vidareutbildningar. Utredaren skall här också göra en bedömning av vilka delar av vidareutbildningen som bör ges centralt av Polishögskolan, regionalt av polismyndigheterna respektive i samverkan med universitet och genom den Europeiska polisakademin (CEPOL). En annan fråga som kan aktualiseras är om poliser på olika håll i landet får vidareutbildning i den utsträckning det är motiverat.

Utredaren skall göra en bedömning av om balansen mellan teoretiska och praktiska moment på grund- och vidareutbildningen motsvarar verksamhetens behov.

Förslag till en polisutbildning för framtiden

Utredaren skall utifrån de identifierade kraven och granskningen av polisutbildningen lämna förslag till hur denna bör reformeras.

Utredaren skall också redovisa hur förslagen skall genomföras.

Uppdragets genomförande

Utredaren skall samråda med berörda myndigheter samt ta tillvara de erfarenheter som gjorts av Polisutbildningsutredningen (Ju 2006:03).

Utredaren skall redovisa de ekonomiska konsekvenserna av de förslag som lämnas.

Utredaren skall hämta in information om polisutbildningar i andra relevanta länder för att, i de fall detta är motiverat, ta till vara kunskap och erfarenheter.

Utredaren skall beakta de överväganden och förslag som redovisas i delbetänkandet Läget i rättsväsendet och förslag till fortsatta reformer inom brottsutredningsverksamheten m.m. (SOU 2003:114) avseende kriminalpolisutbildning och behovet av en breddad rekrytering till den brottsutredande verksamheten.

Den del av uppdraget som rör identifieringen av de krav som kan komma att ställas på polisen skall redovisas senast den 30 april 2007. Uppdraget skall slutredovisas senast den 30 mars 2008.

(Justitiedepartementet)

Uppföljning av Polisutbildningen för de studenter som tog examen vårterminen 2003 och 2005

Betty Rohdin*och Maria Mikkonen†

Februari, 2008

1 Inledning

I samband med utredningen av den framtida polisutbildningen ingick uppdraget att utvärdera den nuvarande utbildningen. Framför allt saknades en större undersökning om hur tidigare studenter vid polisutbildningen uppfattade sin utbildning, en så kallad alumnistudie. Vi valde därför att göra en totalstudie av samtliga polisstudenter som avlade examen vårterminen 2003 och 2005. Det innebär att respondenterna har 4 respektive 2 års erfarenhet av polisyrket. Sammanlagt skickades enkäter till 712 före detta studenter vid polisutbildningarna i Stockholm, Umeå och Växjö. Fördelningen över respondenternas examensår och utbildningsort presenteras i Tabell 1.

*Polisutbildningen vid Växjö universitet, Epost: betty.rohdin@vxu.se

†Center for Labour Market Policy Research (CAFO), Växjö universitet, Epost: maria.mikkonen@vxu.se.

Tabell 1: Fördelningen av utskickade enkäter.

Utbildningsort	2003	2005
PHS Stockholm	179	188
Umeå Polisutbildning	61	94
Växjö Polisutbildning	69	93

1.1 Bortfall

Av de 712 enkäter som skickades ut kom 30 enkäter tillbaka med antingen fel adress eller inkom efter sista svarsdatumet.[1] Svarsfrekvensen för denna undersökning är 67 procent vilket får anses som tillfredställande. Av dem som svarat på enkäten har 53 procent fått sin utbildning vid PHS, 26 procent har gått Polisutbildningen i Växjö och 21 procent utbildningen i Umeå.

1.2 Polisernas bakgrund

Av de som svarat på enkäten är 32 procent kvinnor och 68 procent män. Tre procent anger att de är födda i ett annat land än Sverige. Nästan alla (98 %) av de tillfrågade svarar att de hade tidigare arbetslivserfarenheter när de påbörjade utbildningen. I genomsnitt har de svarande 7 års arbetslivserfarenhet medan medianvärdet är 5 år. Hälften av de tillfrågade har läst enstaka kurser vid universitet eller högskola och 13 procent anger att de har en universitets- eller högskoleexamen.

1.3 Polisernas nuvarande situation

Förutom frågor kring sin bakgrund fick de tillfrågade svara på ett antal frågor om sin nuvarande arbetssituation. 99 procent av respondenterna angav att de idag är anställda vid en polismyndighet. 92 procent är anställda som polisassistenter och resterande som inspektörer (endast en är kommissarie). 79 procent arbetar huvudsakligen med ingripandeverksamhet, 4 procent med utredningar och 6 procent med Näpo. Övriga återfinns bland annat som hundförare, inom spaningsenheter eller trafik.

[1] En påminnelse skickades ut till de som inte hade svarat på enkäten.

Hälften av poliserna är verksamma i en medelstor stad och drygt en tredjedel arbetar i ett storstadsområde. Övriga 14 procent anger att de arbetar i en liten stad eller på glesbygden.

2 Polisernas uppfattning om utbildningen

I enkäten ställdes en rad påståenden kring utbildningen som respondenterna utifrån en fyrgradig skala skulle ange i vilken uppfattning som dessa överensstämde med respondentens egna uppfattning. I de flesta fall förekommer signifikanta skillnader mellan de olika lärosätena, vilket gör att svaren redovisas för varje utbilningsort för sig i figur 1–3.

Mest nöjda med sin utbildning i helhet är de som studerade i Umeå. Mest nöjda med sina lärare är å andra sidan poliserna som fick sin utbildning i Växjö, både när det gäller lärarnas pedagogiska förmåga och deras kunnande. På frågor om utbildningens innehåll, om man anser sig fått tillräckligt med teoretisk kunskap, om utbildningen gav internationella perspektiv samt om utbildningen gav poliserna en värdegrund att stå på, tycks respondenterna vara tämligen överens oavsett studieort. 3/4 av respondenterna anser att påståendet 'att utbildningens innehåll var relevant' överenstämmer i hög grad eller till ganska hög grad. 90 procent säger sig ha fått tillräckligt med teoretisk kunskap. Få tycker däremot att de fått ett internationellt perspektiv genom sin utbildning. Ungefär 60 procent anser att de fått en värdegrund att stå på.

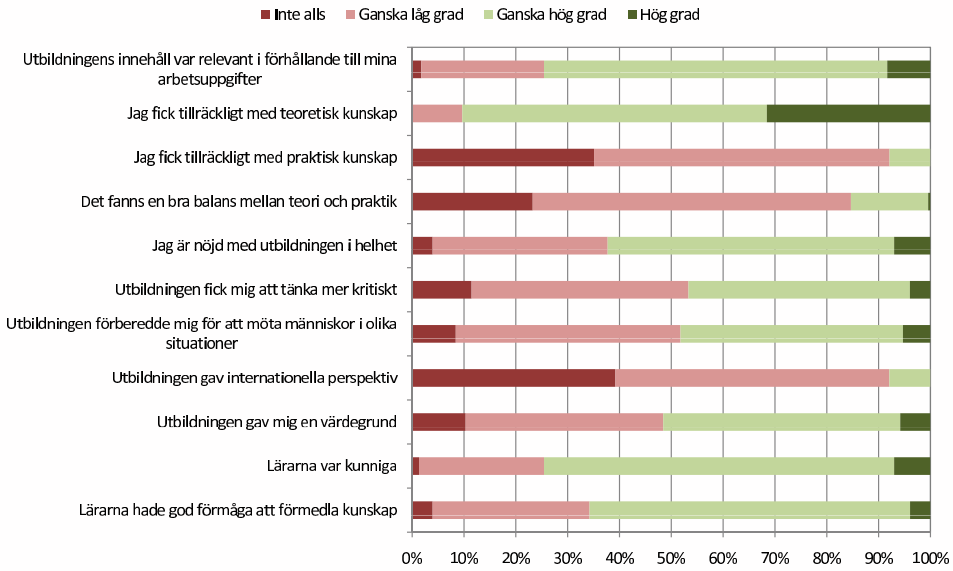

Figur 1: I vilken grad överenstämmer följande påståenden med din uppfattning om din utbildning? (PHS)

De poliser som gått på PHS skiljer sig markant från de som gått på de andra lärosätena när det gäller frågan om det varit en bra balans mellan teori och praktik. 85 procent av PHS studenterna anser att påståendet överenstämmer i låg grad eller ganska låg grad. Resultaten från Umeå och Växjö visar att 60 procent ifrågasätter påståendet. Generellt tycker majoriteten att de inte fått tillräckligt med praktisk kunskap och det är framför allt de tidigare studenterna vid PHS som efterfråga mer praktiska kunskaper i utbildningen.

Sammantaget kan vi konstatera att de som studerat vid PHS är mer negativa till sin utbildning än de poliser som studerat i Växjö och Umeå (med avseende på dessa påståenden). Denna bild förstärks av de öppna frågor och de kommentarer som de tillfrågade besvarat och skrivit. Resultaten från enkätsvaren visar däremot att de allra flesta oavsett studieort anser sig ha fått tillräckligt med teoretiska kunskaper inom utbildningen.

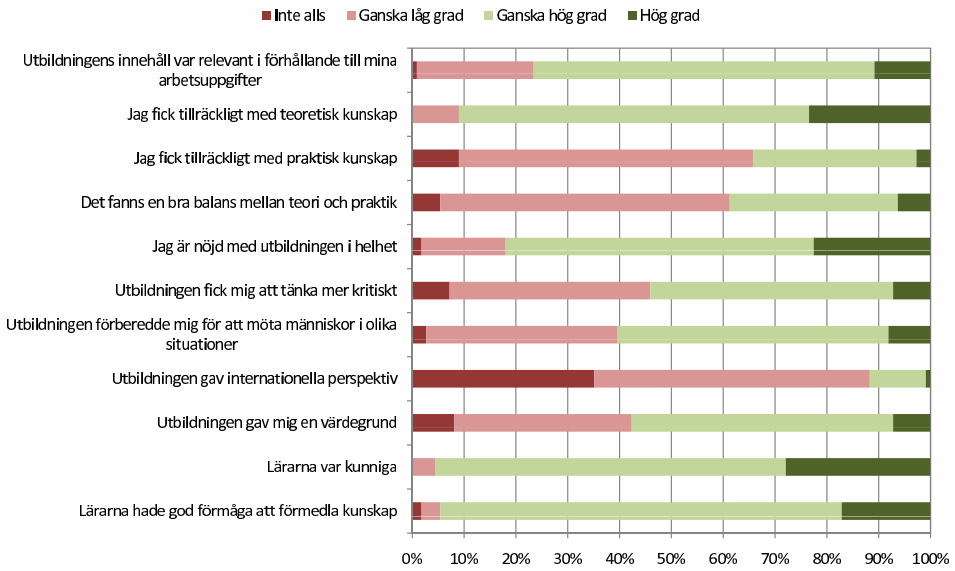

Figur 2: I vilken grad överenstämmer följande påståenden med din uppfattning om din utbildning? (Växjö)

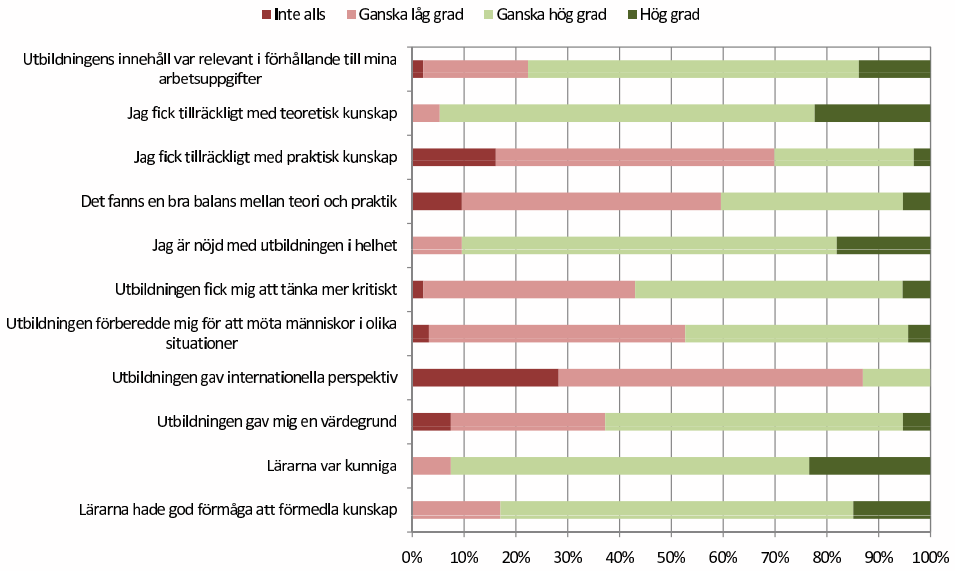

Figur 3: I vilken grad överenstämmer följande påståenden med din uppfattning om din utbildning? (Umeå)

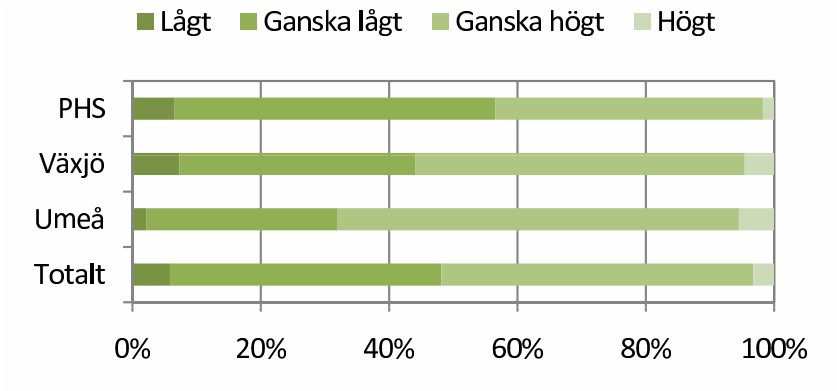

Figur 4: Vad anser du om studietempot under utbildningen?

2.1 Polisernas uppfattning om studietempot

Det föreligger signifikanta skillnader när det gäller uppfattningen om studietempot på de olika studieorterna. Poliserna som genomfört sin utbildning vid PHS anser i större utsträckning än övriga att studietempot under utbildningen var lågt eller ganska lågt (57%). Bland de tidigare polisstudenterna vid utbildningen i Umeå är andelen som uppger att studietempot var lågt eller ganska lågt 32 procent och bland de tidigare studenterna vid utbildningen i Växjö 44 procent.

Noterbart är att det inte är någon signifikant skillnad mellan de respondenter som tidigare läst på högskola eller universitet och de som saknar motsvarande erfarenheter från högre utbildning när det gäller uppfattningen om studietempot. Däremot svarar en högre andel av kvinnorna, i jämförelse med männen, att tempot var ganska högt.

2.2 Polisernas uppfattning om antagningskraven

På frågan om huruvida antagningskraven till Polisutbildningen är rimliga eller ej så kan vi konstatera att det här föreligger signifikanta skillnader mellan hur män och kvinnor har svarat. Fler män än kvinnor anser att antagningskraven är rimliga. Intressant är att bland de individer som svarat 'nej' så svarar samtliga att kraven bör skärpas, detta oavsett kön. Majoriteten av de

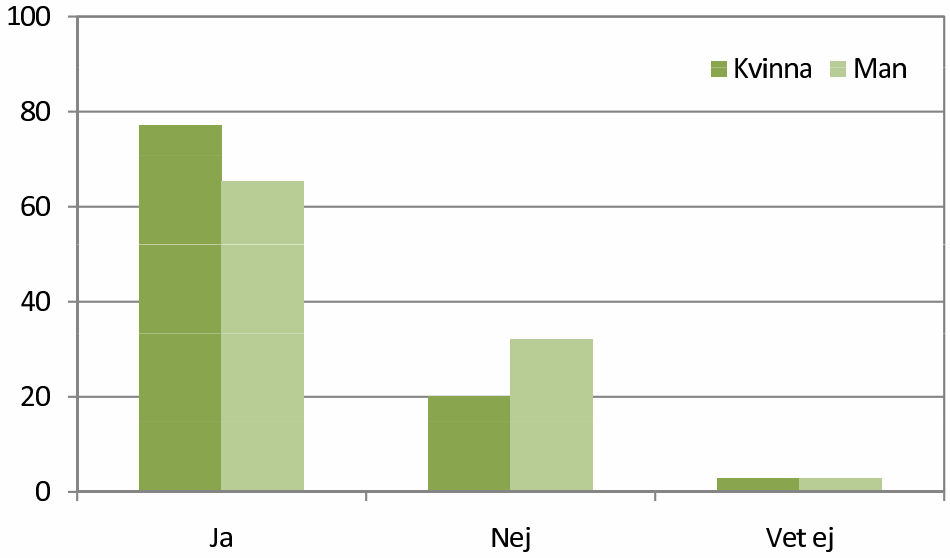

Figur 5: Tycker du att antagningskraven till Polisutbildningen är rimliga?

.

som har utvecklat sitt 'nej'-svar anser att de fysiska kraven inte bör skilja sig åt mellan könen eftersom arbetsuppgifterna som polis är desamma för både män och kvinnor. Många menar dessutom att kraven på kunskaper i det svenska språket borde vara högre. Ett flertal av de svarande är dessutom skeptiska till lämplighetskraven och menar att individer som är uppenbart direkt olämpliga ändå kommer in på utbildningen och att dessa sedan skapar problem på arbetsplatserna. I de öppna svaren har ett antal av respondenterna även starkt ifrågasatt att många studenter får fullfölja utbildningen trots att det redan under utbildningstiden visar sig att dessa inte är lämpliga för polisyrket.

2.2.1 Öppna svar angående antagningskrav och lämplighet

'Våga ta tag i studenter som antingen inte sköter utbildningen eller inte klarar prov alternativt är olämpliga. Om utbildningen inte gör det så har vi problem ute i myndigheterna. Avskilj studenter som på ett eller annat sätt ej uppfyller önskvärda krav.'

'Antagningen är som ett lotteri. Jag har själv blivit nekad plats ett år för att nästa år få högsta betyg. Sänk ej kraven till polisutbildningen. Viktigt att vi behåller kvalitén.'

'Samma krav på män och kvinnor. Vi ska arbeta med samma saker.'

'Gör så att antagningen blir anonym. Det är för mycket godtycke idag.'

2.3 Polisutbildningens innehåll i förhållande till arbetet som polis

Respondenterna ombads att bedöma innehållet i de ämnen som de kommit i kontakt med under termin 1-4. De fick använda sig av fem olika svarsalternativ; 'Mycket bra', 'Bra', 'Dåligt', 'Mycket dåligt' och 'Vet ej'. Även här skiljer sig svaren en del mellan de olika lärosätena, vilket går att utläsa i Tabell 2.

Generella tendenser är att respondenterna under sin utbildning varit mest nöjda med 'Juridik', 'Självskydd/Konflikthantering' och 'Vapen och taktik'. Tillsammans med 'Poliskunskap' är också 'Juridik' det ämne där väldigt få är kritiska. Mest kritiska är respondenterna till ämnet 'Statsvetenskap', men även 'IT' och 'Kriminologi' får en del kritik. Många är också missnöjda med 'Polisbilskörning', detta gäller framför allt de som studerat vid PHS.

Det föreligger starkt signifikanta skillnader i svar mellan de olika utbildningsorterna, men också stora skillnader mellan könen. Skillnader i svar med avseende på utbildningsnivå föreligger också men inte alltid så starkt signifikanta. Skillnaderna visas i figur 6 och figur 7.[2]

När det gäller ämnet 'Kriminologi' är kvinnorna mindre kritiska än männen och när det gäller 'Självskydd/Konflikthantering' är männen mer positiva än kvinnorna. Männen är mer kritiska till ämnet 'IT' än kvinnorna.

När vi studerar svaren för 'Vapen och taktik' finner vi att båda grupperna är mycket positiva men att kvinnor (62%) svarar i högre grad 'Mycket bra' jämfört med männen (43%). Ett av de ämnen som samtliga är mest kritiska till är 'Polisbilskörning', männen svarar dock 'Mycket dåligt' oftare än kvinnorna (31% jämfört med 18%).'Akutsjukvård' och 'Mentalt förhållningssätt' tycks vara ämnen där männen är något mer kritiska till innehållet

[2] Ålder tycks dock inte påverka svaren i något avseende.

Tabell 2: Gör en bedömning av innehållet i följande ämnen (svarsfrekvenserna är uppdelade efter utbildningsort och anges i procent).

	PHS				Växjö				Umeå			
	Mycket bra	Bra	Dåligt	Mycket dåligt	Mycket bra	Bra	Dåligt	Mycket dåligt	Mycket bra	Bra	Dåligt	Mycket dåligt
Juridik	46	54	0	0	54	46	0	0	34	63	3	0
Poliskunskap	26	62	11	1	25	70	5	0	15	80	5	0
Kriminologi	5	55	24	14	5	67	24	2	5	63	24	5
Beteendevetenskap	6	42	39	13	4	35	41	16	2	60	24	6
Statvetenskap	3	26	37	13	2	40	38	16	0	37	40	11
Självskydd och konflikthantering	24	59	12	4	63	37	0	0	46	51	3	0
IT	3	33	46	13	18	57	17	7	2	45	33	19
Vapen och taktik	54	41	5	0	48	48	2	0	39	55	6	0
Kriminalteknik	15	64	19	1	12	64	21	3	19	63	16	2
Polisbilskörning	2	19	34	45	36	41	16	7	26	53	17	4
Radio	3	41	37	17	36	55	8	1	3	40	36	21
Akutsjukvård	4	74	19	2	14	59	15	12	4	74	19	2
Mentalt förhållningssätt	6	52	27	11	6	61	25	5	6	49	26	15

Notera att svarsfrekvensen för alternativet 'Vet ej' inte redovisas här. I de flesta fall är den siffran 0 procent eller nära noll. Ett undantag är Statsvetenskap.

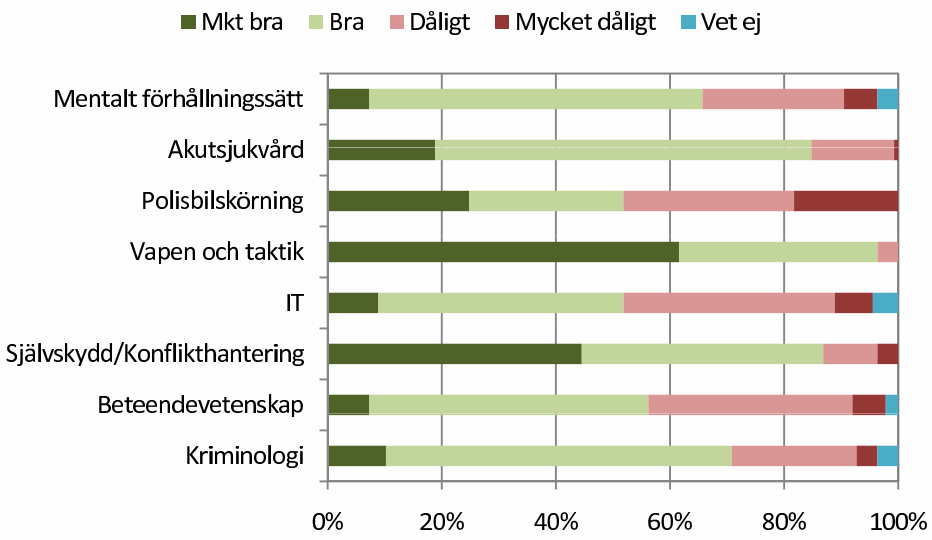

Figur 6: Gör en bedömning av innehållet i följande ämnen i förhållande till ditt arbete som polis? Sammanställning för kvinnorna.

.

än kvinnorna. Generellt återfinns dock majoriteten av samtliga i kategorin 'Bra'.

När vi studerar hur utbildningsnivå påverkar svaren på frågorna kring innehållet i de olika ämnena finner vi att de med högre utbildningsnivå i större utsträckning utrycker att innehållet i 'Beteendevetenskap' är 'Dåligt'(41% jämfört med 31%). Innehållet i 'Kriminalteknik' tycks tilltala den grupp som inte tidigare läst vid något universitet eller högskola, 18 procent menar att innehållet är 'Mycket bra' (motsvarande siffra för den andra gruppen är 11 procent).

2.3.1 Öppna svar om utbildningens innehåll

'Mer praktik. Låt studenterna komma ut på fältstudier innan aspiranttiden så skulle man får ta del av mötet med människor i större utsträckning. Varför inte gå tillbaka till det gamla systemet med GK1 och två'.

'Jag skulle vilja att utbildningen gav en bra teoretisk grund - en trygghet

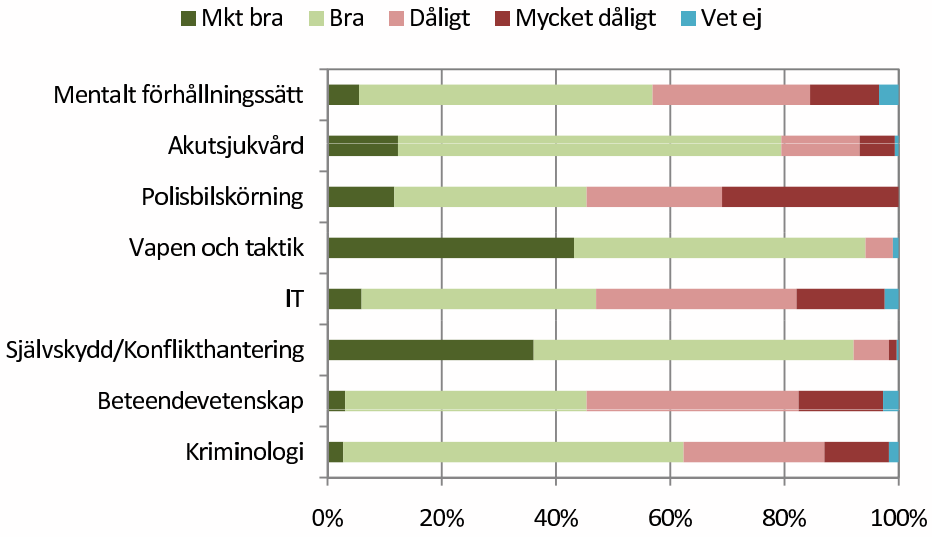

Figur 7: Gör en bedömning av innehållet i följande ämnen i förhållande till ditt arbete som polis? Sammanställning för männen.

.

att falla tillbaka på rent faktamässigt-men sedan måste man ha riktiga möten med människor.'

'Varva teori och praktik'.

'Vad man gör mest som IGV-polis är att köra polisbil, det man gjorde minst på skolan var att köra polisbil'.

2.3.2 Beskriv din utbildning med tre ord

Vi bad de svarande att beskriva sin utbildning med tre ord. Vi väljer att presentera resultatet med de vanligaste förekommande kombinationerna.

- Nyttig, eget ansvar, rolig (Sthlm 03)
- Tråkig, rolig, nyttig (Sthlm 05)
- Lärorik, kul, omväxlande(Umeå 05)
- Teori, ingen praktik (Phs 03)

- Intensiv, lärorik och kamratskapande (Växjö 05)
- Bred, problemorienterad och grupparbeten (Phs 03)
- Personlig utveckling, spännande och oerhört rolig.(Phs 03)
- Eldsjälar, påkostad, genomtänkt (Växjö 05)
- Hände, lärde, kände (PHS 05)
- Väl avvägd, lära för livet, intressant (Växjö 05)

2.4 Polisernas uppfattning om aspiranttjänstgöringen

Överlag uppger de allra flesta av respondenterna att de är nöjda med sin aspiranttid, vilket illustreras i Figur 8. Svaren skiljer sig inte åt varken med avseende på utbildningsort eller med avseende på kön. Mer än 90 procent anser att asprianttiden var en bra utbildningstermin och nästan lika många anser att de blev väl förberedda för det kommande yrkeslivet under denna termin. Dock är 20 procent av de tillfrågade inte särskilt nöjda med sin handledning.

2.4.1 Öppna svar om aspiranttiden

'Under aspirant tidens sex månader förväntas man kunna det mesta, även praktiskt. Det är egentligen ända tiden för praktiskt lärande. I sin iver att visa att man kan och snabbt bli accepterad kopierar man andras beteenden utan reflexion. Det tog ett tag efter aspiranten innan man litade på sitt sunda förnuft.'

'Inför mentorskap för samtliga.'

2.5 Polisernas uppfattning om hur utbildningen skulle kunna förbättras

Respondenterna fick i enkäten ta ställning till om man skulle vilja ha mer eller mindre av olika ämnen och om de tror att utbildningen skulle bli bättre om den blev en högskoleutbildning.

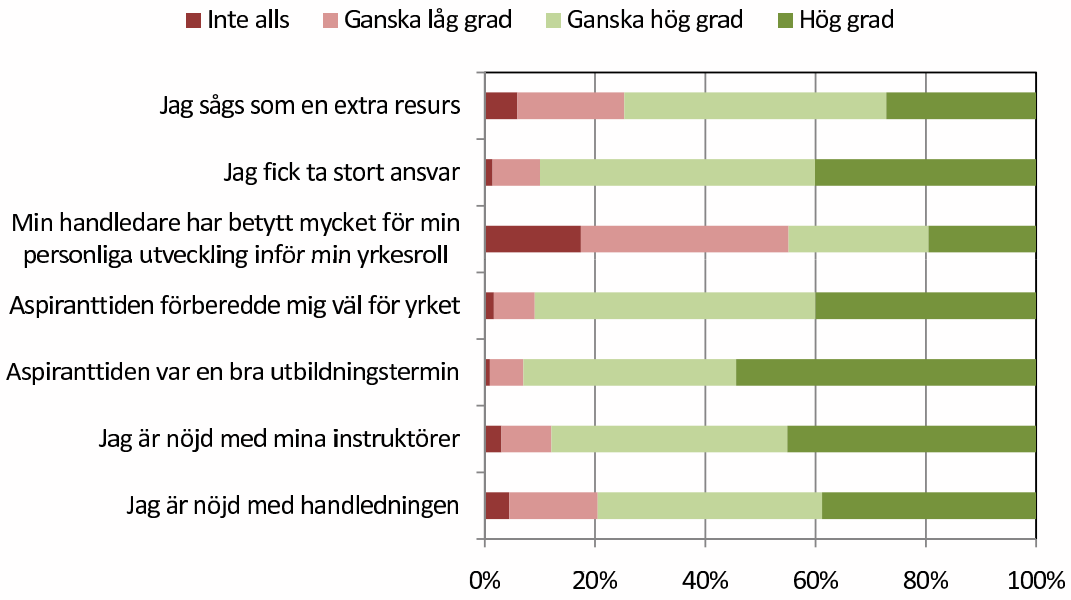

Figur 8: I vilken grad överensstämmer följande påstående med din uppfattning om din aspiranttjänstgöring?

.

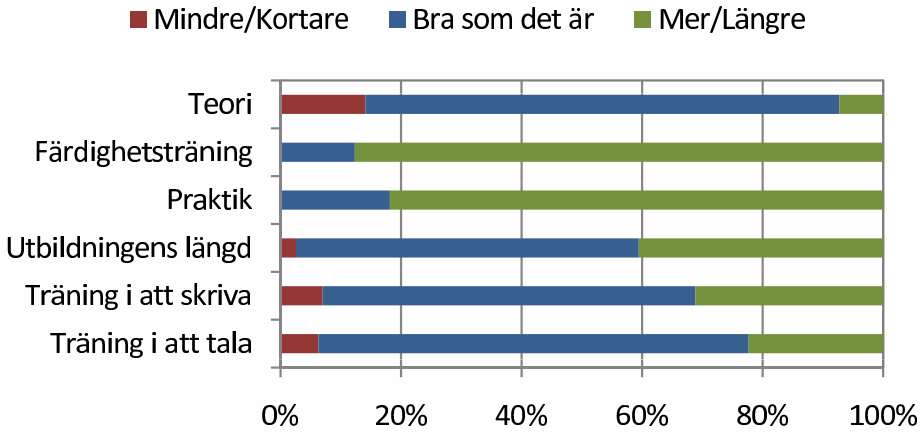

Figur 9: Om du fick möjlighet att förändra utbildningen till polis, hur skulle dessa förändringar se ut?

.

Tabell 3: Ange de områden du velat ha mer av.

	Andel procent
Brott i nära relationer	21
Trafik	31,6
Omvärldskunskap	16,2
Narkotika	52,9
Ungdomar och ungdomsbrott	47,8
Mångfaldsfrågor	16,5
Vardagsbrott	45,9
Psykiskt störda	39,2

Observera att det endast gick att ange om man velat *ha mer* av de givna områdena, det gick inte att ange om man velat ha mindre.

Figur 9 visar att majoriteten skulle vilja ha mer färdighetsträning och mer praktik vid myndighet. 40 procent anser också att utbildningens längd skulle kunna utökas. De flesta anser att teoridelens omfattning är bra som den är. Även när det gäller träning i att skriva och tala tycker majoriteten att den tid som ägnades åt detta var tillräcklig. Vid en jämförelse mellan kvinnor och män finner vi att den senare gruppen i högre utsträckning anser att utbildningen bör innehålla mindre teori (17 procent av männen jämfört med 8 procent av kvinnorna).

Vid en jämförelse med hur ålder påverkar svaren på frågorna kring förbättringar av utbildningen visar det sig att den äldre kategorin av de tillfrågade (i detta fall innebär det att man är född 1970 eller tidigare) är den grupp som har mest synpunkter på tiden man lägger på teori. Endast 60 procent anser att det är bra som det är (detta att jämföra med 80 procent för övriga åldersgrupper). Hur denna grupp vill förändra är dock inte tydlig; 27 procent anser att man skulle lägga mindre tid på teori men 13 procent vill öka tiden.

Vid en jämförelse mellan individer med olika utbildningsnivåer finner vi några signifikanta skillnader. På frågan om huruvida man vill förändra tiden som man har vid en myndighet, vill 85 procent av de tillfrågade med en högre utbildningsnivå ha längre praktik medan motsvarande siffra för övriga är 77 procent. På frågan om man vill förändra den tid man lägger på träning i att tala så vill de med högre utbildningsnivå i större utsträckning lägga mer tid på detta jämfört med övriga.

En annan fråga som respondenterna fick ta ställning till var om det fanns

något område som de velat få mer kunskap om. Fler än hälften anser att det varit bra om de fått mer undervisning i 'narkotika'. Nästan lika många anser att mer undervisning kunnat ges om 'ungdomar och ungdomsbrottslighet' (48%) och 'vardagsbrottslighet' (46%). Några signifikanta skillnader kan vi se mellan könen; fler kvinnor vill ha mer 'omvärldskunskap' än männen (23% mot 13%) men när det gäller 'narkotika' är relationen den motsatta (47% mot 56%). Den största skillnaden hittar vi när det gäller området 'psykiskt störda' där hälften av kvinnorna uppger att de velat läsa mer av medan enbart en tredjedel av männen svarat detsamma. När det gäller jämförelsen mellan utbildningsnivåer finner vi att 15 procentenheter fler av den gruppen utan erfarenhet från tidigare högre studier vill ha mer kunskap om 'ungdomar och ungdomsbrottslighet'.

2.5.1 Polisernas uppfattning om Polisutbildningen skulle förbättras om det blev en högskoleutbildning

Test visar på signifikanta skillnader mellan hur de som har erfarenheter från högre studier och de som saknar denna har svarat på frågan om Polisutbildningen skulle förbättras av att vara en högskoleutbildning. Den förra gruppen är mer positiv till att en universitetsutbildning kommer att förbättra Polisutbildningen. De åsikter som framförs här är att det skulle vara lättare att se till att kvalitén på utbildningen mellan de olika lärosätena skulle säkras och bli mer likvärdiga.[3] Dessutom menar de som svarat ja att det skulle kunna innebära högre krav på lärarnas pedagogiska förmåga samt höja statusen på utbildningen. De som svarat 'nej' har sällan motiverat sig, men ett antal skriver att det är fel väg att gå - istället för att akademisera utbildningen borde man satsa på mer praktik.

[3] Här tycks det finnas en föreställning om att kvalitén på utbildningen idag skiljer sig åt mellan de olika utbildningsorterna.

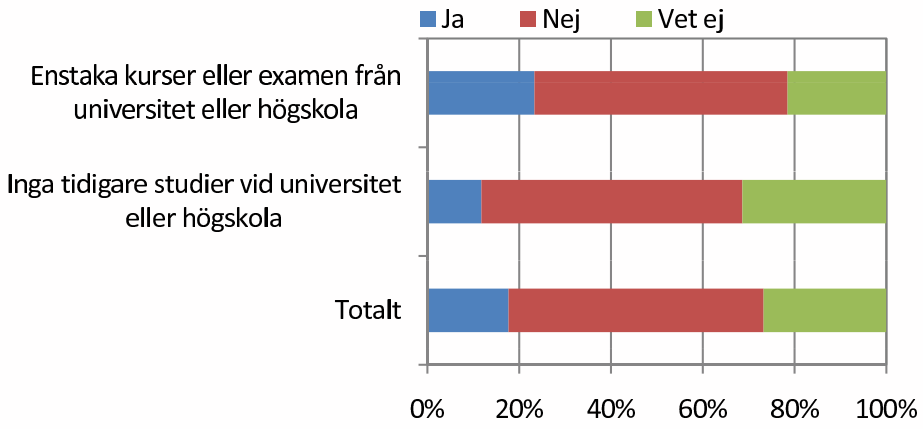

Figur 10: Tror du att det skulle förbättra utbildningen om Polisutbildningen blev en högskoleutbildning?

.

2.6 Polisernas uppfattning om behovet av vidareutbildning

Fler än hälften anser inte att de får den vidareutbildning som de önskar. I en öppen fråga har de sedan fått ange vilka ämnen de isåfall skulle velat ha. 207 av respondenterna har uttryckt önskemål om olika vidareutbildningar. Resultatet visar att en majoritet av dessa, drygt 50 procent efterfrågar utbildningar i juridik. Det handlar både om repetition av tidigare kunskaper och om uppdatering av nya lagar. Andra områden där många önskar mer utbildning är inom Självskydd (15 %), Narkotika (10%), Förhörsteknik (8%), Vapen och Taktik (8%) samt Bilkörning (7%). Övriga områden som uppmärksammas, om än i något mindre utsträckning, är utbildningar i Taktik, om psykiskt sjuka, ungdomsbrottslighet m.fl. Märk väl att flera respondenter har angett önskemål om flera olika möjliga vidareutbildningar.

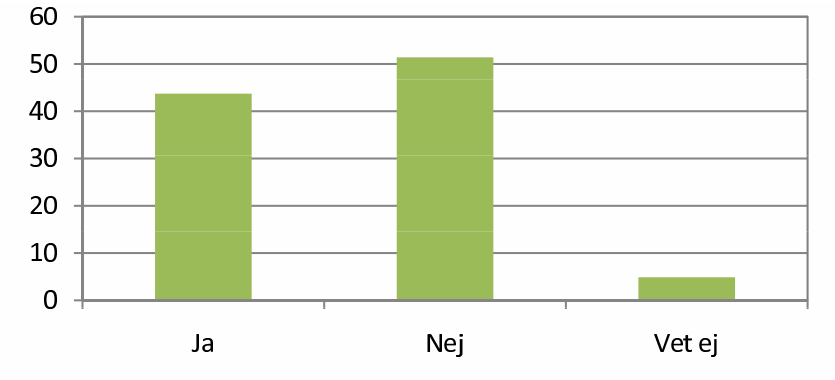

Figur 11: Anser du att du får den vidareutbildning som du behöver?

3 Förändringar i attityder - från polisstudent till yrkesam polis

De två sista frågorna i enkäten rör deras attityd till vad som är ett lyckat ingripande och vilka egenskaper som är viktigast för att vara en bra polis.

Frågan som rör ett lyckat polisiärt ingripande innebar att respondenterna fick välja fem ord utav 20 som de anser bäst kännetecknar ett lyckat polisiärt ingripande. I Figur 12 redovisas hur många procent av de tillfrågade som anser att det aktuella ordet bör vara bland de fem som bäst kännetecknar ett lyckat polisiärt ingripande. Mer än 80 procent anser att 'Säkerhet' kännetecknar ett lyckat ingripande och med dessa siffror är det det ord som flest har markerat. Därefter kommer, i fallande ordning, 'Rättssäkerhet' (72%), 'Tydlighet' (60%), 'Korrekthet' (47%), 'Humanitet' (42%) och 'Hänsyn' (35%). Noteras bör också att när vi studerar eventuella skillnader mellan män och kvinnor finner vi få signifikanta skillnader, de enda två som vi kan se är att 7 procent av männen har angett 'Resolut' som ett av orden medan endast en procent av kvinnorna valt samma ord, 90 procent av kvinnorna har angett 'Säkerhet' motsvarande siffra för männen är 81 procent.

Intressant är att samma fråga ställdes i en tidigare undersökning till 371 polisstudenter som gick sin sista utbildningstermin vid Polisutbildningen Växjö. Svaren från polisstudenterna skiljer sig något från svaren som läm-

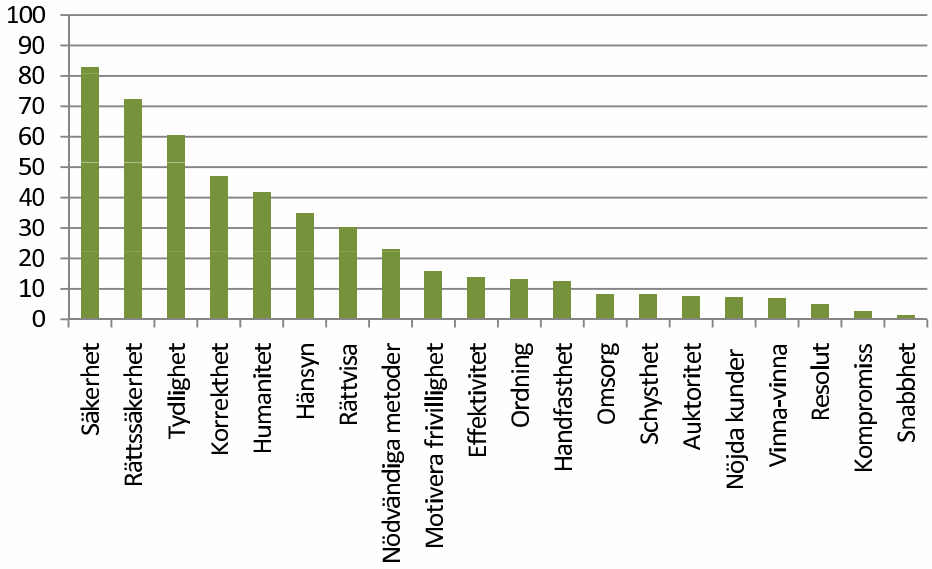

Figur 12: Vilka fem av följande ord kännetecknar bäst ett lyckat polisiärt ingripande där det handlar om att inskränka en annan människas fri- och rättigheter?

nades av de yrkessamma poliserna i denna enkätstudie. Studenterna svarade 'Hänsyn' i högre utsträckning, drygt 75 procent hade det ordet som ett av sina fem. Detta i jämförelse med 35 procent i denna studie. Polisstudenterna värderade också ord som 'Säkerhet', 'Rättssäkerhet' och 'Tydlighet' högt vilket överenstämmer med resultaten här. 60 procent av studenterna har också med 'Humanitet' bland sina fem ord, motsvarande siffra för de yrkessamma poliserna är 35%. Ordet 'Korrekthet' förekommer i 47 procent av fallen för respondenterna i denna undersökning medan endast 30 procent av de ännu inte färdiga poliserna anger detta ord.

Skillanderna mellan könen är större i studien bland studenterna. På fyra av alternativen kunde observeras statistiskt signifikanta skillnader mellan könen; män har i större utsträckning än kvinnor valt orden 'Rättvisa' och 'Korrekthet' , kvinnor har å andra sidan i större utsträckning tyckt att orden 'Humanitet' och 'Tydlighet' kännetecknar ett lyckat polisiärt ingripande.

Den andra frågan som berörde attityder var vilka egenskaper som de tillfrågade tyckte var viktigast hos en bra polis. Respondenterna fick välja fem utav 20 givna egenskaper och sedan rangordna dessa från 1 till 5. Resultatet redovisas i Figur 13. Exempelvis värderar mer än 20 procent 'Yrkeskunskap' som den viktigaste egenskapen hos en bra polis (dvs. som nummer ett i sin rangordning). Den sammanlagda arean för en given egenskap visar i vilken utsträckning denna angavs som en av de fem viktigaste. Om den arean växer från vänster till höger så innebär det att respondenterna i högre utsträckning angav den på de sista platserna än som den viktigaste. Figuren visar att 'Yrkeskunskap', 'Empati' och 'Handlingsförmåga' är egenskaper som ofta är med bland de rangordnade. De två först nämnda återfinns också oftast som de mest viktiga. Även 'Flexibilitet' och 'Tålamod' är ofta förekommande bland svaren. 'Humor' och 'Taktiskt tänkande' anses också som viktiga komponenter även om de inte rangordnas i så hög utsräckning som de allra viktigaste egenskaperna.

Även denna fråga fanns med studien av 371 polisstudenter som gick sin sista utbildningstermin vid Polisutbildningen Växjö. Här skiljer sig resultaten enbart marginellt mellan undersökningen av studenter och denna undersökning som riktar sig till yrkessamma poliser. De tillfrågade polisstudenterna

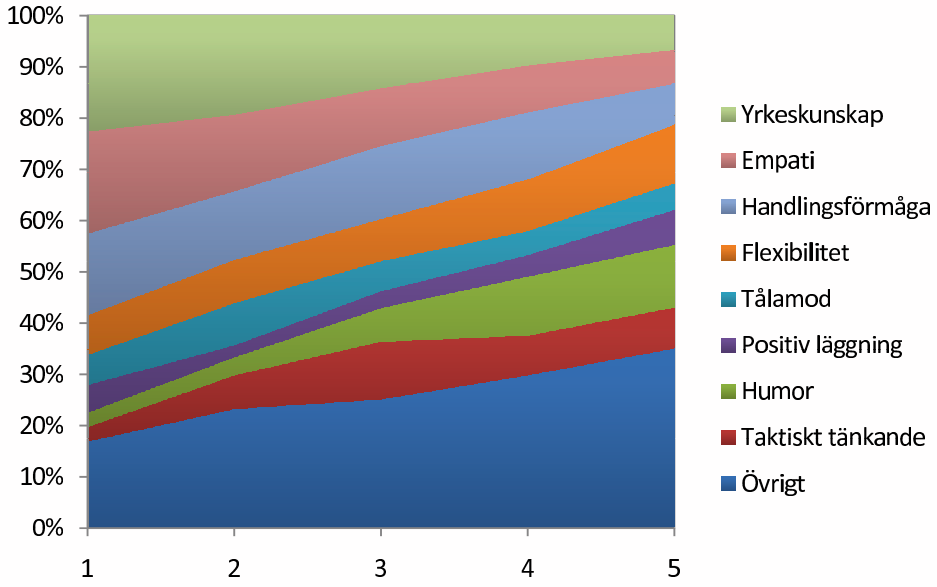

Figur 13: Vilka egenskaper anser du är viktigast hos en bra polis? Välj fem egenskaper. Rangordna dem sedan 1-5 genom att sätta en 1:a framför den viktigaste egenskapen.

ansåg även de att 'Yrkeskunskap', 'Handlingsförmåga' och 'Flexibilitet' var viktiga egenskaper för en bra polis.

3.1 Vad skulle du vilja arbeta med om fem år?

De flesta vill fördjupa sig inom det område de nu arbetar inom. Här följer några vanligt förekommande svar.

- KUT-verksamhet
- Piketen
- NI
- Gatulangningsgrupp
- Livvakt på SÄPO

- Gruppchef för en utredningsgrupp
- Hundförare
- KC-operatör
- Yttre befål
- Lärare på Phs
- Polischef

4 Slutsatser

Under denna rubrik kommer vi att ta upp de viktigaste slutsatserna i relation till utredningen.

De flesta poliserna i denna studie arbetar i yttre tjänst, endast 4 procent arbetar inom utredningsverksamheten. Den diskussion som ibland förekommer att de nya välutbildade poliserna inte är intresserade av att arbeta i yttre tjänst styrks inte i denna undersökning. Istället önskar de flesta av respondenterna att i den närmaste framtiden får fördjupa sig i sitt nuvarande område, vilket innebär fortsatt arbete i yttre tjänst, men med delvis nya uppgifter.

När det gäller innehållet i polisutbildningen anser majoriteten av de tidigare studenterna att de har fått en bra teoretisk grund men att den praktiska kunskap man fått inte varit tillräcklig. Det är viktigt att påpeka att i just dessa frågor så är det de fyra första terminerna som respondenterna har utvärderat. De nya utbildningsorterna Umeå och Växjö har på en kort tid lyckats bra enligt respondenterna, när det gäller genomförandet av polisutbildningen. De före detta studenter som besvarat enkäten är bland de första som fått sin utbildning på polisprogrammet vid Umeå och Växjö universitet. Det finns inget som tyder på att lärosätena i Umeå och Växjö är sämre på att utbilda till yrket polis, enligt resultaten i denna studie är det snarare tvärtom. Även om en stor andel av de tidigare studenterna vid polisutbildningen anser att de saknade mer praktiska kunskaper under utbildningen är det framför

allt teoretiska ämneskunskaper som man idag önskar mer vidareutbildning inom, framförallt önskas fördjupade kunskaper inom juridik. Studietempot anses lågt eller ganska lågt av över hälften av studenterna som läst sin utbildning på PHS, motsvarande siffra är 44 procent för Växjöstudenterna och 32 procent för respondenterna från utbildningen i Umeå.

Antagningskraven anses av cirka 3/4 av respondenterna vara rimliga. De som är kritiska till dagens antagningskrav anger i de öppna svaren att antagningskraven bör vara lika för alla, inte minst kvinnorna som genomgått polisutbildningen anser att detta är viktigt. Det handlar om legitimitet dvs. att ingen som går en utbildning vill riskera att ses som inkvoterad. Respondenterna anser också att kraven på kunskaper i svenska bör skärpas. Dessutom framförs kritik mot att antagningen är godtycklig och att den skulle göras mer rättsäker om den var anonym.

När de tidigare studenterna bedömer relevansen i de ämnen som man läst så kan man konstatera att de ämnen som uppskattas mest är de som är starkt relaterade till polisyrket som till exempel självskydd, juridik och vapen och taktik. Mer teoretiska ämnen som statsvetenskap har uppenbart haft svårt att lyckas fånga studenternas intresse och engagemang. I framtiden bör man vara uppmärksam hur man i dessa ämnen lyckas med utmaningen att integrera professionens särart i ämnet. Detta innebär säkert att man behöver mer forskning omkring professionens kärna. Många av de svarande anser att polisutbildningen inte bör bli en högskoleutbildning. Dessa anger i sina öppna svar att de är oroliga för att utbildningen ska bli mer teoretisk. Samtidigt är 20 procent positivt inställda till att utbildningen blir en högskoleutbildning. Några av de argument som förs fram är att kvaliteten och statusen på utbildningen skulle förstärkas och att kvalitétsskillnader mellan de olika utbildningsorterna skulle jämnas ut.

De svarande är överlag mycket nöjda med sin aspiranttjänstgöring men anser också att den skulle behöva vara längre.

Hälften av respondenterna tycker inte att de får den vidare- och fortbildning de behöver. Detta visar tydligt att en kontinuerlig vidare- och fortbildning behövs.